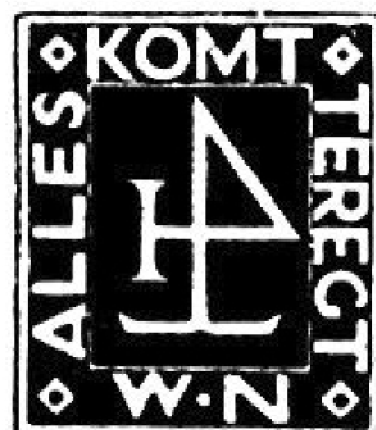
De West-Indische Gids

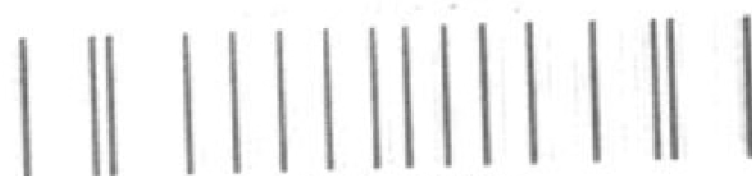
ONDER REDACTIE VAN

Dr. H. D. BENJAMINS, Prof. Dr. J. BOEKE,
Mr. B. DE GAAY FORTMAN, JOH. F. SNELLEMAN,
C. A. J. STRUYCKEN DE ROYSANCOUR

REGISTER OP DE JAARGANGEN I—X
1919—1928

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1929

0145 5169

Overnemen van de artikelen is verboden
(Art. 15, al. 3, Auteurswet 1912)

Van de West-Indische Gids verschenen
de Jaargangen I—X, 1919—1928.

10 deelen in 11 banden. gr. 8vo.
Prijs bij uitgave 189 gulden gebonden,
thans voor nieuwe inteekenaren 120 gulden

DE WEST-INDISCHE GIDS

REGISTER OP DE JAARGANGEN I—X
1919—1928

De
West-Indische Gids

ONDER REDACTIE VAN

Dr. H. D. BENJAMINS, Prof. Dr. J. BOEKE,
Mr. B. DE GAAY FORTMAN, JOH. F. SNELLEMAN,
C. A. J. STRUYCKEN DE ROYSANCOUR

REGISTER OP DE JAARGANGEN I—X
1919—1928

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1929

INHOUD

	Blz.
Personen-Register	1
Trefwoorden-Register	14
Register van besproken boeken en kaarten	34

PERSONEN-REGISTER

ABENDANON, E. C., Economische Waardebepaling van Suriname. I, 1, 165.

ABENDANON, J. H., In memoriam Mr. John Allison Baëza (*met portret*). V, 383.

AHRENS, H. Kolonisatie op particulier land in Suriname met Javanen onder contract onder de thans geldende immigratiewetten. IV, 266.

AMSTEL, J. E. VAN. Nog eenige opmerkingen over Surinaamsche Liberiakoffie en de mogelijkheid tot verbetering der reputatie er van, VI, 271.

ARNTZ, W., Het Surinamevraagstuk. VII, 252.

ASBECK, H. Baron van, Rockefeller's bestrijding van de mijnwormziekte in Suriname I, *2*, 506.

ASBECK, W. D. H. Baron van, De R. K. Missie in Suriname. II, 127.

— Het laatste woord, III, 342.

— Negers en onderwijs in de Vereenigde Staten van Amerika. III, 650.

— De Evangelische of Moravische Broedergemeente (de Herrnhutters) in Suriname. I, *1*, 197.

— E. B. en V. B. in onze Koloniën. IV, 37.

BAKKER, J., De bestuursregeling van Suriname. (Opruiming). X, 313.

BEHN, Aphra. De geschiedenis van den koninglijken slaaf. I, *1*, 477. I, *2*, 52, 339, 443.

BENJAMINS, H. D., De grenzen van Suriname. II, 333.

— Suriname's Westgrens und kein Ende. III, 393. IV, 401

— Twee oude boekjes over Suriname, IV, 167.

— Bevolkingscijfers van Britsch Guiana en Suriname. V. 197.

— Minister de Graaf en de Corantijn-kwestie. V, 259.

— Oudste uitvoer van cacao uit Suriname. VI, 92.

— Iets over den ouden handel met de Indianen in Guiana. VI, 179.

— Emigratie uit Oost-Indië naar Suriname in 1714? VI. 479.

— Oude verdichte verhalen over Guiana. VII, 17.

— Over het boek van Ottho Keye. VII, 535.

— De Corantijn-kwestie. VI, 333. VII, 311. VIII, 293. IX, 389. 493. X, 571.

— Boekbespreking. I, *1*, 157, 242, 338, 423, 501, 474. I, *2*, 88, 92, 177. II, 163, 422. III, 279, 310, 588. IV, 167. 236, 274, 562. V, 45, 620, 658. VI, 135, 330, 472, 583. IX, 331.

Benjamins, H. D., en C. H. de Goeje. De laatste der vrije Incas? VII, 31.
Blécourt, A. S. de. Allodiaal eigendom en erfelijk bezit in Suriname. IV, 129.
Blom, D. van. Kolonisatie met Nederlandsche Boeren in Suriname. I, *1*, 345. III, 257.
Boeke, J., De eilanden der kolonie Curaçao en hunne verhouding tot hunne omgeving I, *1*, 132.
— Zie Euwens, IV, 529.
Boer, M. G. de, De oprichting van den Koninklijk West-Indischen Maildienst. I, *1*, 111.
Bolten, D. G. J., Muggenbestrijding, VII. 567.
— Eene waterleiding voor Paramaribo. VIII, 119.
Bonne, C. Surinaamsche ziekten. I, *1*, 291.
— Het Boschnegerschrift van Afaka. Met facsimiles. II, 391.
— De muskieten-verordening. Zie Uit de Pers. IV. 661.
— Organisatie van den geneeskundigen dienst in Suriname. V, 289.
— Hygiënische ervaring te Moengo. V, 395.
— De opleiding en de positie van den districtsgeneesheer in Suriname. VII, 433.
Brakel, S. van, Boekbespreking. II, 626.
Brandon, H. G., Het Surinamevraagstuk. VI, 481.
Bussy, L. P., de, Onderzoek van Surinaamsch hout. III, 63.
Bijlsma, R., Suriname's handelsbeweging, 1683—1712. I, *11*, 48.
Bijlsma, R., Militairen als Gouverneur van Suriname in de eerste helft der achttiende eeuw. I, *2*, 264.
— Het mijnwerk der Societeit van Suriname op den Van den Bempdenberg. 1729—1741. I, *2*, 335.
— Immigratie van Duitschers in Suriname, 1733—1740. I, *2*, 414.
— De stichting van de Portugeesch-Joodsche Gemeente en Synagoge in Suriname. II, 58.
— De jeugd van Juriaen François Friderici, Gouverneur-Generaal van Suriname. II, 122.
— De annotatiën van Gouverneur Jan Nepveu op Herlein's beschrijving van Suriname. II, 311.
— De karteering van Suriname ten tijde van Gouverneur van Aerssen van Sommelsdijck. II, 351.
— Alexander de Lavaux en zijne generale kaart van Suriname 1737. Met twee kaarten. II, 397.
— De Surinaamsche grondbrieven ten tijde van Gouverneur van Aerssen van Sommelsdijck. II, 593.
— Gouverneur Temming's plantages Berg-en-Daal bij den Parnassusberg in Suriname. III, 31.
— Surinaamsche plantage-inventarissen uit het tijdperk 1713—1742. III, 325.
— Eene geschiedenis van Hollandsch-Brazilië: Dr. Hermann Wätjen. Das Holländische Kolonialreich in Brasilien. Nijhoff—Den Haag,

Perthes—Gotha, 1921. III, 371.
— Aanwijzingen voor plantage-onderneming in Suriname 1735 (volgens de memorie van Vrouwe M. M. van Gelre, weduwe Boxel). Met naschrift. IV, 53.
— Over bodemgesteldheid en suikerplantage-exploitatie in Suriname (volgens de annotatiën van Gouverneur Jan Nepveu) met een naschrift. IV, 341.
— De brieven van Gouverneur van Aerssen van Sommelsdijck aan Directeuren der Societeit van Suriname uit het jaar 1684. V, 424. VI, 41, 593. VII, 176.

CAPPELLE, H. VAN. Het lage kustgebied van Suriname. I, *1*, 49.
— De zand- en schulpritsen van Suriname. I, *1*, 311.
— De aanslibbingen der Surinaamsche rivieren. I, *1*, 375.
COOL, P., De geneeskundige dienst in Suriname. V, 653.
— De nieuwe afdeeling van het Militair Hospitaal te Paramaribo voor besmettelijke ziekten. (*Met 15 afbeeldingen*) VI, 433.
COMVALIUS, TH. A. C., Economisch Suriname en het loonstelsel. IX, 449.
COUTINHO, D. Schorsing van koloniale verordeningen. VI, 561.

DEURE, A. VAN DER, Rechtszekerheid van den grondeigendom in Suriname. I, *2*, 193.
DELLAERT O. P., (P. REGINALDUS). Aruba's verlaten goudvelden. VIII, 539.
DEVENTER, S. VAN, De handelsomzet van de kolonie Curaçao. III, 205.
— Drankverbruik in Suriname. V, 63.
— Suikercultuur in Suriname in vergelijking met die in Britsch-Guiana. V, 281.
DOUGLAS, CHAS, Aanteekeningen over den landbouw in Suriname. IX. 455.
DRIMMELEN, C. VAN. Kolonisatie van het blanke ras in de tropen. IV. 193.
— Een uitweg voor verzinkend Suriname. V, 151.
— De neger en zijn cultuurgeschiedenis. VII, 385.
— De Corantijn, de westelijke grensrivier van Suriname en haar rechter-zij-rivier de Kabalebo. X, 49.

EERDE, J. C. VAN, Een Nederlandsch getuige omtrent de plaats, waar Columbus begraven ligt. II, 545.
ETTINGER, J. VAN. Een vergeten hoofdstuk uit de geschiedenis van het Curaçaosche circulatiebankwezen. VIII, 177.
— De stichting van de Curaçaosche Bank. VIII, 485.
— Pogingen tot oprichting van eene circulatiebank in Suriname (1849—1864). IX, 309.
— De Curaçaosche Bank (1830—1880). X, 127.
— Munt- en Bankwezen in Curaçao (1880—1905). X, 433.
EUWENS O. P. (P. A.), Curaçao's eeuwfeest 1816—4 Maart—1916. I, *2*, 241.
— Admiraal Pedro Louis Brion,

1821—27 September—1921. Met 2 portretten. III, 289, 355, 413, 449.
EUWENS O. P. (P. A.), Lijst van bladen, uitgegeven in Curaçao. IV, 59.
— De Leguaan. Met afbeelding. IV, 115.
— De paarlvisscherij bij het eiland Margarita. Met naschrift van Prof. Dr. J. Boeke. IV, 513.
— Een Engelsch Gouverneur van Curaçao. VI, 461.
— De eerste dagen van het Engelsche bewind op Curaçao in 1807. VI, 575.
— Klein-Curaçao. VII, 401.
— De oudste kaarten van het eiland Curaçao. (met 4 kaarten). X, 97.
EVERS, M. A. Een bezoek van den Gouverneur van Curaçao aan Venezuela in 1921. V, 318.
EYCK—BENJAMINS, NELLY E. VAN. Suriname van 1651 tot 1668. Vertaling van een hoofdstuk uit James A. Williamson „English Colonies in Guiana and on the Amazon (1806—1868)". Oxford, at the Clarendon Press. MCMXXIII. VIII, 1.

FERNANDES, A. S. J., Ministerieele bedreiging van de onafhankelijkheid van het Opperste Gerechtshof van Suriname. VII, 207.
— De Surinaamsche begrooting voor 1925 in de Staten-Generaal. VII, 289.
FLU, P. C. Sanitaire verhoudingen in Suriname. IV, 577.
FOCK, D., Voorwoord van de Redactie. I, *1*, 3.
FOCK, D., Salarisverbetering der ambtenaren in Suriname. I, *1*, 324.

GAAY FORTMAN, B. DE, De rechtsbedeeling op onze Bovenwindsche eilanden en de herziening van de rechtspleging in de kolonie Curaçao. I, *1*, 85.
— De Curaçaosche Begrooting voor 1919. I, *1*, 186.
— Curaçao tegen het einde der West-Indische Compagnie. I, *1*, 441.
— De Curaçaosche begrooting voor 1920. II, 45.
— Sint-Maarten, Sint-Eustatius en Saba. II, 213.
— Vreemdelingen? II, 315.
— Eene bladzijde uit de geschiedenis van Sint-Eustatius. II, 558.
— De vooruitgang der Nederlandsche West-Indische Eilanden. Met 9 afbeeldingen. III, 113.
— De Curaçaosche begrooting voor 1921. III, 189.
— Curaçao. De voorstellen van den Gouverneur in het belang van de economische opheffing der Kolonie. III, 197.
— Een staatsrechtelijk vraagstuk. III, 337.
— Een gevecht voor de haven van Curaçao. Met 3 afbeeldingen. III, 385.
— Nog een staatsrechtelijke kwestie. III, 637.
— De Curaçaosche begrooting voor 1922. IV, 159.
— Over de bestuursinrichting van Curaçao. IV. 289, 533.
— De Curaçaosche begrooting voor 1923. V, 177.

GAAY FORTMAN, B. DE, Vijf en twintig jaren, 1898—1923. V, 239.
— West-Indische Koloniale autonomie. Over de bestuursinrichting van Curaçao, III. V, 535.
— Mr. Th. J. H. Nuyens†. V, 618.
— Een bladzijde uit de geschiedenis van Curaçao. VI, 169.
— Een belangrijk dagboek. VI, 241.
— De Curaçaosche begrooting voor 1924. VI, 321.
— Over de bestuursregeling van Curaçao. VI, 385.
— Hoe Cantz'laar Gouverneur van Curaçao werd. VII, 145.
— De Curaçaosche begrooting voor 1925. VII, 241.
— Munt- en geldmoeilijkheden op Curaçao vóór honderd jaar. VII, 353.
— Mengelingen. VII, 501.
— Een aanvulling van Bordewijks ontstaan en ontwikkeling van het Staatsrecht van Curaçao. VII, 505.
— Munt- en geldmoeilijkheden op Curaçao vóór honderd jaar. II. VIII, 37.
— De oprichting der Curaçaosche schutterij. VIII, 97.
— De Curaçaosche begrooting voor 1926. VIII, 277.
— Gouverneur Cantz'laar en de bloedige gebeurtenis van 1 Juni 1824. VIII, 341.
— Een wonderlijke onderneming tegen Porto-Rico. VIII, 389.
— Curaçao en onderhoorige eilanden, 1816—1828. IX, 1, 49, 97, 241, 363, 417, 497, 561.
GAAY FORTMAN, B. DE, De Curaçaosche begrooting voor 1927. IX, 199.
— Curaçao en onderhoorige eilanden 1816—1828. IX. (Slot). X, 1.
— De Curaçaosche begrooting voor 1928. X, 158.
— De Curaçaosche begrooting voor 1929. (Over den politieken toestand van Curaçao). X, 289.
— In Suriname vóór honderd jaar. X, 483.
— Munt- en geldmoeilijkheden op Curaçao vóór honderd jaar. X, 569.
— Boekbespreking. II, 363. III, 333. VI, 189, 427. VIII, 336. X, 234.
GOEJE, C. H. DE, Karaïben en Guiana. VI, 465.
— Boekbespreking. IX, 89, 91, 185. X, 331, 430.
— Kaartbespreking. X, 287.
— Zie Benjamins en de Goeje. VII, 31.
— en Jhr. L. C. van Panhuys. Boekbespreking. VII, 481.
GONGGRIJP, J. W., Sporen van voorhistorische bewoners van Suriname. Met 6 fig. II, 1.
— Wat kan in zake Boschwezen op Curaçao gedaan worden. III, 103.
— Over het Orinoco-gebied. Met 8 afb. IV, 1.
— Surinaamsche Savanna's en Veeteelt (*met een kaart*). V, 337.
— en STAHEL, G., Verslag van een reis naar den Hendriktop (Boven-Saramacca) (*met 17 afb.*). V, 1, 77, 129.
GREINER, FERD., Suriname en de oorzaken van de achter-

lijkheid dezer Nederlandsche kolonie. II, 285.
GREINER, FRED., Het Suriname-probleem. IX, 531. X, 358.
GROL, G. J. VAN. Economische arbeid op St.-Eustatius van Gouvernementswege. 1903—1918. II, 151, 198.
GRUTTERINK, J. A. Bauxiet. I, *1*, 360.

HARKEN, J. U. Zie van Eerde.
HATT, G. Boekbespreking. III, 438.
HEEMSTRA, A. J. A. A. Baron VAN, Brief aan den Voorzitter der Koloniale Staten, van 21 Februari 1925. VII, 35.
— Ter nagedachtenis van den heer Justus Rinia Cornelis Gonggrijp (Met portret). X, 481.
HERSKOVITS, MELVILLE J. Preliminary report of an ethnological expedition to Suriname. 1928. X, 385.
HESHUYSEN, F. VAN, Mémoire sur les Indiens à Suriname, (Uit het Suriname-archief in Londen). VII, 346.
HESSELING, D. C., Boekbespreking. X, 231.
HOMULLE, H. J. Houtdistillatie in Suriname. I, *2*, 151.
HOOYKAAS, C. F. Boekbespreking. X, 425.
HUIZINGA, D. S. De Surinaamsche loonsverhooging van 1920. IX, 111.
HULLU, J. DE. St. Eustatius, St.MartinenSabaophetlaatst van de 18de eeuw. I, *1*, 385.
— Het leven op St. Eustatius omstreeks 1792. I, *2*, 144.
— De algemeene toestand onzer West-Indische bezittingen in 1806. II, 407.
HULLU, J. DE, De handel van St. Eustatius in 1786. III, 35.
— Memorie van den Amerikaanschen Raad over de Hollandsche bezittingen in West-Indië in Juli 1806. IV, 387.
— Bonaire in 1816. IV, 505.
— Aruba in 1816. V, 371.

JENNY WEYERMAN, J. W. Eene waterleiding voor Paramaribo. V, 295, 648.
— Van waar moet het water komen voor eene waterleiding te Paramaribo. IX, 271.
JOSSELIN DE JONG, J. P. B. DE, De beteekenis van het archaeologisch onderzoek op Aruba, Curaçao en Bonaire. I, *2*, 317.
JUNKER, L. Eenige mededeelingen over de Saramaccaner-boschnegers. IV, 449.
— Over de afstamming der Boschnegers. V, 310.
— *Godsdienst, zeden en gebruiken der Boschnegers*. VI, 73.
— De godsdienst der Boschnegers. VII, 81, 127, 153.

KALFF, S., Uit Suriname's verleden. I, *1*, 314, 394.
— Een Surinaamsch Gouverneur uit de 18de eeuw. I, *2*, 419, 486.
— Eene Surinaamsche Gouverneurs-familie. II, 77.
— Surinaamsche Lettervrienden. III, 237.
— Vroegere kunst in West-Indië. IV, 353.
— Surinaamsche journalistiek V, 463.
— West-Indische Gedenkpenningen. VI, 223.

KALFF, S., Curaçaosche journalistiek. VII, 1.
— Een West-Indische Gouverneur uit de 18de eeuw. VII, 507.
— Joden op het eiland Curaçao. VIII, 69.
— Een Koninklijke Commissaris in Suriname. VIII, 145.
— Abraham Vereul. VIII, 378.
— Uit de geschiedenis van St. Eustatius. VIII, 405.
— Iets over Peter Stuyvesant. VIII, 517.
— Vreemdelingen in het West-Indische leger. IX. 161.
— Iets over J. F. de Friderici. X, 214.
— West-Indische predikanten. X, 403, 465.
KASTELEYN, J. S. C., Het verkrijgen van eene vrije arbeidersbevolking in Suriname. III, 225.
— en KLUVERS (B. J., Resumé van het rapport (1919) der studie-commissie van het Suriname Studie-Syndiccaat, *2*, 287.
— en KLUVERS, B. J., Het rapport der Studiecommissie van het Suriname Studie-Syndicaat in de 2e Kamer. III, 145.
Daarbij opgenomen de rede van den Oud-Gouverneur C. Lely over het rapport van de Studie-commissie uit het Suriname Studie-Syndicaat gehouden in de 2e Kamer, 10 Februari 1921. III, 168.
KATE, HERMAN F. C. TEN, De Indiaan in de letterkunde. II, 95.
— Ethnologische aanteekeningen omtrent de Zwarte Caraïben. X, 265.
KATE, HERMAN F. C. TEN, Boekbespreking. III, 58. V, 491. VI, 35, 333. VII, 229. X, 44, 535.
KESLER, C. K., Willem Usselincx en de oprichting van de West-Indische Compagnie. III, 65.
— Twee rooftochten met tragischen afloop. III, 609.
— Nils Otto Tank (1800—1864). V, 65.
— Naar aanleiding van „de neger en zijne cultuurgeschiedenis". VIII, 59.
— De interoceanische verbinding vóór 100 jaar. VIII, 125.
— Zeventiende-eeuwsche concurrenten der Nederlanders in de West. VIII, 437.
— Amsterdamsche bankiers in de West in de 18e eeuw. VIII, 499.
— De naam Antillen. VIII, 567.
— Het Assiento. IX. 152.
— Nog iets omtrent Surinaamsche Plantage-leeningen. IX, 385.
— Een conflict tusschen Amsterdam en de Staten-Generaal over Suriname in 1774 en '75. IX. 575. X. 11.
— Boekaniers en Flibustiers. X, 65.
— De verovering van de Zilvervloot (9 September 1628). (Met schetskaart) X, 193.
— Nog iets over de Zilvervloot, X, 332.
— Tobago. Een vergeten Nederlandsche Kolonie. X, 527.
— Boekbespreking. VIII, 283. 427. X, 327.
KEYE, O. Over den cacaoboom en de cacao. VII, 583.

KEYE, O., in 1659 over de Bacove. VIII, 290.
KLERK, J. A. DE, Het petroleumbedrijf op Curaçao. Met 4 afbeeldingen. III, 267.
KLUVERS, B. J., De verzekeringskas van de firma Kersten & Co. te Paramaribo. I, *2*, 157. (Zie ook KASTELEIJN)
— Het Surinamevraagstuk. III, 521.
— Een wegtracé door het moeras naar Coronie. III, 641. Zie Kasteleyn, S. C. en Kluvers, B. J.
— Beschouwingen over het Rapport Pyttersen. IV, 481.
— Nog eens het Rapport Pyttersen. IV, 653.
KNAPPERT, L., Koning Willem I en de protestantsche gemeente op Curaçao. VII, 193.
— De Labadisten in Suriname. VIII, 193.
— Een heksenproces op St. Martin A. D. 1711. X, 241.
KOL, H. VAN, De koloniale Staten. I, *1*, 5.
— Volksgezondheid in onze West-Indische koloniën. I, *1*, 269.

LAMPE, P. H. J. Enkele opmerkingen over den sociaal-hygiënischen toestand en de geneeskundige verzorging van Suriname. VIII, 249.
— Suriname, sociaal-hygiënische beschouwingen. IX, 465
— Het Surinaamsche treefgeloof, een volksgeloof betreffende het ontstaan van de melaatschheid. X, 545.
LANGEMEYER, F. S. Het zoutbedrijf op St. Martin. Een onderzoek naar middelen te zijner verbetering. Met 1 kaart en 10 afb. IV, 241, 305.
LELY, C. Zie Kasteleyn en Kluvers.
LELYVELD, Th. VAN, Kleeding der Surinaamsche bevolkingsgroepen in verband met aard en gewoonten. I, *1*, 249, 458. I, *2*, 20, 125.
LENS, Dr. TH., Struisvogelteelt op Curaçao. I, *2*, 3.
— Emigratie naar Suriname. IX, 137.
LEYS, J. J., De veeteelt in Suriname. VI, 405, 441.
LICHTVELD, L., Afrikaansche resten in de Creolentaal van Suriname. X, 391, 507.
LIEMS, J. A. Het klein-landbouwbedrijf en de vruchtencultuur in Suriname. IV, 625.
— Over den kleinen landbouw in Suriname. VII, 371.
LIER, W. FR. VAN, Bij de Aucaners (met afb.). IV, 1. III, 205, 597.
LIMBURG STIRUM, O. E. G. GRAAF VAN, Suriname en de Fransche Strafkolonies. V, 95.
— De Surinaamsche Mijnwetgeving, V, 385.
— De Surinaamsche Grondpolitiek. V, 639.
— De opheffing der strafkolonie in Fransch Guyana en haar mogelijke gevolgen voor Suriname. VI, 371.
— De Strafkolonies in Fransch Guyana. VII, 49, 97.
— De wet op de Staatsinrichting van Suriname. VII, 449.
— Voorwaardelijke veroordeeling. VIII, 370.
— Het Surinamevraagstuk. IX, 203.

MARTIN, K., Vroegere rijzingen van den bodem in Nederlandsch West-Indië. II, 273.

MARTIN, K., De waardeering van Voltz als pionier voor Suriname. VIII, 533.
MAY, T., De lepra, haar voorkomen, verspreiding en bestrijding, in 't bijzonder in Suriname. VIII, 547. IX, 17.
MENKMAN, W. R., De Handelsbeteekenis van onze West. I, *1*, 56.
— Scheepvaartbeweging en Scheepvaartwetgeving op Curaçao. V, 185.
— Dokteren over de West. IX, 78.
— Nog eens emigratie van Nederlanders naar Suriname. IX, 213.
— Lanti sa pai. IX, 289.
— Eenige opmerkingen aan de hand van de Surinaamsche begrooting voor 1929. X, 375
MULERT, F. E. Baron, Eene episode uit den Indianenoorlog in Suriname in den Zeeuwschen tijd. I, *1*, 221.
— De Nederlandsche Bovenwindsche eilanden in het midden der 17de eeuw. I, *1*, 471.
MULLER VAN VOORST, S., De middelen tot opheffing van Suriname uit zijn verval. II, 369, 433.

OLIVIERA, A. T. De natuurlijke aanwas der bevolking van Suriname. V, 561.
OORSCHOT, J. W. VAN. Eene Militaire beschouwing omtrent de Kolonie Suriname I, *1*, 178.
OUDSCHANS DENTZ, FRED., De naam Suriname, I, *2*, 13.
— De eerste in Suriname benoemde landmeters. I, *2*, 18.
— De Bauxietnijverheid en de stichting van een nieuwe stad in Suriname, met plattegrond, en 14 afdeeldingen. II, 481.
OUDSCHANS DENTZ, FRED., Karbouwen in Suriname. III, 62.
— Oude Scheepsjournalen. IV, 557 .
— Wapens en Motto's. V, 421.
— De aanval op Curaçao in 1673. VII, 279.
— De geschiedenis van een boek. VII, 571.
— De opkomst van Curaçao. VIII, 357.
— James Rodway, IX, 67.
— Het Nederlanderschap in Suriname en Curaçao. IX, 131.
— Hoe men in Suriname in den loop der eeuwen den tijd heeft aangegeven. IX, 433.
— Nogmaals het wapen van Suriname. X, 35.
— Het einde van de legende Dahlberg-Baron. X, 165.
— Zinnebeelden en motto's van eenige West-Indische Koloniën. X, 228.

PANHUYS, Jhr. L. C. VAN, Een adres van Boschnegers en Indianen. I, *1*, 71.
— Het veertiendaagsch tijdschrift van de Britsch West-Indische Vereeniging (West India Committee Circular), I, *1*, 142.
— Een afzonderlijk wapen voor Suriname en Curaçao. I, *1*, 175.
— Luchtvaart in Guyana. II, 321.
— Een man van de daad (W. C. Gorgas †), II, 355.
— Waterkracht in Suriname. II, 385.

PANHUYS, Jhr. L. C. VAN, De toekomst van de Indianen in Canada en in Suriname. II, 513.
— Het aanstaande Amerikanisten-Congres. II, 597.
— De Pan-Amerikaansche Unie. III, 53.
— Het aantal en de woonplaatsen van de Boschnegers en Indianen in Suriname. III, 83.
— Na drie kwart eeuw. III, 303.
— Denkbeelden en plannen nopens een kustspoorweg in Suriname. IV, 25.
— Hoe met een voorstel van Gouverneur van Raders werd gehandeld. IV, 331.
— De jongste botanische en zoölogische onderzoekingen op het eiland Krakatau als eene aansporing tot wetenschappelijke waarnemingen ook in Suriname en Curaçao. IV, 373.
— Kort verslag van het congres voor Lepra-bestrijding, gehouden te Rio de Janeiro van 1—6 October 1922. V, 58.
— Het aanstaande Amerikanisten-Congres te 's-Gravenhage. V, 613.
— Americanism in Holland. VI, 217.
— De gouverneur-generaal Willem van Panhuys. (*Met portret*). VI, 289.
— De Nederlandsche Regeering tegenover de Kolonie Suriname in 1816. VIII, 463.
— Zeer aanmoedigende uitkomsten van leprabehandeling. X, 89.
— Boekbespreking. II, 637. III, 218, 380. IV, 659. V, 216. VI, 30, 82, 419. VIII, 183, 432.
PANHUYS, Jhr. L. C. VAN, Kaartbespreking. III, 221.
— Zie de Goeje en van Panhuys. VII, 481.
PENARD, TH. E., Historical sketch of the Ornithology of Surinam. VI, 145.
— Note on an old bill of lading from Surinam. (*Met afbeelding*). VI, 641.
— Note on words used by South American Indians for Banana. VIII, 375.
— Remarks on an old vocabulary from Trinidad. IX, 265.
— and ARTHUR P. PENARD. Negro riddles from Surinam. VII, 411.
— Four Arawak Indian Songs. VII, 497.
— Birdcatching in Surinam. VII, 545.
— Boekbespreking. VI, 644. VII, 43.
— European influence on the Arowak Language of Guiana. VIII, 165.
— and ARTHUR P. PENARD. Popular beliefs pertaining to certain places in Surinam. X, 17.
PENARD (ARTHUR P.). Zie PENARD, THOMAS, E. en ARTHUR P. PENARD.
PLAATS, G. VAN DER, Eenige beschouwingen over de toekomst van den landbouw op de Bovenwindsche Eilanden St. Martin,St. Eustatius en Saba. V, 475.
PRAKKEN, A. B. J. De Bovenwindsche eilanden van de kolonie Curaçao. I, *2*, 401.
— Een en ander over den fi-

nancieelen en economischen toestand der kolonie Curaçao V, 21.

Pyttersen, Tj., De waarde van Suriname. I, *2*, 369.
— De toekomst van Suriname als suikerland. II, 17.
— Nieuwe wegen. II, 129.
— De toekomst van verschillende cultures in Suriname. I. Rijst. II, 445. II. Suiker. Met 2 afbeeldingen. II, 573, 608.
— Oliepalmen in Suriname. II, 509.
— De toekomst van verschillende cultures in Suriname, III. Cassave. III, 177.
— Idem. IV. Koffie. V. Cacao, VI. Tabak. III, 344.
— Idem. VII. Maïs. III, 507.
— Idem. VIII. Pinda. IX. Glucine, X. Phaseolus lunatus, XI. Bananen en Bacoven, XII. Ananascultuur, XIII. Sinaasappelen, XIV. Cactus, XV. Cocos. Veeteelt. III, 565.
— Opbouw. IV, 421. V, 35, 110, 353.
— Beschouwingen over het rapport Pyttersen. IV, 553.
— Waarom landwegen in Demerary wèl, in Suriname niet noodzakelijk waren. V, 277.
— Suriname en de katoencultuur. V, 405.
— Europeesche Kolonisatie in Suriname. IX, 193.
— Enkele beschouwingen. IX, 545.
— Kunnen wij dat zelf niet? X, 337.

Quast, J. F. Lago Oil Transport Company, Ltd. op Aruba. VII, 265.

Reijne, A., Suriname's economische toekomst. II, 467.
— Geschiedenis der cacao-cultuur in Suriname. (*Met 4 platen*). VI, 1, 49, 107, 193.
Rivet, P., L'Origine de l'Industrie de l'Or en Amérique. (*Met krt*). VI, 366.
Roepke, W. Boekbespreking. IV, 122.
Roland Bonaparte †. VI, 94.
Römer, R., Sanitaire beschouwingen in verband met immigratie van werkkrachten in Suriname. I, *2*, 101, 215, 275, 380, 463.
Romondt, W. H. A. van. De ontwikkeling van het kiesrecht in Suriname. IV, 99.

Schalkwijk, F. G. De reorganisatie van de rechterlijke macht en van de rechtspleging der kolonie Curaçao in de practijk. VI, 609.
— Keuze en opleiding van naar West-Indië uit te zenden rechterlijke- en bestuursambtenaren. VIII, 557.
— Een West-Indische leergang. X, 320.
Schelven, A. A. van. Suriname in de 18e eeuw. IV, 65.
Schoch, C. F. Cultuurcrediet voor Suriname. I, *1*, 24.
— Onze twaalfde provincie in nood. V, 497.
— Het Van Eeden fonds. VI, 27.
— Wat kan Suriname zelf doen?. VI. 97.
— De Koloniale Staten en de belangen van den grooten landbouw in de landbouwkolonie Suriname. VI, 625.
— De Ondernemersraad voor Suriname. VI, 635.

Schoch, C. F., De Ondernemersraad voor Suriname en zijne voorstellen betreffende den grooten landbouw. VIII, 219.
Schuitemaker, F. P,, Leprabestrijding. X, 93.
Schütz, H., Schetsjes uit Albina. VII, 271. VIII, 399, 473.
Schütz, H., Louis Apinto. X, 300.
Simons, R. D., Brieven uit Suriname. III, 281.
Snelleman, Joh. F., De Surinaamsche scholen van de Evangelische Broedergemeente. I, *2*, 430.
— Twijnen en Spinnen, I, *2*, 500.
— West-Indische tentoonstelling. II, 177.
— Chineesche immigranten in Suriname. II, 225.
— Hout en planken. IV, 437.
— Suriname voor jongelieden. VI, 21.
— Een Surinaamsch Papegaaienboek. VII, 7.
— Trocadéro. VII, 121.
— Een toevalligheid. VII, 165.
— Suriname in beeld, VII, 286.
— Suriname in de collectie-Six VII, 440.
— Walter E. Roth. VIII, 315.
— Velerlei hout van Suriname: Dr. J. Pfeiffer. De houtsoorten van Suriname. Uitgave Kol. Inst. 1926. VIII, 421. IX, 488.
— Thrips. Adriaan Reyne. Onderzoekingen over de monddeelen der Thysanoptera. Proefschrift. December 1926. VIII, 480.
— Surinaamsche Muskieten. IX, 43.
— Indianen en Negers. IX,230.
Snelleman, Joh. F., Negers in Negerland. IX, 323.
— De West-Indische Zaal in het Museum van het Koloniaal Instituut. X, 149.
— De West-Indische afdeeling op de Arnhemsche tentoonstelling. X, 275.
— Wat de expeditie van Cornelis Evertsen in Suriname deed. X, 320.
— Boekbespreking. I, *2*, 437, 438, II, 632. III, 271. VI, 127, 277, 377. X, 417.
Snellen, S. Een oordeel over Suriname van geruimen tijd geleden. I, *1*, 216.
Spirlet, F. E. Werkzaamheden op topografisch en kadastraal gebied in Suriname van 1911—1920. IV, 613, 639.
Staal, G. J., Suriname's behoeften. III, 402, 497. IV, 91.
— Door de modder naar Coronie. III, 466.
— De grondwetsherziening en Suriname. III, 545.
— Het voorspel der installatie van den posthouder bij de Aucaners. III, 630.
— Boschneger-herinneringen. IV, 42.
— Zie Overeenkomst met de Aucaner Boschnegers. IV, 48
— Wat dorre cijfers. Toch een beeld van leven. Statistische gegevens betreffende Suriname. IV, 231.
— Vijf en twintig jaren, 1898—1923. V, 225.
— Schetsen uit Suriname. V, 449, 519, 625. VII, 168. X, 369.
— De wet op de staatsinrichting van Suriname. VIII, 85.
— Ontwrongen bezwaren. VIII. 235.

STAAL, G. J., Stroomingen in Suriname. IX, 337.
— Het pijnlijk woord. X, 34.
— Uit den Slaventijd. X, 168,
— Nettelbeck's plannen. X. 283.
— Boekbespreking. IX, 180.
STAHEL, G., Een Indiaansche rotsteekening aan de Kabalebo-rivier (Corantijn). Met 3 afb. III, 100.
— Zie Gonggrijp en Stahel. V, 1, 77, 129.
— en A. REIJNE. Een vreemdelingen laboratorium voor biologisch onderzoek in Suriname. Met 4 afbeeldingen en 1 kaart. II, 65.
STRUYCKEN DE ROYSANCOUR, C. A. J., West-Indische begrootingen, door X. Koloniaal Tijdschrift, Juli en September 1921. III, 443.

UMBGROVE, F. H. Een middel om Suriname uit het moeras te helpen. V, 601.
— Het verval van Suriname. Pogingen tot herstel. IX, 379

VILLIERS, J. A. J. DE, Storm van 's-Gravesande. III, 470.
VOLLENHOVEN, C. v., Boekbespreking. II, 357.

WAAL, L. DE. Java-methoden voor Suriname. IX, 38.
— Kolonisatie in Suriname. IX, 297.
WAALDIJK, A. L., Rede 2 Mei 1923 ter gelegenheid van het zilveren feest van het Algemeen Nederlandsch Verbond te Dordrecht, 5e jrg. 286.
WATERMAN, N. De geneeskundige organisatie de kolonie Curaçao. I, *2*, 35.
WEBER, M., Boekbespreking. III, 215.
WEISS, H., Het zendingswerk der Herrnhutters in de oerwouden van de Boven-Suriname. I, *1*, 102.
— De zending der Hernhutters onder de Indianen in Berbice en Suriname, 1738 —1816. II, 36, 109, 187, 249.
WELLE, M., De Surinaamsche begrooting voor 1929 in de Tweede Kamer. X, 495.
WENT, F. A. F. C., Natuurwetenschappelijk onderzoek van de binnenlanden van Suriname. I, *1*, 431.
WESTRA, P., De Koloniale Staten van Suriname. I, *1*, 208.
— Plantage-arbeiders. I, *1*, 438.
WILLIAMS, J., The name „Guiana". VI, 187.
WINKEL, Mej. A. E. Boekbespreking. X, 477.
WOLFF, J. W. Grafiek van de bevolking van Suriname naar leeftijd en sekse. VII. 398.

ZUIDEN, D. S. VAN. De oudste Cacao-aanplant in Suriname. 79.
ZWARTS, JAC. Een episode uit de Joodsche kolonisatie van Guyana (1660). IX, 519.
ZWIERSINA, W. K. F. Iets over West-Indische Munten. V, 60.

TREFWOORDEN-REGISTER

Aanslibbingen, De, der Surinaamsche rivieren d. H. van Cappelle. 1e jrg. I. 375.

Advies van een koopman, den Rotterdammer Frans Smeer, aan Falck toen er onderhandeld werd over een handelsverdrag met Engeland (Juli 1825). (Uit „Gedenkschriften van Anton Reinhard Falck", uitgeg. d. H.T. Colenbrander). 5e jrg. 663.

Adres der Koloniale Staten d.d. 14 Mei 1926. 8e jrg. 140.

Aerssen van Sommelsdijck, Gouverneur van, De karteering van Suriname ten tijde van, d. R. Bijlsma. 2e jrg. 351.

— De Surinaamsche grondbrieven ten tijde van, door Mr. R. Bijlsma. 2e jrg. 593.

— De brieven van, aan Directeuren der Societeit van Suriname uit het jaar 1684, d. R. Bijlsma. 5e jrg. 424; 6e jrg. 41, 593; 7e jrg. 176.

Albina, Schetsjes uit, d. H. Schütz. 7e jrg. 271; 8e jrg. 399, 473.

Allodiaal eigendom en erfelijk bezit in Suriname, d. De Blécourt. 4e jrg. 129.

Americanism in Holland, d. Jhr. L. C. van Panhuys. 6e jrg. 217.

Amerikaanschen Raad, Memorie van den, over de Hollandsche bezittingen in West-Indië in Juli 1806, d. J. de Hullu. 4e jrg. 387.

Amerikanisten-Congres, Het aanstaande, d. Jhr. L. C. van Panhuys. 2e jrg. 597.

— id. te 's-Gravenhage. d. id. 5e jrg. 613.

Antillen, De naam, d. C. K. Kesler. 8e jrg. 567.

Apinto (Louis), d. H. Schütz. 10e jrg. 300.

Arawak Indian Songs, Four, d. Th. E. Penard en A. P. Penard. 7e jrg. 497.

Arbeidersbevolking, Het verkrijgen van een vrije, in Suriname, d. J. S. C. Kasteleyn. 3e jrg. 225.

Archaeologisch onderzoek, De beteekenis van het, op Aruba Curaçao en Bonaire d. J. P. B. de Josselin de Jong. 1e jrg. II. 317.

Arnhemsche tentoonstelling, de West-Indische afdeeling op de, d. Joh. P. Snelleman. 10e jrg. 275.

Arowak Language, European influence on the, of Guiana, d. Th. E. Penard en A. P. Penard. 8e jrg. 165.

Aruba in 1816, d. J. de Hullu, 5e jrg. 371.

— Lago Oil Transport Company, Ltd. op. d. J. F. Quast. 7e jrg. 265.

Aruba's verlaten goudvelden, door P. Reginaldus Dellaert O.P. 8e jrg. 539.
Assiento, Het, d. C. K. Kesler. 9e jrg. 152.
Aucaner-Boschnegers, Overeenkomst met de, met naschrift van G. J. Staal. 4e jrg. 48.
Aucaners, Het voorspel der installatie van den posthouder bij de, d. G. J. Staal. 3e jrg. 630.
Aucaners, Bij de, d. W. F. van Lier. 3e jrg. 1; 4e jrg. 205, 597.

Bacove, Ottho Keye in 1659 over de. 8e jrg. 290.
BAËZA, Mr. JOHN ALLISON, In memoriam (met portret), d. J. H. Abendanon. 5e jrg. 383.
Balata, Uitvoer van, uit Suriname, Br. Guyana, Cayenne en Venezuela in de jaren 1863 t. m. 1919. 3e jrg. 495.
Banana, Note on words used by South American Indians for, d. Th. E. Penard. 8e jrg. 375.
Bank, De Curaçaosche, (1830—1880), d. J. van Ettinger. 10e jrg. 127.
— De Stichting van de, d. J. van Ettinger. 8e jrg. 177.
Bankiers, De Amsterdamsche, in de West, in de 18e eeuw, d. C. K. Kesler. 8e jrg. 499.
Bankwezen, Munt- en, in Curaçao. 1880—1905, d. J. van Ettinger. 10e jrg. 433.
Bauxiet, d. J. A. Grutterink. 1e jrg. 360.
Bauxietnijverheid, De, en de stichting van een nieuwe stad in Suriname, d. Fred. Oudschans Dentz. 2e jrg. 481.
Begrooting, De Curaçaosche, voor 1919, d. B. de Gaay Fortman. 1e jrg. 186.
— 1920. 2e jrg. 45.
— id. 1921. 3e jrg. 189.
— id. 1922. 4e jrg. 159.
— id. 1923. 5e jrg. 177.
— id. 1924. 6e jrg. 321.
— id. 1925. 7e jrg. 241.
— id. 1926. 8e jrg. 277.
— id. 1927. 9e jrg. 199.
— id. 1928. 10e jrg. 158.
— id. 1929. 10e jrg. 289.
Begrooting, De Surinaamsche, voor 1925 in de Staten-Generaal, d. A. S. J. Fernandes. 7e jrg. 289.
— Eenige opmerkingen aan de hand van de, voor 1929, d. W. R. Menkman. 10e jrg. 375.
—— voor 1929 in de Tweede Kamer, d. M. Welle. 10e jrg. 495.
Begrootingen, West-Indische, door X. Koloniaal Tijdschrift Juli en September 1921, d. C. A. J. Struycken de Roysancour. 3e jrg. 443.
BEHN, APHRA, Nog eens, d. H. D. Benjamins. 2e jrg. 517.
— Is Aphra Behn in Suriname geweest? Met nog iets over de schrijfster, d. H. D. Benjamins. 8e jrg. 451.
Bestuursinrichting van Suriname. 1e jrg. II. 270.
— Over de, van Curaçao, d. B. de Gaay Fortman. 4e jrg. 289, 533.
— id. West-Indische koloniale autonomie. 5e jrg. 535.
Bestuursregeling van Curaçao, Over de, d. B. de Gaay Fortman. 6e jrg. 385.
— van Suriname (opruiming), d. J. Bakker. 10e jrg. 313.
Bevolking, De natuurlijke aan-

was der, van Suriname, d. A. T. Oliviera. 5e jrg. 561.
Bevolking, Grafiek van de, van Suriname naar leeftijd en sekse, d. J. W. Wolff. 7e jrg. 398.
Bevolkingscijfers van Britsch Guiana en Suriname, d. H. D. Benjamins. 5e jrg. 197.
Bibliographie. 1e jrg. I: 72, 159, 244, 341, 426, 509.
— 1e jrg. II: 94, 188, 282, 365, 436, 511.
— 2e jrg. 64, 128, 176, 224, 272, 320, 368, 432, 480, 544, 640.
— 3e jrg.: 111, 176, 224, 288, 336, 383, 496, 544, 608.
— 4e jrg.: 63, 128, 192, 240, 352, 399, 448, 512, 576, 663.
— 5e jrg.: 127, 224, 335, 446, 496, 623.
— 6e jrg.: 95, 191, 287, 336, 431, 608, 647.
— 7e jrg.: 96, 143, 192, 240, 350, 399, 448, 496, 544.
— 8e jrg.: 94, 143, 192, 291, 340, 434, 483, 531, 572.
— 9e jrg.: 95, 191, 239, 287, 494, 542, 583.
— 10e jrg.: 47, 188, 238, 333, 383, 432, 479, 544.
Biologisch onderzoek, Een vreemdelingenlaboratorium voor, d. G. Stahel en A. Reyne. 2e jrg. 65.
Birdcatching in Surinam, d. Th. E. Penard. 7e jrg. 545.
Bladen, Lijst van, uitgeg. d. O. P. Euwens. 4e jrg. 59.
Bodem, Vroegere rijzingen van den bodem in Ned. West-Indië, d. K. Martin. 2e jrg. 273.
Bodemgesteldheid, Over, en suikerplantage-exploitatie in Suriname (volgens de annotatiën van gouverneur Jan Nepveu), d. R. Bijlsma. 4e jrg. 341.
Boekaniers en Flibustiers, d. C. K. Kesler. 10e jrg. 65.
Boekbespreking. 1e jrg. I: 157, 242, 338, 423, 474, 501.
— 1e jrg. II: 88, 177, 437, 438, 500.
— 2e jrg. 163. 357. 363, 422, 626, 632, 637.
— 3e jrg. 58, 215, 218, 271, 279, 310, 333, 380, 438, 588.
— 4e jrg. 122, 236, 256, 274, 659.
— 5e jrg. 45, 216, 491, 620, 658.
— 6e jrg. 30, 35, 82, 127, 135, 189, 277, 330, 333, 377, 419, 427, 472, 582, 644.
— 7e jrg. 43, 229, 481.
— 8e jrg. 183, 283, 336, 427, 432.
— 9e jrg. 89, 91, 180, 185, 331.
— 10e jrg. 44, 231, 234, 327, 331, 417, 430, 477, 535.
Boeren-kolonisatie, Nederlandsche, in Suriname, d. D. van Blom. 3e jrg. 257.
Bonaire in 1816, d. J. de Hullu. 4e jrg. 505.
BONAPARTE, ROLAND †. 6e jrg. 94.
BOOY, THEODOOR DE, Archeology of the Virgin Islands, and Santo Domingo Kitchen midden and burial mound. Indian notes and monographs, Vol. I. 192, d. Gudmund Hatt, Edited by the Museum of the American Indian Hye Foundation, New York 1919. 3e jrg. 438.
Bordewijks ontstaan en ontwikkeling van het Staatsrecht van Curaçao, Een aanvulling van, d. B. de Gaay Fortman. 7e jrg. 505.

Boschneger-herinneringen, d. G. J. Staal. 4e jrg. 42.
—*schrift*, Het, van Afaka. Met facsim., d. C. Bonne. 2e jrg. 391.
— Overeenkomst met de Aucaner-, met naschrift van G. J. Staal. 4e jrg. 48.
Boschnegers, Eenige mededeelingen over de Saramaccaner , d. L. Junker. 4e jrg. 449.
— Over de afstamming der, d. L. Junker. 5e jrg. 310.
— Godsdienst, zeden en gebruiken der, d. L. Junker. 6e jrg. 73.
— De godsdienst der, d. L. Junker. 7e jrg. 81, 127, 153.
— en Indianen, Een adres van, d. Jhr. L. C. van Panhuys. 1e jrg. I. 71.
— en Indianen, Het aantal en de woonplaatsen van de, in Suriname, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 3e jrg. 83.
Boschwezen, Wat kan inzake, op Curaçao gedaan worden, d. J. W. Gonggrijp. 3e jrg. 103.
Bovenwindseilanden in het midden der 17de eeuw, De Nederlandsche, d. F. E. baron Mulert. 1e jrg. I. 471.
— De, van de kolonie Curaçao, d. A. B. J. Prakken. 1e jrg. II. 401.
— Eenige beschouwingen over de toekomst van den landbouw op de, St. Martin, St. Eustatius en Saba, d. G. van der Plaats. 5e jrg. 475.
BRANTJES, Mr. N. J. L., Gouverneur van Curaçao, Portret van. 3e jrg. vóór 177.
— Rede door Gouverneur, op 13 October 1921 in den Kolonialen Raad uitgesproken ter aanvaarding van het bestuur over de Kolonie Curaçao. 3e jrg. 446.
BRANTJES, Mr. N. J. L., id. 9 Mei 1922, ter opening van de zitting van den Kolonialen Raad. 4e jrg. 189.
— id. 5e jrg. 172.
— id. 10e jrg. 178.
Brazilië, Hollandsch, Eene geschiedenis van, (Dr. Herman Wätjen, Das Holländische Kolonialreich in Brazilien), d. R. Bijlsma. 3e jrg. 371.
Brieven uit Suriname, d. .R D. Simons. 3e jrg. 281.
BRION, Admiraal PEDRO LOUIS 1821—27 Sept.—1921. Met 2 portr., d. O. P. Eeuwens (P. A.). 3e jrg. 289, 355, 413, 449.
Britsch West-Indische Vereeniging (West India Committee Circular), Het veertiendaagsch tijdschrift van de, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 1e jrg. I. 142.

Cacao, Oudste uitvoer van, uit Suriname, d. H. D. Benjamins. 6e jrg. 92.
—*aanplant*, De oudste, in Suriname, d. D. S. van Zuiden. 3ejrg. 79.
—*boom en de cacao*, Over de, d. Ottho Keye. 7e jrg. 583.
—*cultuur*, Geschiedenis der in Suriname.(Met 6 platen), d. A. Reyne. 6e jrg. 1, 49, 107, 193.
CANTZ'LAAR, Hoe, Gouverneur van Curaçao werd, d. B. de Gaay Fortman. 7e jrg. 145.
— Gouverneur, en de bloedige gebeurtenis van 1 Juni 1824, d. B. de Gaay Fortman. 8e jrg. 341.

Caraïben de Zwarte, Ethnologische aanteekeningen omtrent, d. H. ten Kate. 10e jrg. 265.
Circulatiebank, Pogingen tot oprichting van eene, in Suriname, d. J. van Ettinger. 9e jrg. 309.
—*wezen*, Een vergeten hoofdstuk uit de geschiedenis van het Curaçaosche, d. J. van Ettinger. 8e jrg. 177.
Collectie Six, Suriname in de, d. Joh. F. Snelleman. 7e jrg. 440.
COLUMBUS, Een Nederlandsch getuige omtrent de plaats waar, begraven ligt, d. J. C. van Eerde. 2e jrg. 545.
Commissaris, Een Koninklijke, in Suriname, d. S. Kalff. 8e jrg. 145.
Concurrenten, Zeventiende-eeuwsche, der Nederlanders in de West, d. C. K. Kesler. 8e jrg. 437.
Conflict, Een, tusschen Amsterdam en de Staten-Generaal over Suriname in 1774 en '75, d. C. K. Kesler. 9e jrg. 575; 10e jrg. 11.
Corantijn-kwestie, Minister de Graaff en de, d. H. D. Benjamins. 5e jrg. 259.
— twee stappen vooruit, d. H. D. Benjamins. 6e jrg. 337.
— Een nieuw geluid in de, d. H. D. Benjamins. 7e jrg. 311.
— op den goeden weg?, d. H. D. Benjamins. 8e jrg. 293.
— (Aanvulling), d. H. D. Benjamins. 9e jrg. 493.
— Hoe staat 't thans met de, d. H. D. Benjamins. 9e jrg. 389.
— bij Buitenlandsche Zaken, d. H. D. Benjamins. 10e jrg. 571.
Corantijn, De, de westelijke grensrivier van Suriname en haar rechterzijrivieren de Kabalebo, d. C. van Drimmelen. 10e jrg. 49.
Coronie, Door de modder naar, d. G. J. Staal. 3e jrg. 466.
— Een wegtracé door het moeras naar, d. B. .J Kluvers. 3e jrg. 641.
Correspondentie. 2e jrg. 543.
Creolentaal van Suriname, De, Afrikaansche resten in, d. Lou Lichtveld. 10e jrg. 391, 507.
Cultures in Suriname, De toekomst van verschillende, d. Tj. Pyttersen.
I. Rijst. 2e jrg. 445.
II. Suiker met 2 afb. id. 573, 608.
III. Cassave. 3e jrg. 177.
IV. Koffie. V. Cacao. VI. Tabak. 3e jrg. 344.
VII. Maïs. 3e jrg. 507.
VIII. Pinda. IX. Glucine. X. Phaseolus lunatus. XI. Bananen en bacoven. XII. Ananascultuur. XIII. Sinaasappelen. XIV. Cactus. XV. Cocos. Veeteelt. 3e jrg. 565.
Cultuurcrediet voor Suriname, d. C. F. Schoch. 1e jrg. I. 24.
Curaçao, en hunne verhouding tot hunne omgeving, De eilanden der kolonie, d. J. Boeke. 1e jrg. I. 132.
—'*s* eeuwfeest 1816—4 Maart —1916, d. P. Euwens O.P. 1e jrg. II. 241.
— De voorstellen van den Gouverneur in het belang van de opheffing der Kolonie d. B. de Gaay Fortman. 3e jrg. 197.
— Een gevecht voor de haven van, d. B. de Gaay Fortman. 3e jrg. 385.

Curaçao, Lijst van bladen, uitgegeven in, d. O. P. Eeuwens (P. A.). 4e jrg. 59.
— Een bladzijde uit de geschiedenis van, d. B. de Gaay Fortman. 6e jrg. 169.
— De aanval op, in 1673, d. Fred. Oudschans Dentz. 7e jrg. 279.
— Klein-, d. O. P. Eeuwens (P. A.). 7e jrg. 401.
— De opkomst van, d. Fred. Oudschans Dentz. 8e jrg. 357.
— en onderhoorige eilanden (1816—1828), d. B. de Gaay Fortman. 9e jrg. 1, 49, 97, 241, 363, 417, 497, 561; 10e jrg. 1.

Dagboek, Een belangrijk, d. B. de Gaay Fortman. 6e jrg. 241.
DAHLBERG-BARON, Het einde van de legende, d. Fred. Oudschans Dentz. 10e jrg. 165.
Demerary, Waarom landwegen in — wèl, in Suriname niet noodzakelijk waren, d. Tj. Pyttersen. 5e jrg. 277.
Dokteren over de West, d. W. R. Menkman. 9e jrg. 78.
Drankverbruik in Suriname, d. S. van Deventer. 5e jrg. 63.

E(oc.) B(ond) en V(rijh.) B(ond) in onze Koloniën, d. W. D. H. baron van Asbeck. 4e jrg. 37.
Economische mededeelingen. 1e jrg. II. 433.
— *Waardebepaling van Suriname*, d. E. C. Abendanon. 1e jrg. I. 165.
— arbeid op St. Eustatius van Gouvernementswege. 1903—1918. 2e jrg. 151, 198. d. G. J. van Grol.
— opheffing der kolonie Curaçao, De voorstellen van den gouverneur in het belang van de, d. B. de Gaay Fortman. 3e jrg. 197.
— toekomst Suriname's, d. A. Reyne. 2e jrg. 467.
— Suriname en het loonstelsel, d. Th. A. C. Comvalius. 9e jrg. 449.
Eedenfonds, Het van, d. C. F. Schoch. 6e jrg. 27.
— Jaarverslag over 1921. 4e jrg. 350.
— id. over 1922. 5e jrg. 125.
— id. over 1923. 6e jrg. 143.
— id. over 1924. 7e jrg. 138.
— id. over 1925. 8e jrg. 142.
— id. over 1926. 9e jrg. 94.
— id. over 1927. 10e jrg. 236.
Emigratie uit Oost-Indië naar Suriname in 1714?, d. H. D. Benjamins. 6e jrg. 479.
— van Nederlanders naar Suriname, Nog eens, d. W. R. Menkman. 9e jrg. 213.
— naar Suriname, d. Th. Lens. 9e jrg. 137.
Engelsch bewind, De eerste dagen van het, op Curaçao, in 1807, d. O. P. Eeuwens (P. A.). 6e jrg. 575.
Enkele beschouwingen, d. Tj. Pyttersen. 9e jrg. 545.
Ethnological expedition to Suriname, Preliminary report of an, d. Melville J. Herskovits. 10e jrg. 385.
Evangelische, De, of Moravische Broedergemeente (de Herrnhutters) in Suriname, d. W. D. H. Baron van Asbeck. 1e jrg. I. 197.
— De Surinaamsche scholen van de, d. Joh. F. Snelleman. 1e jrg. II. 430.
EVERTSEN, CORNELIS, Wat de expeditie van, in Suriname

deed, d. Joh. F. Snelleman. 10e jrg. 320.
Eykman, Prof. Dr. C., Klimaat (de invloed van het tropische sche). Uit een lezing aan de universiteit te Londen gehouden d. 6e jrg. 141.

Falck over de Nederlandsch West-Indische eilanden en Suriname. 5e jrg. 444.
— Advies van een koopman, de Rotterdammer Frans Smeer, aan, toen er in 1825 onderhandeld werd over een handelsverdrag met Engeland (Juli 1825). (Ontleend aan „*Gedenkschriften van Anton Reinhard Falck*", uitgeg. d. H. T. Colenbrander). 5e jrg. 663.
Financiëelen en economischen toestand der kolonie Curaçao, Een en ander over den, d. A. B. J. Prakken. 5e jrg. 21.
Flu, Prof. P. C., Portret van, Hoogleeraar *in de tropische* hygiëne aan de Rijksuniversiteit te Leiden. 3e jrg. vóór 113.
Fock, Mr. D., Afscheidswoord aan het lid der redactie. 2e jrg. vóór 481.
Friderici, Juriaen François, De jeugd van, Gouverneur-Generaal van Suriname, d. R Bijlsma. 2e jrg. 122.
— Iets over, d. S.Kalff. 10e jrg. 214.
Fruytier, Ir. L. A., Gouverneur van Curaçao, portret van. 10e jrg. tegenover blz. 337.

Gedenkpenningen, West-Indische, d. S. Kalff. 6e jrg. 223.
Geneesheer, De opleiding en de positie van den districts- in Suriname, d. C. Bonne. 7e jrg. 433.
Geneeskundigen Dienst in Suriname, Organisatie van den, d. C. Bonne. 5e jrg. 289.
— inspecteur J. W. Wolff, Nota van, aan den gouverneur betreffende het verbod van invoer van Ganja. 5e jrg. 438.
— in Suriname d. P. Cool. 5e jrg. 653.
— *organisatie*, De, der kolonie Curaçao, d. N. Waterman. 1e jrg. II. 35.
— *verzorging van Suriname*, Enkele opmerkingen over den sociaal-hygiënischen toestand en de, d. P. H. J. Lampe. 8e jrg. 249.
Gerechtshof, Ministeriëele bedreiging van de onafhankelijkheid van het Opperste —, van Suriname, d. A. S. J. Fernandes. 7e jrg. 207.
Geschiedenis, De, van den koninklijken slaaf, d. Alphra Behn. 1e jrg. I. 477. 1e jrg. II 52, 339, 443.
Geschiedenis, De, van een boek, d. Fred. Oudschans Dentz. 7e jrg. 571.
Gonggrijp, J. R. C., (Met portret), Ter nagedachtenis van den heer, d. A. J. A. A. Baron van Heemstra. 10e jrg. 481.
Gorgas, W. C.†. Een man van de daad, d. Jhr. L. C. van Panhuys. 2e jrg. 355.
Gorsira, Mr. J. B., Openingsrede op 13 Mei 1919 uitgespr. in den Kolonialen Raad door den wd. gouverneur van Curaçao. 1e jrg. I. 232.

Goudproductie van Suriname vanaf het ontstaan der industrie. 3e jrg. 335.
Gouverneur, Een, Surinaamsch, uit de 18de eeuw, d. S. Kalff. 1e jrg. 419, 486.
— van Curaçao, Een bezoek van den, aan Venezuela in 1921, d. M. A. Evers. 5e jrg. 318.
— Een Engelsch, van Curaçao, d. O. P. Eeuwens (P. A.). 6e jrg. 461.
— van Suriname, Een interessante beschikking van. 6e jrg. 238.
— Een West-Indische, uit de 18e eeuw, d. S. Kalff. 7e jrg. 507.
Gouverneurs-familie, Eene Surinaamsche, d. S. Kalff. 2e jrg. 77.
GRAAFF, P. DE, Installatie door den Minister van Koloniën, den Heer, van de Commissie inzake herziening der West-Indische Regeeringsreglementen, enz. op 5 Mei 1922, in het gebouw van het Departement van Koloniën. 4e jrg. 177.
Grafiek van de bevolking van Suriname naar leeftijd en sekse, d. J. W. Wolff. 7e jrg. 398.
Grens, Suriname's West-, und keine Ende. 3e jrg. 393.
Grens, Nogmaals Suriname's West-, d. H. D. Benjamins. 4e jrg. 401.
Grenzen, De, van Suriname, d. H. D. Benjamins. 2e jrg. 333.
Groene Kruis, Het, in Suriname 1e jrg. II. 432.
Grondbrieven, de Surinaamsche, ten tijde van Gouverneur van Aerssen van Sommelsdijck, d. R. Bijlsma. 2e jrg. 593.
Grondpolitiek, De Surinaamsche, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 5e jrg. 385.
Grondwetsherziening, De, in Suriname, d. G. J. Staal. 3e jrg. 545.
Guiana, Britsch, en Suriname, Bevolkingscijfers van, d. H. D. Benjamins. 5e jrg. 197.
— Iets over den ouden handel met de Indianen in, d. H. D. Benjamins. 6e jrg. 197.
— De opheffing der Strafkolonie in Fransch-, en haar mogelijke gevolgen voor Suriname, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 6e jrg. 371.
— Karaïben en, d. C. H. de Goeje, 6e jrg. 465.
„*Guiana*", The name, d. James Williams. 6e jrg. 187.
— Oude verdichte verhalen over, d. H. D. Benjamins. 7e jrg. 17.
— De Strafkolonies in Fransch, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 7e jrg. 49, 97.
— European influence on the Arawak language of, d. Th. E. Penard en A. P. Penard. 8e jrg. 165.
— (1660), Een episode uit de Joodsche kolonisatie van, d. Jac. Zwarts. 9e jrg. 519.

Handel, De, van St. Eustatius in 1786 d. J. de Hullu. 3e jrg. 35.
— Iets over den ouden, met de Indianen in Guiana, d. H. D. Benjamins. 6e jrg. 179.
Handelsbeteekenis, De, van onze West, d. W. R. Menkman. 1e jrg. I. 56.
Handelsbeweging, Suriname's, 1683—1712, d. R. Bijlsma. 1e jrg. II. 48.

Handelsomzet, De, van de kolonie Curaçao, d. S. van Deventer. 3e jrg. 205.
HEEMSTRA, Mr. A. J. A. A. Baron VAN, Portret van, 2e jrg. vóór 481.
— Rede door Gouverneur, op 23 Mei 1921 in de Koloniale Staten uitgesproken ter aanvaarding van het bestuur over de Kolonie Suriname. 3e jrg. 173.
— id. ter opening van de Koloniale Staten. 4e jrg. 184.
— id. 5e jrg. 168.
Heksenproces, Een, op St. Martin A. D. 1711, d. L. Knappert. 10e jrg. 241.
HELFRICH, Aanvaardingsrede op 10 Juni 1919 uitgespr. d. den nieuwbenoemden gouverneur van Curaçao. 1e jrg. I. 328.
Hendriktop (Boven-Saramacca), Verslag van een reis naar den, d. J. W. Gonggrijp en G. Stahel. 5e jrg. 1, 77, 129.
HERLEIN's beschrijving van Suriname, De annotatiën van Gouverneur Jan Nepveu op, d. R. Bijlsma. 2e jrg. 311.
Herrnhutters in de oerwouden van de Boven-Suriname, Het zendingswerk der, d. H. Weiss. 1e jrg. I. 102.
— De zending der, onder de Indianen in Berbice en Suriname, 1738—1816, d. H. Weiss. 2e jrg. 36, 109, 187, 249.
Historische Momenten. 14 Mei en 1 Juni 1927. (Koningin Wilhelmina, prinses Juliana en de min. v. kol., Dr. Koningsberger, spreken met den kortegolfzender van Philip's Gloeilampenfabriek met Suriname en Curaçao). 9e jrg. 188.
Hout, Onderzoek van Surinaamsch, d. L. P. Bussy. 3e jrg. 63.
— en planken, d. Joh. F. Snelleman. 4e jrg. 437.
— van Suriname, Velerlei, Dr. J. Ph. Pfeiffer. De houtsoorten van Suriname. Uitgave Kol. Inst. 1926, d. Joh. F. Snelleman. 8e jrg. 421.; 9e jrg. 488.
Houtdistillatie in Suriname, d. H. J. Homulle. 1e jrg. II. 151
Houtsoorten, Verslag van de Commissie van Advies en Onderzoek inzake Surinaamsche, over 1923. 6e jrg. 283.
— Id., over 1924. 6e jrg. 603.
— Id. over 1925. 8e jrg. 188.
Hygiënische ervaring te Moengo d. C. Bonne. 5e jrg. 395.

Immigranten, Chineesche, in Suriname, d. Joh. F. Snelleman. 2e jrg. 225.
Immigratie van Duitschers in Suriname, 1733—1740, d. R. Bijlsma. 1e jrg. II. 414.
Immigratie van werkkrachten in Suriname, Sanitaire beschouwingen in verband met, d. R. Römer. 1e jrg. II. 101, 215, 275, 380, 463.
Incas, De laatste der vrije, d. H. D. Benjamins. en C. H. de Goeje. 7e jrg. 31.
Indiaan, De, in de letterkunde, d. Herman F. C. ten Kate. 2e jrg. 95.
Indianen, De zending der Hernhutters onder de, in Berbice en Suriname, d. H. Weiss. 2e jrg. 36, 109, 187, 249.
— De toekomst van de, in Canada en in Suriname, d. Jhr.

L. C. van Panhuys. 2e jrg. 513.
Indianen, Het aantal en de woonplaatsen van de Boschnegers en — in Suriname, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 3e jrg. 83.
— en Negers, d. Joh. F. Snelleman. 9e jrg. 230.
—*oorlog*, Een episode uit de, in Suriname in den Zeeuwschen tijd, d. F. E. Baron Mulert. 1e jrg. I. 221.
Indiens, Mémoire sur les — à Suriname, d. F. van Heshuyzen. (Uit het Suriname-Archief te Londen). 7e jrg. 346.
Interoceanische verbinding, De, vóór 100 jaar, d. C. K. Kesler. 8e jrg. 125.

Java-methoden voor Suriname, d. L. de Waal. 9e jrg. 38.
Javanen, Kolonisatie op particulier land in Suriname met, onder contract onder de thans geldende immigratiewetten, d. H. Ahrens. 4e jrg. 266.
— Rechtstoestand der, in Suriname. 5e jrg. 355.
Joden op het eiland Curaçao, d. S. Kalff. 8e jrg. 69.
Joodsche kolonisatie van Guiana (1660), Een episode uit de, d. Jac. Zwarts. 9e jrg. 519.
Journalistiek, Surinaamsche, d. S. Kalff. 5e jrg. 463.
— Curaçaosche, d. S. Kalff. 7e jrg. 1.

Kaart van Paramaribo, 1916—1917, Kaartbespreking:, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 3e jrg. 221.
Kaart, Overzichts, van Suriname samengesteld door F. E. Spirlet 1927., bespr. d. C. H. de Goeje. 10e jrg. 287.
Kaarten, De oudste van het eiland, Curaçao, d. P. A. Eeuwens O. P. 10e jrg. 97.
Kaartbespreking. 3e jrg. 221 d. L. C. van Panhuys, 10e jrg. 287 d. C. H. de Goeje.
Kabalebo. Zie Stahel, G. III, 100.
— De Corantijn, de westelijke grantrivier van Suriname en haar rechter-zijrivier, de, d. C. van Drimmëlen. 10e jrg. 49.
Karaïben en Guiana, d. C. H. de Goeje. 6e jrg. 465.
Karbouwen in Suriname, d. Fred. Oudschans Dentz. 3e jrg. 62.
Karteering, De, van Suriname ten tijde van Gouverneur van Aerssen van Sommelsdijck, d. R. Bijlsma. 2e jrg. 351.
Katoencultuur, Suriname en de, d. Tj. Pyttersen. 5e jrg. 405.
KERSTEN EN Co. te Paramaribo, De verzekeringskas van de firma, d. B. J. Kluwers. 1e jrg. II. 157.
KEYE, OTTHO, Over het boek van, d. H. D. Benjamins. 7e jrg. 535.
Kiesrecht, De ontwikkeling van het, in Suriname, d. W. H. A. van Romondt. 4e jrg. 99.
Kleeding, De, der Surinaamsche bevolkingsgroepen in verband met aard en gewoonten, d. Th. van Lelyveld. 1e jrg. I. 249, 458. 1e jrg. II. 20, 125.
Koloniaal Instituut, West-Indische zaal in het museum van het, d. Joh. F. Snelleman. 10e jrg. 149.
Koloniale Staten, De, d. H. van Kol. 1e jrg. I. 5.

Koloniale Staten, van Suriname, d. P. Westra 1e jrg. I. 208.
— van Suriname, Petitie aan Kroon en Tweede Kamer door de, 3e jrg. 605.
— en de belangen van den grooten landbouw in de landbouwkolonie Suriname, d. C. F. Schoch. 6e jrg. 625.
— Brief aan den Voorzitter der, van 21 Febr. 1925, d. A. J. A. A. Baron van Heemstra. 7e jrg. 35.
— Adres der, d.d. 14 Mei 1926. 8e jrg. 140.
Koloniale verordeningen, Schorsing van, d. D. Coutinho. 6e jrg. 561.
Kolonisatie met Nederlandsche Boeren in Suriname, d. D. van Blom. 1e jrg. I. 345.
— van het blanke ras in de tropen, d. C. van Drimmelen. 4e jrg. 193.
— op particulier land in Suriname met Javanen onder contract onder de thans geldende immigratie,wetten, d. H. Ahrens. 5e jrg. 266.
— Europeesche, in Suriname, d. Tj. Pyttersen. 9e jrg. 193.
— in Suriname, d. L. de Waal. 9e jrg. 297.
Koning Willem I en de protestantsche gemeente op Curaçao, d. L. Knappert. 7e jrg. 193.
Krakatau, De jongste botanische en zoölogische onderzoekingen op het eiland, als eene aansporing tot wetenschappelijke waarnemingen ook in Suriname en Curaçao, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 4e jrg. 373.
Kunnen wij dat zelf niet?, d. Tj. Pyttersen. 10e jrg. 337.
Kunst, Vroegere, in West-Indië, d. S. Kalff. 4e jrg. 353.
Kustgebied, Het lage van Suriname, d. H. van Cappelle. 1e jrg. I. 49.
Kustspoorweg, Denkbeelden en plannen nopens een, in Suriname, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 4e jrg. 25.

Laatste woord, Het, d. W. D. H. baron v. Asbeck. 3e jrg. 342.
Labadisten, De, in Suriname, d. L. Knappert. 8e jrg. 193.
Laboratorium, Een vreemdelingen, voor biologisch onderzoek in Suriname, d. Gerold Stahel en A. Reijne. 2e jrg. 65.
Lago Oil Transport Company, Ltd. op Aruba, d. J. F. Quast. 7e jrg. 265.
Landbouw, Memorie van het comité tot bevordering van den middenstand, in Suriname. 1e jrg. II. 163.
— De Koloniale Staten en de belangen van den grooten, in de landbnouwkolonie Suriname, d. C. F. Schoch. 6e jrg. 625.
— Over den kleinen, in Suriname, d. J. A. Liems. 7e jrg. 371.
— Aanteekeningen over den, in Suriname, d. Chas. Douglas. 9e jrg. 455.
—*bedrijf*, Het Klein-, en de vruchtencultuur in Suriname d. J. A. Liems. 4e jrg. 625.
Landmeters, De eerste in Suriname benoemde,d.Fred.Oudschans Dentz. 1e jrg. II. 18.
Landwegen, Waarom — in Demerary wèl, in Suriname niet noodzakelijk waren, d. Tj. Pyttersen. 5e jrg. 277

Lanti sa pai, d. W. R. Menkman. 9e jrg. 289.
Lavaux, Alexander de, en zijne generale kaart van Suriname 1737, d. R. Bijlsma. 2e jrg. 397.
Leger, Vreemdelingen in het West-Indische, d. S. Kalff. 9e jrg. 161.
Leguaan, De, d. O. P. Eeuwens (P. A.). 4e jrg. 115.
Lepra, De, haar voorkomen, verspreiding en bestrijding, in 't bijzonder in Suriname, d. T. May. 8e jrg. 547; 9e jrg. 17.
—behandeling, Zeer aanmoedigende uitkomsten van, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 10e jrg. 89.
—bestrijding, Kort verslag van het congres voor, gehouden te Rio de Janeiro van 1—6 October 1922, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 5e jrg. 58.
— d. F. P. Schuitemaker, 10e jrg. 93. (Uit de Pers).
Lettervrienden, Surinaamsche, d. S. Kalff. 3e jrg. 237.
Liberiakoffie, Surinaamsche, Nog eenige opmerkingen over, en de mogelijkheid tot verbetering der reputatie er van, d. J. E. van Amstel. 6e jrg. 271.
Loonstelsel, Economisch Suriname en het, d. Th. A. C. Comvalius. 9e jrg. 449.
Loonsverhooging, De Surinaamsche, van 1920 d. D. S. Huizinga. 9e jrg. 111.
Luchtvaart in Guyana, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 2e jrg. 321.

Maildienst, De oprichting van den Koninklijke West-Indischen, d. M. G. de Boer. 1e jrg. I. 111.
Mededeelingen. 1e jrg. I. 81, 161, 246, 343, 428, 510. 1e jrg. II. 96, 189, 283.
Melaatschheid. Zie Treefgeloof.
Memorie van het Comité tot bevordering van den middenstands-lanbouw in Suriname. 1e jrg. II. 163.
Mengelingen, d. B. de Gaay Fortman. 7e jrg. 501.
Middelen, De, tot opheffing van Suriname uit zijn verval, d. S. Muller van Voorst. 2e jrg. 369. 433.
Militair hospitaal, De nieuwe afdeeling van het, te Paramaribo, voor besmettelijke ziekten, d. P. Cool. 6e jrg. 433.
Militaire beschouwing, Eene, omtrent de Kolonie Suriname, d. J. W. van Oorschot. 1e jrg. I. 178.
Militairen als Gouverneur van Suriname in de eerste helft der achttiende eeuw, d. R. Bijlsma. 1e jrg. II. 264.
Missie, De R. K., in Suriname, d. Baron W. D. H. van Asbeck. 2e jrg. 127.
Missie-tentoonstelling in het Vaticaan, Een Italiaansch oordeel over de Surinaamsche afdeeling van de. 7e jrg. 173.
Moengo, Hygiënische ervaring te, d. C. Bonne. 5e jrg. 395.
Muggenbestrijding, De, d. D. G. J. Bolten. 7e jrg. 567.
Munt- en geldmoeilijkheden op Curaçao vóór honderd jaar, d. B. de Gaay Fortman. 7e jrg. 353; 8e jrg. 37; 10e jrg. 569.
— *en Bankwezen* in Curaçao (1880—1905), d. J. van Ettinger. 10e jrg. 433.

Munten, Iets over West-Indische, d. W. K. F. Zwierzina. 5e jrg. 60.
Muskieten, Surinaamsche, d. Joh. F. Snelleman. 9e jrg. 43.
Mijnwerk, Het, der Societeit van Suriname op den Van den Bempdenberg, 1729—1741, d. R. Bijlsma. 1e jrg. II. 335.
Mijnwetgeving, De Surinaamsche, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 5e jrg. 385.
Mijnwormziekte, De, in Suriname, Rockefeller's betrijding van, d. H. baron van Asbeck. 1e jrg. II. 506.

Na drie kwart eeuw, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 3e jrg. 303.
Natuurwetenschappelijk onderzoek van de binnenlanden van Suriname, d. F. A. F. C. Went. 1e jrg. I. 431.
Nederlanderschap, Het, in Suriname en Curaçao, d. Fred. Oudschans Dentz. 9e jrg. 67.
Nederlandsche Regeering, De, tegenover de Kolonie Suriname, in 1816, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 8e jrg. 463.
Neger, De, en zijn cultuurgeschiedenis, d. C. van Drimmelen. 7e jrg. 385.
— id. d. C. K. Kesler. 8e jrg. 59.
Negers en onderwijs in de Vereenigde Staten van Amerika, d. W. D. H. Baron van Asbeck. 3e jrg. 650.
— in Negerland, d. Joh. F. Snelleman. 9e jrg. 323.
Negro riddles from Surinam, d. Th. E. Penard en Arthur P. Penard. 7e jrg. 411.
NETTELBECK's plannen, d. G. J. Staal. 10e jrg. 283.
Nieuwe wegen, d. Tj. Pyttersen. 2e jrg. 129.
Nota van den geneeskundigen inspecteur J. W. Wolff aan den gouverneur betreffende het verbod van invoer van Ganja. 5e jrg. 438.
Note on an old bill of lading from Surinam, d. Th. C. Penard. 6e jrg. 641.
NUYENS, Mr. TH. J. H. †, d. B. de Gaay Fortman. 5e jrg. 618.
NYSINGH, Mr. J. L., Wd. Gouverneur van Suriname, Rede door, op 8 Mei 1928 uitgesproken ter opening van de zitting der Koloniale Staten. 10e jrg. 174.

Oliepalmen in Suriname, d. Tj. Pyttersen. 2e jrg. 509.
Ondernemersraad, De, voor Suriname, d. C. F. Schoch. 6e jrg. 635.
— voor Suriname en zijne voorstellen betreffende den grooten landbouw, d. C. F. Schoch. 8e jrg. 219.
Onze twaalfde provincie in nood, d. C. F. Schoch. VI. 497.
Ontwrongen bezwaren, d. G. J. Staal. 8e jrg. 235.
Oordeel, Een, over Suriname van geruimen tijd geleden, d. S. Snellen. 1e jr. I. 216.
Opbouw, d. Tj. Pyttersen. 4e jrg. 421; 5e jrg. 35, 110, 353.
Opperste Gerechtshof van Suriname, Ministeriëele bedreiging van de onafhankelijkheid van het, d. A. S. J. Fernandes. 7e jrg. 207.
Or, l'Origine de l'Industrie de l'— en Amérique, d. P. Rivet. 6e jrg. 366.
Orinoco-gebied, Over het, d. J. W. Gonggrijp. 4e jrg. 1.

Ornithology of Surinam, Historical sketch of the, d. Th. E. Penard. 6e jrg. 145.
Overzichtskaart van Suriname, samengesteld door F. E. Spirlet, d. C. H. de Goeje. 8e jrg. 287.

Paarlvisscherij, De, bij het eiland Margarita. d. O. P. Eeuwens(P.A.). Met naschrift van J. Boeke, 4e jrg. 513.
Paedagogie, Koloniale, een eeuw geleden. 4e jrg. 62.
Pan-Amerikaansche Unie, De, d. Jhr. L. C. van Panhuys. 3e jrg. 53.
PANHUYS, WILLEM VAN, De Gouverneur-generaal, d. Jhr. L.C.van Panhuijs. 6e jrg. 289.
Papegaaienboek, Een Surinaamsch, d. Joh. F. Snelleman. 7e jrg. 7.
Petroleumbedrijf, Het, op Curaçao, d. J. A. de Klerck, met 4 afb. 3e jrg. 267.
Plantage-arbeiders, d. P. Westra. 1e jrg. I. 438.
—*inventarissen*, Surinaamsche uit het tijdperk 1713—1742, d. R. Bijlsma. 3e jrg. 325.
—*leeningen*, Nog iets omtrent, Surinaamsche, d. C. K. Kesler. 9e jrg. 385.
—*onderneming in Suriname*, 1735, Aanwijzingen voor, (volgens de memorie van Vrouwe M. M. van Gelre, weduwe Boxel), d. R. Bijlsma. 4e jrg. 53.
Plantages, Verlaten, in Suriname. 2e jrg. 639.
— Gouverneur Temming's Berg-en-Daal bij den Parnassusberg in Suriname, d. R. Bijlsma. 3e jrg. 31.
Popular beliefs pertaining to certain places in Surinam, by Th. E. Penard and A. P. Penard. 10e jrg. 17.
Porte-Rico, Een wonderlijke onderneming tegen, d. B. de Gaay Fortman. 8e jrg. 389.
Portugeesch-Joodsche Gemeente, De, en Synagoge, in Suriname, De stichting van, d. Mr. R. Bijlsma. 2e jrg. 58.
Predikanten, West-Indische, d. S. Kalff. 10e jrg. 403, 465.
Productie van Suriname over de laatste zestien jaren. 10e jrg. 374.
Productiestaat van Suriname over de laatste tien jaren, 3e jrg. 334.
Protestantsche gemeente op Curaçao, Koning Willem I en de, d. L. Knappert. 7e jrg. 193.
RADERS, Gouverneur VAN, Hoe met een voorstel van, werd gehandeld, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 4e jrg. 331.
Rapport Pyttersen, Beschouwingen over het, d. B. J. Kluvers, 4e jrg. 481, 653.
— id. d. Tj. Pyttersen. 4e jrg. 553.

Recht, Een aanvulling van Bordewijks ontstaan en ontwikkeling van het Staatsvan Curaçao, d. B. de Gaay Fortman. 7e jrg. 145.
Rechterlijke- en bestuursambtenaren, Keuze en opleiding van naar West-Indië uit te zenden, d. F. G. Schalkwijk. 8e jrg. 557.
Rechtsbedeeling, De, op onze Bovenwindsche eilanden en de herziening van de rechtspleging in de kolonie Curaçao d. B. de Gaay Fortman. 1e jrg. I. 85.

Rechtsbedeeling, De reorganisatie van de rechterlijke macht en van de, der kolonie Curaçao in de practijk, d. F. G. Schalkwijk. 6e jrg. 609.
Rechtstoestand der Javanen in Suriname. 5e jrg. 355.
—*zekerheid* van den grondeigendom in Suriname, d. A. van der Deure. 1e jrg. II. 193.
Rede, Openings- op 13 Mei 1919 uitgesproken in den Kolonialen Raad d. wd. gouverneur van Curaçao, Mr. J. B. Gorsira. 1e jrg. I. 232.
— Openings- op 13 Mei 1919 in de zititng der Koloniale Staten door den gouverneur van Suriname. 1e jrg. I. 226.
— Aanvaardings-, op 10 Juni 1919 uitgespr. door den nieuwben. gouverneur van Curaçao Helfrich. 1e jrg. I. 328.
— door gouverneur Mr. A. J. A. A. baron van Heemstra op 23 Mei 1921 in de Koloniale Staten ter aanvaarding van het bestuur over de Kolonie Suriname. 3e jrg. 173.
— id. 9 Mei 1922 ter opening van de zitting der Koloniale Staten van Suriname. 4e jrg. 184.
— id. 8 Mei 1923. 5e jrg. 168.
— door gouverneur Mr. N. J. O. Brantjes op 13 Oct. 1921 in den Kolonialen Raad ter aanvaarding van het bestuur van de Kolonie Curaçao. 3e jrg. 446.
— id. 9 Mei 1922 ter opening van de zitting van den Kolonialen Raad van Curaçao. 4e jrg. 189.
— id. 8 Mei 1923. 5e jrg. 172.
Rede, id. 8 Mei 1928. 10e jrg. 174.
— uitgesproken den 26en Mei 1923, ter gelegenheid van het Zilveren feest van het Algemeen Nederlandsch Verbond te Dordrecht, d. A. L. Waaldijk. 5e jrg. 286.
— door den oud-voorzitter van de Chineesche Societeit Kong Ngie Tong te Paramaribo, den heer Wong Lun Hing, op 10 October 1923 uitgesproken op het feest ter herdenking van het 12-jarig bestaan van de Chineesche Republiek. 5e jrg. 442.
— van koningin Wilhelmina op 1 Juni 1927 met den korte golfzender van Philips Gloeilampenfabriek tot Suriname en Curaçao. 9e jrg. 188.
— id. van prinses Juliana. 9e jrg. 188.
— wd. Gouverneur van Suriname Mr. J. L. Nysingh 8 Mei 1928 uitgespr. ter opening van de zitting der Koloniale Staten. 10e jrg. 174.
— Aanvaardings- van gouverneur Dr. A. A. L. Rutgers in de Koloniale Staten op 30 Mei 1928. 10e jrg. 186.
Regeeringsreglement voor Curaçao, Wijziging van het, 1e jrg. I. 132, 326.
RODWAY, JAMES, d. Fred. Oudschans Dentz. 9e jrg. 67.
ROTH, WALTHER E., d. Joh. F. Snelleman. 8e jrg. 315.
Proeftochten, Twee, met tragischen afloop, d. C. K. Kesler. 3e jrg. 609.
Rotsteekening, Een Indiaansche aan de Kabalebo-rivier (Corantijn). Met 3 afb., d. G. Stahel. 3e jrg. 100.

RUTGERS, Dr. A. A. L., Portret van, Gouverneur van Suriname. 9e jrg. vóór blz. 497.
— Aanvaardingsrede van, in de Koloniale Staten op 30 Mei 1928. 10e jrg. 186.

Salarisverbetering der ambtenaren in Suriname, d. Mr. D. Fock. 1e jrg. I. 324.
Sanitaire beschouwingen in verband met immigratie van werkkrachten in Suriname, d. R. Römer. 1e jrg. II. 101, 215, 275, 380, 463.
215, 275, 380, 463.
— *verhoudingen* in Suriname, d. P. C. Flu. 4e jrg. 577.
Saramaccaner-boschnegers, Eenige mededeelingen over de, d. L. Junker. 4e jrg. 449.
Savanna's, Surinaamsche, en veeteelt, d. J. W. Gonggrijp. 5e jrg. 337.
Scheepsjournalen, Oude, d. Fed. Oudschans Dentz. 4e jrg. 557.
Scheepvaart in de haven van Curaçao. 7e jrg. 48.
—*beweging* en Scheepvaartwetgeving op Curaçao, d. W. R. Menkman. 5e jrg. 185.
Schetsen uit Suriname, d. G. J. Staal. 5e jrg. 449, 519, 625; 7e jrg. 168; 10e jrg. 369.
Schutterij, De oprichting der Curaçaosche, d. B. de Gaay Fortman. 8e jrg. 97.
St. Eustatius, St. Martin en Saba op het laatst van de 18de eeuw, d. J. de Hullu. 1e jrg. I. 385.
— Het leven op, omstreeks 1792, d. J. de Hullu. 1e jrg. II. 144.
— Economische arbeid op, van Gouvernementswege, 1903—1918, d. G. J. van Grol. 2e jrg. 151, 198.
St. Eustatius, Eene bladzijde uit de geschiedenis van, d. B. de Gaay Fortman. 2e jrg. 558.
— De handel van, in 1786, d. J. de Hullu. 3e jrg. 35.
— Uit de geschiedenis van, d. S. Kalff. 8e jrg. 405.
Sint-Maarten, St. Eustatius en Saba, d. B. de Gaay Fortman. 2e jrg. 213.
St. Martin, Het zoutbedrijf op. Een onderzoek van middelen te zijner verbetering, d. F. S. Langemeyer. 4e jrg. 241, 305.
SIX, Suriname in de collectie, d. Joh. F. Snelleman. 7e jrg. 440.
Slaventijd, Uit den, d. G. J. Staal. 10e jrg. 168.
Sociaal-hygiënische beschouwingen, Suriname, d. P. H. J. Lampe. 93 jrg. 465.
Songs, Four Arawak Indian, d. Th. E. Penard. 7e jrg. 497.
Spoorweg, De koloniale, in Suriname. 2e jrg. 426, 539, 592.
Spoorweginkrimping. 4e jrg. 444.
Staatsinrichting van Suriname, De wet op de, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 7e jrg. 449.
Staatsrecht van Curaçao, Eene aanvulling van Bordewijks ontstaan en ontwikkeling van het, d. B. de Gaay Fortman. 7e jrg. 505.
Staatsrechtelijk, Een, vraagstuk d. B. de Gaay Fortman. 3e jrg. 337.
— Nog een, kwestie, d. B. de Gaay Fortman. 3e jrg. 637.
Statistische gegevens betreffende Suriname, enz. d. G. J. Staal. 4e jrg. 231.

Steunfonds voor studeerenden uit West-Indië, 4e jrg. 574.
STORM VAN 's-GRAVESANDE, d. J. A. J. de Villiers. 3e jrg. 470.
Strafkolonies, Suriname en de Fransche, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 5e jrg. 95.
— De opheffing der, in Fransch Guyana en haar mogelijke gevolgen voor Suriname, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 6e jrg. 371.
— De, in Fransch Guyana, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 7e jrg. 49, 97.
Stroomingen in Suriname, d. G. J. Staal. 9e jrg. 337.
Struisvogelteelt op Curaçao, d. Th. Lens. 1e jrg. II. 3.
Studiesyndicaat, Het, Résumé van het rapport (1919) der studie-commissie van, het Suriname-, d. J. S. C. Kasteleyn en B. J. Kluvers. 1e jrg. II. 287.
— Het rapport der Studiecommissie van het Suriname- in de 2e Kamer, d. J. S. C. Kasteleyn en B. J. Kluvers. 3e jrg. 145.
— Rede van den Oud-Gouverneur C. Lely over het rapport van de Studiecommissie uit het Suriname Studiesyndicaat gehouden in de 2e Kamer 10 Februari 1921.
STUYVESANT, PETER, Iets over, d. S. Kalff. 8e jrg. 405.
Suikercultuur in Suriname in vergelijking met die in Britsch-Guiana, d. S. van Deventer. 5e jrg. 281.
Suikerland, De toekomst van Suriname als, d. Tj. Pyttersen' 2e jrg. 17.
Suikerplantage-exploitatie in Suriname, Over bodemgesteldheid en, (volgens de annotatiën van gouv. Jan Nepveu), d. R. Bijlsma. 4e jrg. 341.
Suriname, De naam, d. Fred. Oudschans Dentz. 1e jrg. II. 13.
—*'s verleden*, Uit, d. S. Kalff. 1e jrg. I. 314, 394.
— De waarde van, d. Tj. Pyttersen. 1e jrg. II. 369.
— en de oorzaken van de achterlijkheid dezer Nederlandsche kolonie, door Ferd. Greiner. 2e jrg. 285.
—*vraagstuk*, Het, d. B. J. Kluvers. 3e jrg. 521.
id. d. H. G. Brandon. 6e jrg. 481.
id. d. W. Arntz. 7e jrg. 252.
id. d. O. E. G. graaf van Limburg Stirum. 9e jrg. 203.
— in de 18e eeuw, d. A. A. van Schelven. 4e jrg. 65.
—*'s behoeften*, d. G. J. Staal. 3e jrg. 402, 497; 4e jrg. 91.
— Een uitweg voor verzinkend, d. C. van Drimmelen. 5e jrg. 151.
— Een middel om, uit het moeras te helpen, d. F. H. Umbgrove. 5e jrg. 601.
— voor jongelieden, d. Joh. F. Snelleman. 6e jrg. 21.
— Wat kan, zelf doen?, d. C. F. Schoch. 6e jrg. 97.
— in beeld, d. Joh. F. Snelleman. 7e jrg. 286.
— van 1651 tot 1668. Vertaling van een hoofdstuk uit James A. Williamson „English Colonies in Guiana and on the Amazon (1606—1668) Oxford, at the Clarendon Press. MCMXXIII, d. Nelly

E. van Eyck-Benjamins. 8e jrg. 1.
Suriname, Het verval van. Pogingen tot herstel, d. F. H. Umbgrove. 9e jrg. 379.
—*probleem*, Het, d. F. Greiner. 9e jrg. 531; 10e jrg. 358.
— vóór honderd jaar, In, d. B. de Gaay Fortman. 10e jrg. 483.

TANK, NILS OTTO, (1800—1864), d. C. K. Kesler. 5e jrg. 65.
TEMMING's, Gouverneur, plantages Berg-en-Daal bij den Parnassusberg in Suriname, d. R. Bijlsma. 3e jrg. 31.
Tentoonstelling, West-Indische, d. Joh. F. Snelleman. 2e jrg. 177.
THRIPS, ADRIAAN REYNE, Onderzoekingen over de monddeelen der Thysanoptera. Proefschrift. Dec. 1926, d. Joh. F. Snelleman. 8e jrg. 480.
Tobago, Een vergeten Nederlandsche kolonie, d. C. K. Kesler. 10e jrg. 527.
Toevalligheid, Een d, Joh. F. Snelleman. 7e jrg. 165.
Topografisch, Werkzaamheden op — en kadastraal gebied in Suriname van 1911—1920, d. F. E. Spirlet. 4e jrg. 613, 639.
Treefgeloof, Het Surinaamsche, een volksgeloof betreffende het ontstaan van de melaatschheid, d. P. H. J. Lampe. 10e jrg. 545.
Trinidad, Remarks on old vocabulary from, d. Th. E. Penard. 9e jrg. 265.
Trocadéro, d. Joh. F. Snelleman. 7e jrg. 121.
Twaalfde provincie, Onze, in nood, d. C. F. Schoch. 5e jrg. 497.
Tijd, Hoe men in Suriname in den loop der eeuwen den, heeft aangegeven, d. Fred. Oudschans Dentz. 9e jrg. 433.
Twee oude boekjes over Suriname, d. H. D. Benjamins. 4e jrg. 167.

Uit de Pers. 1e jrg. I. 73, 148, 235, 330, 408, 496; 1e jrg. II. 78, 183, 275, 435, 509; 2e jrg. 61, 173, 174, 221, 222, 223, 265, 430, 476, 477, 540, 541, 543; 3e jrg. 110; 4e jrg. 125, 126, 661.
7e jrg. 143; 189; 8e jrg. 92, 190, 570; 10e jrg. 93, 96, 382.
Uit „Het ontroerd Holland". 7e jrg. 491.
USSELINCX, WILLEM, en de oprichting van de West-Indische Compagnie, d. C. K. Kesler. 3e jrg. 65.

Veeteelt, Surinaamsche, Savanna's en, d. J. W. Gonggrijp. 5e jrg. 337.
— De, in Suriname, d. J. J. Leys. 6e jrg. 405, 441.
Venezuela, Een bezoek van den gouverneur van Curaçao aan, in 1921, d. M. A. Evers. 5e jrg. 318.
Verbinding, De interoceanische vóór 100 jaar, d. C. K. Kesler. 8e jrg. 125.
VEREUL, ABRAHAM, d. S. Kalff. 8e jrg. 378.
Verkeerswegen, Aanleg van groote, in Suriname, 2e jrg. 591.
Verzekeringskas, De, van de firma Kersten & Co. te Para-

maribo, d. B. J. Kluvers. 1e jrg. II. 157.
Vloothouder over Curaçao, in 1851 en 1861. 7e jrg. 528.
Vocabulary, Remarks on old, from Trinidad d. Th. E. Penard. 9e jrg. 265.
Volksgezondheid in onze West-Indische koloniën, d. H. van Kol. 1e jrg. I. 269.
VOLTZ, De waardeering van, als pionier voor Suriname, d. K. Martin. 8e jrg. 533.
Voorhistorische bewoners van Suriname, Sporen van, d. J. W. Gonggrijp. 2e jrg. 1.
Voorwaardelijke veroordeeling, d. O. E. G. Graaf van Limburg Stirum. 8e jrg. 370.
Vreemdelingen?, d. B. de Gaay Fortman. 2e jrg. 315.
— in het West-Indische Leger, d. S. Kalff. 9e jrg. 161.
Vruchtencultuur in Suriname, Het Klein-landbouwbedrijf en de, d. J. A. Liems. 4e jrg. 625.
Vijf en twintig jaren, 1898—1923, d. G. J. Staal. 5e jrg. 225.
id. d. B. de Gaay Fortman. 5e jrg. 239.

Wapen, Een afzonderlijk voor Suriname en Curaçao, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 1e jrg. I. 175.
— Nogmaals het, van Suriname, d. Fred. Oudschans Dentz. 10e jrg. 35.
Wapens en Motto's, d. Fred. Oudschans Dentz. 5e jrg. 421.
Waterkracht in Suriname, d. Jhr. L. C. van Panhuijs. 2e jrg. 385.
Waterleiding, Eene, voor Paramaribo, d. J. W. Jenny Weyerman. 5e jrg. 295, 648.
id. d. D. G. J. Bolten. 8e jrg. 119.
Waterleiding. Van waar moet het water komen voor eene, te Paramaribo, d. J. W. Jenny Weyerman. 9e jrg. 271.
WÄTJEN, H., Das Holl. Kolonialreich in Brasilien, bespr. d. R. Bijlsma. 3e jrg. 371.
Wat kan Suriname zelf doen? d. C. F. Schoch VI, 97,
Wegtracé, Een, door het moeras naar Coronie, d. B. J. Kluvers. 3e jrg. 641.
Westgrens, Suriname's, und kein Ende, d. H. D. Benjamins. 3e jrg. 393.
— Nogmaals, Suriname's, d. H. D. Benjamins. 4e jrg. 401.
Voorwoord van de Redactie, d. D. Fock. 1e jrg. I. 3.
West-Indische afdeeling op de Arnhemsche tentoonstelling, De, d. Joh. F. Snelleman. 10e jrg. 275.
— *bezittingen*, De algemeene toestand onzer, in 1806, d. J. de Hullu. 2e jrg. 407.
— *Compagnie*, Curaçao tegen het einde der, d. B. de Gaay Fortman. 1e jrg. 441.
— Willem Usselincx en de oprichting van de, d. C. K. Kesler. 3e jrg. 65.
— *eilanden*, De vooruitgang der Nederlandsche. Met 9 afb., d. B. de Gaay Fortman. 3e jrg. 113.
— *Kamer*. Adres aan den minister van Koloniën. 1e jrg. II. 76.
— *leergang*, Een, d. F. G. Schalkwijk. 10e jrg. 320.
— *Zaal in het Museum van het Koloniaal Instituut*, De, d. Joh. F. Snelleman. 10e jrg. I. 149.

Wet, De, op de Staatsinrichting van Suriname, d. G. J. Staal. 8e jrg. 85.
Wetgeving. 1e jrg. II. 71, 268, 361, 363, 507.
Wolff, J. W., Nota van den geneeskundigen Inspecteur, aan den Gouverneur betreffende het verbod van invoer van Ganja. 3e jrg. 438.
Wong Lun Hing. Rede 10 October 1923. op het feest ter herdenking van het 12-jarig bestaan van de Chineesche Republiek. 5e jrg. 442.
Woord, Het laatste, d. W. D. H. Baron van Asbeck. 3e jrg. 342.
Woord, Het pijnlijk, d. G. J. Staal. 10e jrg. 34.
Zand- en schulpritsen, De, van Suriname, d. H. van Cappelle. 1e jrg. I. 311.
Zending, De, der Hernhutters onder de Indianen in Berbice en Suriname, 1738—1816. d. H. Weiss. 2e jrg. 36, 109, 187, 249.
Ziekten, Surinaamsche, d. C. Bonne. 1e jrg. I. 291.
Zilvervloot (9 September 1628), De verovering van de, d. C. K. Kesler. 10e jrg. 193, 332.
— Nog iets over de, d. C. K. Kesler. 10e jrg. 332.
Zinnebeelden en motto's van eenige West-Indische koloniën d. Fred. Oudschans Dentz. 10e jrg. 228.
Zoutbedrijf op St. Martin. Een onderzoek naar middelen te zijner verbetering. Met 1 kaart en 10 afb., d. F. S. Langemeyer. 4e jrg. 241, 305.

REGISTER VAN BESPROKEN BOEKEN EN KAARTEN

APTHORP, G. H., Topographical description of Surinam in a letter to his father bespr. d. Th.E. Penard. VII, 43.

ARAQUISTAIN, L., La Agonia Antillana. El imperialismo yanqui en el mar Caribe bespr. d. H. ten Kate. X, 535.

BEEBE, W., Jungle Peace bespr. d. H. D. Benjamins. III, 310.

BOEKE, J., Rapport over de Visscherij en de industrie van Zeeproducten in de kolonie Curaçao bespr. d. M. Weber. III, 215.

BOOY, TH. DE, and J. T. Faris. The Virgin Islands bespr. d. H. D. Benjamins. I, *2*, 88.

— „Archeology of the Virgin Islands" and „Santo Domingo Kitchen-midden and burial mound", bespr. d. G. Hatt. III, 438.

British Guiana Handbook 1922 bespr. d. H. D. Benjamins. VI, 135.

CLEMENTI, Mrs. CECIL, Through British Guiana to the summit of Roraima bespr. d. H. D. Benjamins. V, 45.

COLENBRANDER, H. T., Koloniale geschiedenis bespr. d. C. K. Kesler. VIII, 283.

CURTIS FARABEE, W., The central arawaks bespr. d. C. H. de Goeje en Jhr. L. C. van Panhuys. VII, 481.

— Central Caribs bespr. d. C. H. de Goeje. IX, 91.

DAHLHAUS, J. M., Monseigneur Martinus Joannes Niewindt, eerste apostolisch Vicaris van Curaçao bespr. d. B. de Gaay Fortman. VI, 427.

ELIAS, J. E., Het voorspel van den eersten Engelschen oorlog, bespr. d. S. van Brakel. II, 626.

ENGELBERTS, W. J. M., Met Hr. Ms. kruiser „Sumatra" om de West naar de Oost, bespr. d. C. H. de Goeje. X, 430.

FEWKES, J. W., A prehistoric island culture area of America, etc. bespr. d. H. ten Kate. VI, 35.

FLU, P. C., Tropenhygiëne bespr.d. Jhr. L. C. van Panhuys. III, 380.

Gedenkboek van het Alg. Nederl. Verbond. 1898—1923. bespr. d. Joh. F. Snelleman. VI, 127.

Gouden jubileum der Domini-

caner-missie op Curaçao. 1870—1920. bespr. d. B. de Gaay Fortman. II, 363.

Gower, Charlotte D., The Northern and Southern affiliations of Antillean Culture bespr. d. H. ten Kate. X, 44.

Haebler, R., Die geflochtenen Hängematten der Naturvölker Südamericas bespr. d. Joh. F. Snelleman. 1, *2*, 437.

Handbooks prepared under the direction of the Foreign Office. London. no. 134—137. Guiana Colonies: British, Dutch, French Guiana, bespr. d. H. D. Benjamins. III, 588.

Have, O. ten en L. M. G. Kooperberg. De aarde en haar Volken. bespr. d. H. D. Benjamins. VI, 472.

Helman, A., Zuid-Zuid-West bespr. d. G. J. Staal. IX, 180.

Henning, P., Eine wahre Geschichte. 1793. bespr. d. H. D. Benjamins. VI, 582.

Holmes, W. H., Handbook of aboriginal American Antiquities. Part I. Lithic Industries. bespr. d. H. ten Kate. III, 58.

Hostos, Adolfo de, Three-pointed Stone zemi or idols from the West Indies bespr. d. H. ten Kate. V, 491.

— Anthropomorphic carvings from the Greater Antilles bespr. d. H. ten Kate. VI, 333.

Hudig Dzn., J., De West-Indische zaken van Ferd. Whaley Hudig, 1759—1797 bespr. d. H. D. Benjamins. IV, 562.

— Scheepvaart op West-Afrika en West-Indië in de 18de eeuw, bespr. d. H. D. Benjamins. IX, 331.

Hyatt Verrill, A., Isles of Spice and Palm. bespr. d. H. D. Benjamins. I, *1*, 338.

— The book of the West Indies bespr. d. H. D. Benjamins. I, *1*, 423.

Kaart van Paramaribo 1916—17. bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys. III, 221.

Keiser, U. D., en G. J. A. Mulder. Leerboek der aardrijkskunde, bespr. d. H. D. Benjamins. VI, 472.

Klondyke, A., in the Tropics bespr. d. C. H. de Goeje. IX, 185.

Knappert, J., Geschiedenis onzer handelskerken, bespr. d. D. C. Hesseling. X, 231.

Korporaal, K. H., De internat.-rechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Venezuela 1816—1920, bespr. d. C. v. Vollenhoven. II, 357.

Lange—de Bruyn, M. B. de, Dagelijksche dingen van Curaçao, bespr. d. Joh. F. Snelleman. I, *2*, 438.

Lier, W. Fr. van, Iets over de Boschnegers in de Boven-Marowijne bespr. d. H. D. Benjamins. II, 163.

Lindblom, G., Afrikaansche Relikte und Indianische Entlehnungen in der Kultur der Buschnegers Surinams, bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys, VI, 419.

— Einige Details in der Ornamentik der Buschneger Suri-

nams, bespr. d. Jhr. L. C, van Panhuys. VIII, 432.
Linden, C. van, en M. S. Wytema. Met Hr. Ms. K. XIII naar Nederlandsch-Indië, bespr. d. C. H. de Goeje. X, 430.
Lingbeek, C. A. Heb je wel gehoord? De geschiedenis van een strijd om zeven millioen enz., bespr. d. B. de Gaay Fortman. X, 234.
Lloyd Jones, Ch., Caribbean Interests of the United States bespr. d. H. D. Benjamins. I, *1*, 501.
Ludwigs, Herrn Johann Friedrich. Neueste Nachrichten von Surinam. 1789, bespr. d. H. D. Benjamins. VI, 582.

Mc. Donald, J. F., and A. L. Dean. The treatment of leprosy with especial reference to some new chaulmoogra oil derivatives bespr. d. Jhr. L. C. v. Panhuys. III, 218.
Mc. Kaye, P., The skippers of Nancy Gloucester bespr. d. Th. C. Penard. VI, 644.
Mathews, Gertrude, S., Treasure, bespr. d. H. D. Benjamins. I, *2*, 177.
Menkman, W. R., Curaçao bespr. d. C. K. Kesler. X, 327
Mensch, C., Geografie van Oost- en West-Indië, bespr. d. H. D. Benjamins. VI, 330.
Moresco, M., Westwaarts, bespr. d. B. de Gaay Fortman. VI, 189.
Morrill, G. L. („Golightly"). The curse of the Caribbean and the three Guianas (Gehennas), bespr. d. H. D. Benjamins. IV, 274.
Mörzer Bruyns, A. G., Het eilandenrijk in de Caraïbische Zee bespr. d. B. de Gaay Fortman. III, 333.
Munoz, E., Petit, La conquista y la colonizacion españolas en America, bespr. d. C. H. de Goeje. X, 331.

Nordenskiöld, E., Geograph. u. ethnograph. Analyse der materiellen Kultur zweier Indianenstämme in El gran Chaco (Sudamerika). (Vergleichende ethnogr. Forschungen I.), bespr. d. Joh. F. Snelleman. II, 632.
— Comparative ethnogr. studies. 2. The changes in the material culture of two Indian tribes bespr. d. Joh. F. Snelleman. III, 271.
— Deductions suggested by the geographical distribution of some post-Columbian words used by the Indians of South-America bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys. V, 216.
Nouhuys, J. W. van, De eerste Nederl. Transatlantische Stoomvaart in 1827 van Zr. Ms. Stoompakket Curaçao. I. bespr. d. C. H. de Goeje. IX, 89.

Oudschans Dentz, Fr., Suriname ,bespr. d. C. K. Kesler. X, 327.

Pais, A., La stazione radioterapica antimalarica nel suo primo anno di vita bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys. IV, 659.
Pik, Joh. H., en K. Zeeman. Oost- en West-Indië bespr. d. H. D. Benjamins. I, *1*, 157

PIK, JOH. H., en K. ZEEMAN. Tropisch Nederland, bespr. d. H. D. Benjamins. VI, 472.
REID, J. M., British Guyana. Commercial Handbook bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys. II, 637.
REYNE, A., De cacaothrips (Heliothrips rubriocinctus Giard. Dept. v. d. Landbouw in Suriname. Bull. 44 bespr. d. W. Roepke. IV, 122.
ROMBACH, Jr. F. K. A., Leiddraad b. h. onderwijs in de aardrijkskunde van Onze Oost en West, bespr. d. H. D. Benjamins. I, *2*, 92.
ROTH, W. E., Animism and Folk-Lore of the Guiana Indians, bespr. d. H. D. Benjamins. I, *1*, 242.
— Richard Schomburgk's Travels in British Guiana. 1840—44. Translated and ed. by, bespr. d. H .D. Benjamins. V, 620.
— Arts, crafts and customs of Guiana Indians, bespr. d. H. ten Kate. VII, 229.

SNOW, A. H., Aborigines in the law and practice of nations etc. bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys. VI, 30.
SPIRLET, F. E. Overzichtskaart van Suriname bespr. d. C. H. de Goeje. X, 287.
STADEN, H., Wahrhaftige Historia und Beschreibung einer Landschaft der Menschenfresserleuten enz. bespr. d. Jhr.L. C. van Panhuys. VIII 183.
STAEHELIN, F., Die Mission der Brüdergemeine in Suriname und Berbice im achtzehnten Jahrhundert bespr. d. H. D. Benjamins. III, 279.

TEX-BOISSEVAIN, Mevr. A. DEN, Tora bij de Trio's bespr. d. Joh. F. Snelleman. VI, 377.
TORIMAN, Aan de grenzen van Cayenne, bespr. d. Joh. F. Snelleman. X, 417.
Twee oude boekjes over Suriname, bespr. d. H. D. Benjamins. IV, 167.

ULTIMUS. Een beschavings--werk ,bespr. d. Joh. F. Snelleman. VI, 277.
UTERMARK, W. L., Vanille, vanilline en vanille-extracten bespr. d. U. D. Benjamins. IV, 236.
— De economische beteekenis van het geslacht Citrus, bespr. d. H. D. Benjamins. V, 658.

VANDERCOOK, J. W., Tom-Tom bespr. d. C. H. de Goeje. IX, 185.
— White Magic and Black in the Jungle bespr. d. C. H. de Goeje. IX, 185.
VATTER, E., Seltene Amerikanische Ethnografica im Städtischen Völkermuseum zu Frankfurt a. M. bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys. VIII, 183.
VEEN ZEPPENFELDT, A. V. D., Papiementsche Spraakkunst, bespr. d. Mej. A. E. Winkel. X, 477.
VILLIERS, J. A. J. DE, Storm van 's-Gravezande, zijn werk en zijn leven, bespr. d. H. D. Benjamins. II, 422.
VOULLAIRE, W. R., Land, Leute und Missionsleben in Su-

riname, bespr. d. C. K. Kesler. VIII, 427.

WÄTJEN, H., Das Holländische Kolonialreich in Brazilien, bespr. d. R. Bijlsma. III, 371.

WILLIAMS, J., The name „Guiana", bespr. d. Jhr. L. C. van Panhuys. VI, 82.

WINKLER, O., Niederländisch-Westindien, bespr. d. B. de Gaay Fortman. VIII, 336.

ZABRISKIE, L. K., The Virgin Islands of the U. S. A., bespr. d. H. D. Benjamins. I, *2*, 88.

ZEEMANSGIDS voor West-Indië 1928, bespr. d. C. F. Hooykaas. X, 425.

Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij

West-Indische & Pacific Diensten

PASSAGIERS EN VRACHTVAART NAAR

MADEIRA, SURINAME, BRITSCH GUYANA, BARBADOS, TRINIDAD, VENEZUELA, CURAÇAO, COLOMBIA, CRISTOBAL, COSTA RICA, GUATEMALA, HONDURAS, JAMAICA, CUBA, HAITI, DOMINGO, PORTO RICO, WESTKUST VAN COLOMBIA, ECUADOR, PERU, CHILI

Directie en Passage-afdeeling:

Prins Hendrikkade 108-114, „Het Scheepvaarthuis"

AMSTERDAM

Telefoon 40302, 40501 **Telegram-adres: ROYAL, Amsterdam**

Voor vrachten:

VRACHTMAIL. Prins Hendrikkade 173, Amsterdam

Telefoon: 35050

Telegr.-adr.: VRACHTMAIL, Amsterdam

Ligplaats der schepen: Surinamekade, Loods 5, Amsterdam

DE SURINAAMSCHE BANK

Gestort kapitaal f 1.000.000.—

Hoofdkantoor te AMSTERDAM. Kantoor te PARAMARIBO.

Behalve met de werkzaamheden, haar als circulatiebank voor de kolonie Suriname bij Koninklijk Octrooi opgedragen, houdt de Bank zich, binnen de grenzen haar bij Octrooi gesteld, bezig met:

In- en verkoop van wissels en telegrafische transferten;

Disconteering van handelspapier;

Beleening van effecten, goederen, waren en koopmanschappen;

Handel in edele metalen en bankpapier;

Incasseeringen; schriftelijke en telegrafische credieten; reiscrediet-brieven; deposito's; rekeningen-courant; administratie van effecten; bewaring van waarden en andere bankzaken.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

AMSTERDAM.

Gestort Kapitaal . . . ƒ 80,000,000.—
Statutaire Reserve . . ƒ 40,000,000.—

Agentschappen te ROTTERDAM en 's GRAVENHAGE.

Vestigingen in NEDERLANDSCH-INDIË, STRAITS-SETTLEMENTS, BRITSCH-INDIË, CHINA, JAPAN en ARABIË

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten. — Incasseeringen en Financieeringen. — Schriftelijke en Telegrafische Credieten. — Reiscredietbrieven. — Deposito's. Rekeningen-Courant. — Aan- en Verkoop van Effecten. — Administr. van Vermogens. — Open en Gesloten Bewaarneming.

SAFE-DEPOSIT. — KOFFERKLUIS.

N.V. HOLLANDSCHE BANK VOOR WEST-INDIË

HOOFDKANTOOR: AMSTERDAM, KEIZERSGRACHT 255

CARACAS, VENEZUELA . . WILLEMSTAD, CURACAO

MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL . . . . f 5 000.000.—
GEPLAATST EN VOLGESTORT . . . . f 1.000.000.—

Belast zich met alle Bankzaken op West-Indië en Venezuela

N.V. Algem. Importboekhandel J. W. F. SLUYTER

BREEDESTRAAT WILLEMSTAD CURAÇAO

Steeds voorradig de nieuwste Hollandsche, Fransche, Duitsche, Engelsche en Amerikaansche uitgaven. Belast zich met het inrichten van Leesgezelschappen, Bibliotheken enz. Vraagt prijsopgave! Leveranties aan scholen en societeiten

De eenige vakkundige Boekhandel op het eiland

HET LAGE KUSTGEBIED VAN SURINAME.

DOOR

Dr. H. VAN CAPPELLE.

Onder de factoren, die de toekomst van een land bepalen, neemt de geaardheid van den bodem niet de minst belangrijke plaats in. De bodem toch bepaalt, in verband met het klimaat en andere factoren, de mogelijkheid van verschillende cultures en stelt de natuurlijke hulpbronnen van het land, hetzij boven, hetzij onder den grond ter beschikking, die het menschelijk vernuft tot ontginning zal weten te brengen.

In dit tijdschrift, dat aan de belangen van Nederlansch West-Indië zal gewijd zijn, zal dus de bodemgesteldheid, zooveel mogelijk in verband met de natuurlijke hulpbronnen, meermalen ter sprake dienen te komen, en ik heb daarom aan de Redactie gaarne mijne medewerking toegezegd voor zoover Suriname betreft, de kolonie, die ik in het jaar 1900 mocht bereizen.

Wanneer men gedurende de zeereis naar Suriname, na de Azorische eilanden voorbij te zijn gestoomd, dagen achtereen het genot gesmaakt heeft, op het diepblauwe water van den Oceaan te staren, waartegen de witschuimende koppen der golven zoo wonderschoon afsteken, leert reeds de kleurverandering van het zeewater, dat het land spoedig in zicht zal komen. Gaandeweg ziet men het water een geelbruine tot donkerbruine tint aannemen en terwijl het dieplood bij het verder stoomen steeds geringere diepten aanwijst, wordt men eindelijk in het verschiet de lage kust, als een dunne op het water rustende streep gewaar, waaruit men bij het dichter naderen hier en daar een palmboom omhoog ziet rijzen.

Wanneer het getij gunstig is, d.w.z. wanneer de vloed juist is ingetreden, kan de monding der Suriname-rivier worden binnengestoomd, en wordt het beeld voltooid van een machtig in staat van wording verkeerend zeealluvium. Nog ver landwaarts zien wij de modderige rivieroevers begroeid met mangroven of Rhizophoren, de voor lage kuststreken in tropische

Volgt reeds uit deze levensvoorwaarden der mangroven, dat de vloedgolf de rivieren van Suriname nog diep binnendringt, nog duidelijker wordt dit den roeiers op de benedenrivieren, daar zij bij het opvaren van den vloed en bij het afvaren van de eb moeten gebruik maken („op tij varen"). De vloedgolf dringt zelfs met zóó groote kracht het land binnen, dat nog ter hoogte van de Jodensavanne aan de Surinamerivier kleine vaartuigen somtijds genoodzaakt zijn den wal op te zoeken.

In den laatsten tijd trekt de mangrove-vegetatie der oude en der nieuwe wereld wegens den aan looistoffen rijken bast dezer boomen meer en meer de aandacht, zoo zelfs dat eene exploitatie dezer bosschen ook voor Suriname een bron van inkomsten zal blijken op te leveren.

Eenige bijzonderheden over deze planten zullen daarom, naar ik meen, den lezer meer belang inboezemen, dan de vermelding van de verzamelde gegevens over de uitbreiding van den vloedgolf in verschillende jaargetijden, of de bespreking van de wijze, waarop langs de beneden-rivieren en aan de riviermondingen het slib tot afzetting komt — verschijnselen, waarover geologische werken over Suriname en de artikelen in de Encyclopedie van West-Indië den lezer voldoende kunnen inlichten.

Het ongeveer 50 soorten tellende geslacht Rhizophora is in de vloedbosschen van Suriname vertegenwoordigd door Rhizophora mangle L. Evenals hare verwanten aan de mondingen der rivieren van andere tropische streken, is de Surinaamsche mangrove gekenmerkt door talrijke luchtwortels, die uit het onderste gedeelte van den stam omlaag groeien en den modderigen bodem binnendringen. Deze luchtwortels worden ook wel steltwortels genoemd, omdat de boom op talrijke stelten schijnt te staan, die hem den noodigen steun geven in den weeken, modderigen bodem. Deze luchtwortels zijn herhaaldelijk vorksgewijs getakt en vormen een wild wirwar, welks zonderlingheid nog daardoor vergroot wordt, dat de worteltakken en ook de stammen, tot zoover de vloed reikt, met de schalen en pantsers van allerlei schelp- en schaaldieren bezet zijn. Van de groote gevoeligheid der mangroven voor het zoutgehalte van het water werd reeds boven gesproken. Waar sporadische mangroven nog diep landwaarts langs de rivieroevers tot in het gebied

van het (schijnbaar) zuivere rivierwater worden aangetroffen (ik zag dit in de Nickerie-rivier), zal men vinden, dat op den bodem der rivier het soortelijk zwaardere zeewater van uit de zee wordt voortgeschoven.

In verband met de standplaats der mangroven hebben deze boomen stijve bladeren met een dikke opperhuid, hetgeen men bij planten, die het water steeds tot hare beschikking hebben, niet zou verwachten. Wanneer wij echter bedenken, dat een sterke verdampingsstroom een groote hoeveelheid zouten in het bladweefsel zou brengen, en dat bij rijkelijke transpiratie het celvocht er een graad van concentratie zou bereiken, die de taak der groene bladeren in hooge mate zou belemmeren, dan is deze bouw alleszins verklaarbaar.

Behalve de genoemde eigenschappen bezitten de mangroven nog andere kenmerken, die door aanpassing aan de bijzondere levensomstandigheden zijn ontstaan. Behalve de ademshaling-organen voor het in den dikken modder liggende wortelstelsel, is het vooral de viviparie, die onze aandacht verdient. Men verstaat onder viviparie het verschijnsel bij deze planten, dat de kiem reeds ver ontwikkeld in den bodem valt en grooter kans heeft, vasten voet te krijgen, voordat de stroom of de vloed ze medevoert. Het zaad ontkiemt n.l. reeds in de vrucht, als deze nog aan den boom hangt, en doet een snel groeienden en onderaan in een scherpe punt uitloopenden scheut ontstaan, die aan het boveneinde een omhulsel van een korrelige massa draagt, hetwelk als drijver dienst kan doen.

Als deze scheut tenslotte afvalt en in den modder terecht komt, vormt hij wortels en de drijver zorgt er voor, dat de scheut in loodrechten stand wordt gehouden, wanneer het water bij intredenden vloed begint te stijgen, tot dat hij sterk genoeg is om in dien stand te blijven. Wanneer echter de afgevallen scheut in het water terecht komt, zal de drijver hem in den vertikalen stand houden, en kan hij door den stroom zoo lang meegevoerd worden, totdat het uiteinde in den modder vastraakt en hier wortels maakt.

Het is zeker geen wonder, dat er zulke uitgestrekte mangroveterreinen zijn, als men van de boomen honderden van die vreemd gevormde uitloopers ziet afhangen, die, afgevallen, mijlen ver door den stroom kunnen worden meegevoerd.

Reeds sedert honderden jaren wordt door de inlanders in

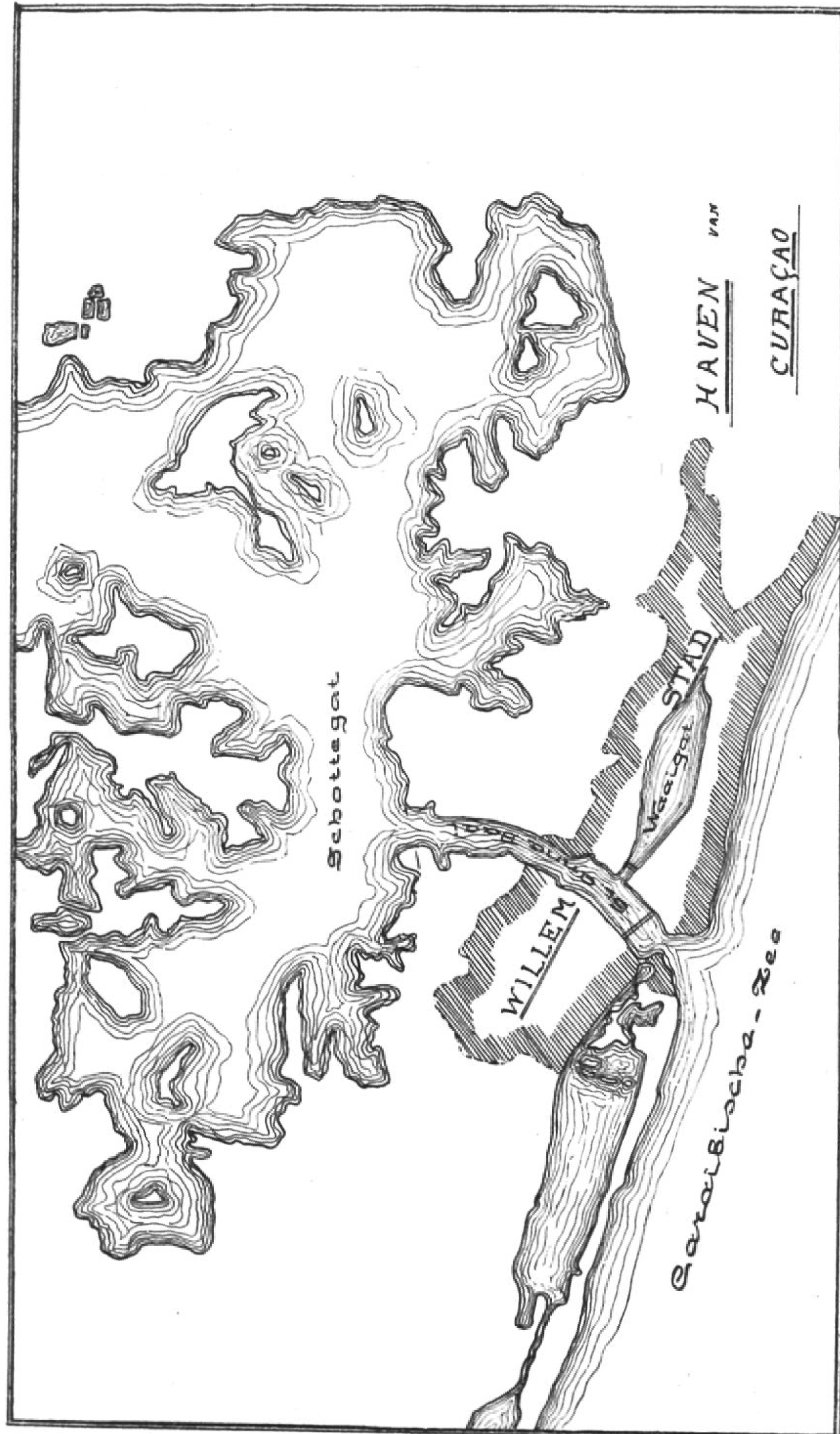
de tropische kunstgebieden der oude en der nieuwe wereld van de looiende en kleurende bestanddeelen in den mangrovebast bij de bewerking van leder en allerlei vlechtwerk gebruik gemaakt; en toch wordt eerst in 1804 van mangrovebast als looimiddel in de litteratuur gewag gemaakt. Sindsdien zijn verschillende onderzoekingen in laboratoria gedaan, waaruit gebleken is, dat, hoewel het gehalte bij de verschillende Rhizophoren-soorten zeer uiteen kan loopen, het gemiddelde gehalte van handelsbast op 35 % kan gesteld worden, een gehalte, dat de groote waarde van dit looimiddel tegenover eikenbast, dat een gemiddeld gehalte aan looistof van 13 % bezit, in het licht stelt.

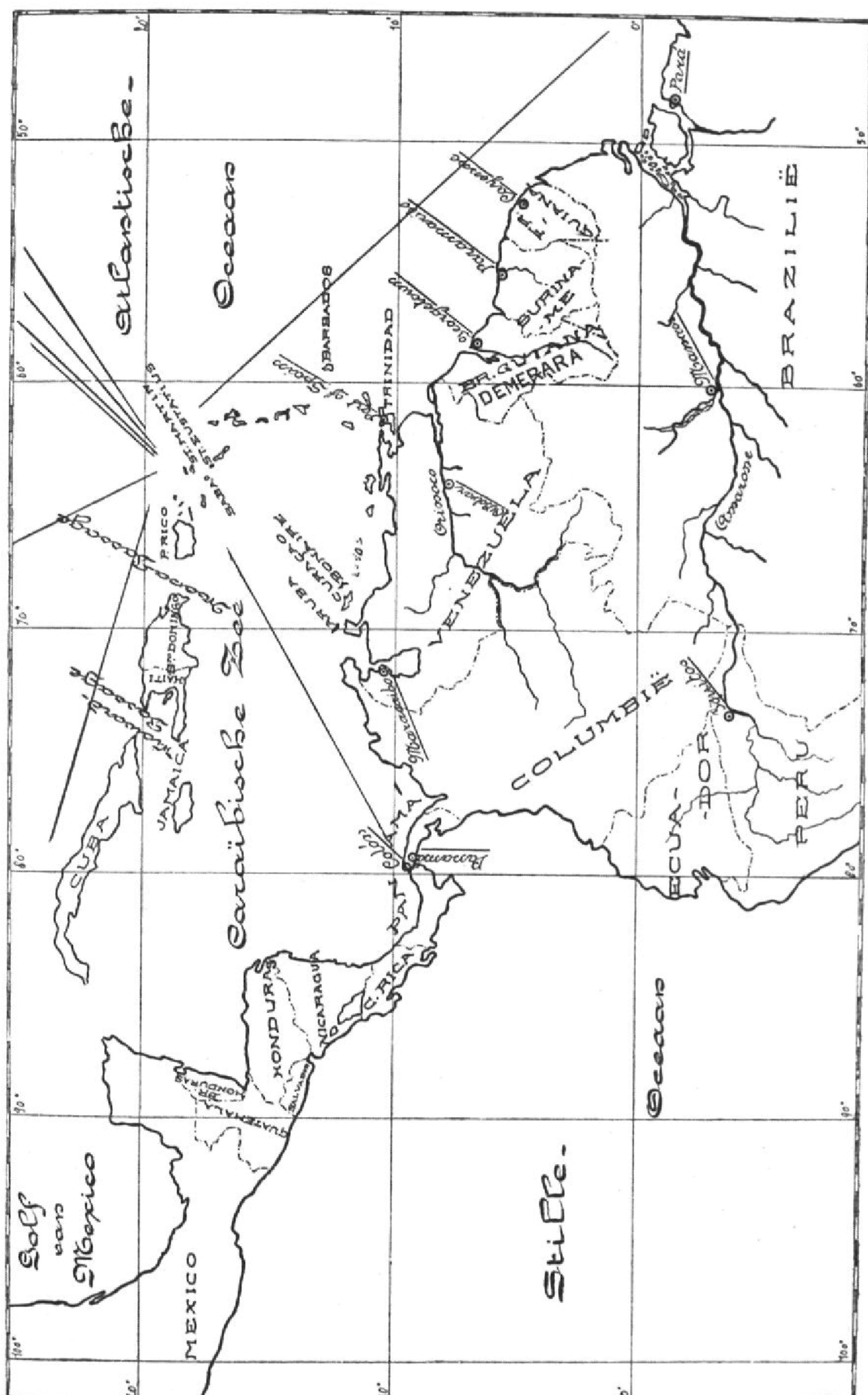
Hoewel de mangrovebast zacht looit, kan hij, door de hinderlijke kleuring van het leder, niet anders dan vermengd met eiken- acacia- en pijnbast worden aangewend. (b.v. 40 deelen pijnbast, 30 deelen mangrovebast, 20 deelen eikenbast en 10 deelen acaciabast).

De groote schaarschte aan looimiddelen in Europa, die zich na den oorlog nog lang zal doen gevoelen, heeft nu meer dan ooit de aandacht gevestigd op de groote uitgestrektheden mangrovebosch aan de mondingen der groote rivieren, niet alleen in onze Oost, doch ook in Suriname.

Op Borneo zijn op dit oogenblik reeds vier fabrieken in werking, die ter plaatse het ruwe extract uit den bast bereiden, terwijl in Suriname kortelings een Amerikaansche Maatschappij aan de Coppename een etablissement heeft gevestigd, zich voorloopig ten doel stellende, den bast naar Amerika te verschepen.

Waar het mangroveproduct reeds zeer veel gebruikt wordt en op de markt een bekend artikel is geworden, daar mogen wij hopen, dat onze kapitaalkrachtige landgenooten niet zullen afwachten, totdat Engelschen en Amerikanen opnieuw in onze koloniën zich de winsten gaan verzekeren, die evengoed voor onze landgenooten zouden weggelegd zijn, wanneer zij zich bewust worden van de noodzakelijkheid, ook op koloniaal gebied de noodige activiteit te ontwikkelen en Holland, overal waar dit mogelijk is, van het buitenland onafhankelijk te maken.

HAVEN VAN
CURAÇAO
WILLEM
STAD
Waaigat
Schottegat
Caraibische - Zee

Golf van Mexico
Atlantische Oceaan
Caraïbische Zee
Stille Oceaan
MEXICO
CUBA
JAMAICA
HAITI
St. DOMINGO
P. RICO
HONDURAS
NICARAGUA
C. RICA
PANAMA
ARUBA
CURAÇAO
BONAIRE
TRINIDAD
BARBADOS
VENEZUELA
COLUMBIË
ECUA-DOR
PERU
BR. GUIANA
DEMERARA
SURINAME
BRAZILIË

DE HANDELSBETEEKENIS VAN ONZE WEST.

DOOR

W. R. MENKMAN.

De betrekking tusschen handel en geographie brengt mede dat het nuttig kan zijn een beschouwing over de positie onzer West-Indische Koloniën — uit een handelsoogpunt — te openen met een kleine aardrijkskundige uiteenzetting. Te meer waar ten opzichte van die koloniën hier te lande de juiste onderscheidingen nogal eens verwaarloosd worden en slordigheid in dit opzicht, gegeven de toch reeds niet overmatige belangstelling van ons groote publiek voor „de West", bedenkelijker is dan b.v. de verwarring van Nederlandsch met Hollandsch of Britsch met Engelsch.

Niet altijd is het duidelijk wat men in het moederland eigenlijk bedoelt wanneer men spreekt van West-Indië, hoewel het voor de hand zou liggen dat, voor zoover men het oog heeft op Nederlandsch koloniaal gebied, daarmede van een verzamelnaam gebruik wordt gemaakt voor de koloniën Suriname en Curaçao. In het Fransch en in het Spaansch gebruikt men dergelijke verzamelnamen niet, of niet meer (in het Spaansch sprak men in de dagen der conquistadores van „Las Indias" om de bezittingen in de nieuwe wereld aan te duiden) en in de Engelsche taal verstaat men onder „the West Indies" feitelijk alleen de eilanden in de Caraïbische Zee. De Britsche gebieden op het vasteland van Centraal- en Zuid-Amerika vallen dus strikt genomen niet onder het begrip „West Indies" en men kan dan ook vrij geregeld de omschrijving lezen „the West Indies and British Guiana" wat echter niet belet dat b.v. „the West India Committee" zich ook de aangelegenheden van Britsch Honduras en Britsch Guiana aantrekt.

Dat men zich ook bij ons te lande West-Indië in de eerste plaats denkt als een eilanden-gebied geeft aanleiding tot de grappige vergissing van te zeggen „op" Suriname in plaats van „in" Suriname en, wat erger is, wel eens over Suriname te spreken, en zelfs een enkele maal te schrijven, als over een

„eiland". En waar den laatsten tijd Suriname in Nederland, in de pers en daarbuiten, nogal eens over de tong is gegaan, terwijl over Curaçao veel minder geschreven en gesproken wordt, is de neiging ontstaan om den algemeenen naam West-Indië te gebruiken waar men alleen aan Suriname denkt. Zoo is o. a. verklaarbaar dat men in een belangrijke publicatie iets te lezen krijgt over den Gouverneur van West-Indië, terwijl de Gouverneur van Suriname bedoeld wordt (Curaçao vormt reeds sedert 1845 een afzonderlijk Gouvernement).

Het is duidelijk dat Suriname en Curaçao aardrijkskundig zeer verschillende gebieden zijn, en uit een oogpunt van handelsbeteekenis is het verschil al mede zeer belangrijk.

Suriname behoort tot de Guiana's, waaronder te verstaan is dat gedeelte van het vastelaand van Zuid-Amerika dat gelegen is tusschen de beide grootste rivieren van dat werelddeel, de Amazone en de Orinoco. De kolonie Curaçao daarentegen bestaat uitsluitend uit eilanden, te verdeelen in twee circa 500 mijl van elkander verwijderde groepen, de Bovenwindsche (St. Eustatius, Saba en St. Martin, van welk laatste alleen het Zuidelijk deel Nederlandsch en het overige Fransch gebied is) en de Benedenwindsche (Curaçao, Aruba en Bonaire) welke alle tezamen weder behooren tot de groote groep der Antillen.

De handelsbeteekenis der Guianas houdt uitsluitend verband met de waarde welke deze streken hebben als productiegebieden, met op de Europeesche en Amerikaansche markten gerichten uitvoer, respectievelijk als afzetgebieden van Europeesche en Amerikaansche voortbrengselen. Van de Antillen zijn alleen de grootere eilanden als productie-, respectievelijk afzetgebieden van belang, de kleine Nederlandsche daarentegen, met geringe oppervlakte, weinig ontwikkelden landbouw en min talrijke bevolking, verkeeren in geheel andere omstandigheden. Handelsbeteekenis ontleenen zij in de eerste plaats aan ligging en haven-gesteldheid, met het oog op het wereldscheepvaartverkeer en het verkeer met in de nabijheid gelegen importeerende en exporteerende landen[1]).

Waar ook voor streken als de Guiana's ligging en natuurlijke gesteldheid van groote beteekenis zijn voor het handelsverkeer loont het de moeite een oogenblik stil te staan bij de vraag of

[1]) Het scheepvaartverkeer van Curaçao is grooter dan dat van Soerabaya, zoowel wat het aantal schepen als wat de tonnenmaat betreft.

ons Suriname te dien opzichte in gunstige of ongunstige omstandigheden verkeert, vergeleken bij zijn naaste buren.

Als gelegen ongeveer in het midden is Suriname niet het minst maar ook niet het meest verwijderd van de groote overzeesche centra. Ten opzichte van Noord-Amerika zijn de afstanden als volgt:

New-York	Trinidad (beschouwd als haven voor het Orinoco-gebied)	1930	Mijlen
	Georgetown (Br. Guiana)	2210	„
	Paramaribo (Suriname)	2334	„
	Cayenne (Fr. Guiana)	2442	„
	Pará (mond der Amazone)	2889	„

ten opzichte van Europa als volgt:

Londen—Trinidad	3960	Mijlen
Londen—Georgetown	4040	„
Amsterdam—Paramaribo	4060	„
St. Nazaire—Cayenne	3622	„
Liverpool—Pará	4095	„

Ook wat de natuurlijke gesteldheid betreft is Suriname geenszins misdeeld. De havenplaats Paramaribo is het geheele jaar zonder bizondere moeilijkheden bereikbaar voor zeeschepen met 20 voet diepgang, welke aan steigers kunnen lossen en laden, zoodat het goederenvervoer naar en van Europa en Amerika zonder overlading plaats heeft. Georgetown, de haven van Britsch Guiana, verkeert in iets minder gunstige omstandigheden, in zooverre althans dat er een paar voet minder water op de baar staat dan bij de Suriname-rivier het geval is, terwijl in Cayenne (de hoofdplaats van Fransch Guiana) schepen met meer dan 14 voet diepgang op 6 mijl van de stad moeten ankeren en met behulp van lichters moeten lossen en laden.

Om van de allernaaste buren over te gaan naar de meer verwijderde valt op te merken dat aan de monding der Orinocorivier (een deltavorming) geen haven van beteekenis is kunnen ontstaan; Ciudad Bolivar, het handels-centrum van het Orinocogebied, ligt 250 mijl landwaarts in en de rivier is althans gedurende een deel van het jaar zoo weinig bevaarbaar voor grootere schepen dat de directe overzeesche scheepvaart gering is en import en export voor het grootste gedeelte plaats hebben met overlading te Port of Spain (Trinidad).

Nagenoeg dertig watervallen en stroomversnellingen moet men over, vóór men in de streek van de Boven-Suriname komt, waar in het jaar 1765 de eerste Herrnhutter Zendelingen, Ch. Dehne, R. Stoll en Thomas Jones, hun zendingswerk onder de Saramaccaner Boschnegers begonnen.

Aan de grens van het Boschnegerland werden zij door een ambtenaar van de Hollandsche regeering en 12 Boschnegerhoofden ontvangen. Zij bouwden aan de Sentheakreek hunne ellendige hutten en hoopten door woord en daad invloed te kunnen uitoefenen op het wilde, in afgodendienst en ontucht verzonken volk. „Dédé kondré", noemt de Boschneger dit oerwoudgebied, d. w. z. „*doodenland*". Maar al te spoedig moesten onze broeders ervaren, dat geen Europeaan zich blijvend in het oerwoud kan vestigen zonder schade aan zijne gezondheid te lijden of zelfs het leven er bij in te schieten. Reeds in Februari 1766 bezweek Thomas Jones aan de tropenkoorts. Johannes Nitschmann nam zijn plaats in. Tot op den huidigen dag beschouwen velen het zendingswerk onder de Boschnegers in het afgelegen oerwoudgebied als een roekelooze verkwisting van gezonde arbeidskracht en zijn van meening dat men beter zou doen de Boschnegers in hun „geluksstaat" in het oerwoud te laten.

Bestaat die geluksstaat?

Een nauwkeurige bekendheid met dit volk, welke noodig is om een juist oordeel te kunnen vellen, geeft een afdoend en .... ontkennend antwoord op die vraag.

Men heeft Boschnegerdorpen met 40—50 inwoners, maar ook die 200—400 zielen tellen. Meestal zijn ze dicht bij de rivier aangelegd, zoo men tenminste van een aanleg naar een bepaald plan kan spreken. Ieder bouwt zijn hut waar hij wil en zet die neer waar het hem lust; van regelmaat en orde daarbij weet de Boschneger niets. Niettemin leveren deze in geniale wanorde staande, met palmbladeren gedekte hutten, omgeven door de boomen van het oerwoud, een schilderachtig beeld op.

Over dag ziet men in een Boschnegerdorp weinige, jonge, krachtige menschen. Die zijn aan het werk. De meisjes en vrouwen in de kostgronden of bij de rivier, waar zij de weinige kleedingstukken, die zij noodig hebben, wasschen, terwijl de mannen op de jacht of aan het houtvellen zijn. Slechts de ouden en zieken

zijn thuis gebleven en de kinderen, die in paradijscostuum zich lui in het zand wentelen.

Maar zoodra de zon achter het oerwoud verdwijnt en haar laatste stralen door het loofwerk der woudreuzen trillen, wordt het levendig in het dorp. Dan komen de mannen van de jacht thuis en de blauwe rook stijgt op en zweeft boven het dorp. De vrouwen en meisjes bereiden den maaltijd, en wanneer het vroolijke volkje in het maanlicht zich aan den dans overgeeft, of de ouden hun pijpen rookend, hun oude boschnegersprookjes vertellen, dan is het mooi in het oerwouddorp. Zijn ze niet gelukkig?

Maar zoo ziet het er niet altijd uit....

De Boschneger is niet gelukkig. Hij vreest de booze geesten, hij vreest de geesten der afgestorvenen, hij is een slaaf van de heidensche Boschnegerwetten. Hij vertrouwt niemand, ook zijn besten vriend niet. Het zou te ver voeren hier den afgodendienst der Boschnegers in bijzonderheden te schilderen. Slechts zooveel zij gezegd dat de „toovenaars" het volk beheerschen en elke goede aandoening in de ziel van den Boschneger verstikken.

Hoe menige moord, hoe menige schandelijke daad is in het duister van het oerwoud bedreven....

Tot het jaar 1769 bleven de Zendelingen aan de Sentheakreek. Abini, het opperhoofd der Saramaccaners, die de broeders vriendelijk bij zich had opgenomen, was, spoedig na de aankomst der broeders, in een gevecht tegen een anderen Boschnegerstam gevallen. De woede der toovenaars tegen de vreemde Europeanen, die door hun nieuwe leer het aanzien en het gezag der toovenaars onder de stamgenooten bedreigden, steeg van dag tot dag. De Zendelingen waren hun leven niet meer zeker. Daarbij kwam ziekte, en de groote afstand van Paramaribo maakte het onmogelijk bijtijds hulp te verkrijgen.

In 1769 verlieten zij de Sentheakreek, zonder een noemenswaardig gevolg van hun arbeid gezien te hebben. In *Kwama* aan de Sebonnekreek bouwden zij een nieuwe nederzetting. Christof Kersten, de grondlegger van de zendingsfirma C. Kersten & Co., was in dat jaar ter versterking van het getal der broeders uitgezonden. Zijn vrouw ging met hem mede. Zij is de eerste Europeesche vrouw geweest, die zoover in het oerwoudgebied doorgedrongen is. Met innige ontroering leest

sliep in een hut op den grond, waarbij haar slechts een eenvoudig gevlochten mat als legerstede diende. Kort voor haar dood lag zij vier weken lang in een ellendige negerhut. De zendelingen te Paramaribo hoorden dit toevallig en lieten haar in de stad brengen. Hier is zij den 10den December 1853 gestorven.

Sedert heeft men steeds weder getracht Europeesche zendelingen in Gansee aan te stellen, maar de koorts sleepte de een na den ander weg. Reeds lang heeft men geheel daarvan afgezien. Sedert er te Paramaribo een theologisch Seminarium voor inlandsche Geestelijken bestaat, heeft men het met inboorlingen beproefd en aan dezen de leiding van Gansee toevertrouwd. Gansee is nu een mooi dorp met 500 inwoners, het hoofdstation aan de Boven-Suriname. Verder liggen stroomopwaarts de gemeenten Nieuw Aurora, Pokigron, Botopassi, Albenaston en ver naar het Zuiden, niet ver van de samenvloeiing van de Pikien-Rio en de Gran-Rio, die in hun verderen loop de Suriname vormen, ons jongste zendingstation *Djemie*.

Met ontzaglijke offers aan menschenkracht en menschenlevens heeft de Zending der Broedergemeente deze boschlandzending tot den huidigen dag voortgezet. Groote, in het oog vallende uitkomsten zijn niet verkregen, maar wij zijn er zeker van, dat ook voor het Boschnegervolk eenmaal de dag zal aanbreken waarop in het donkere oerwoud de zon der gerechtigheid zal schijnen. Niets is zonder nut, wat in geloof en gebed geschiedt.

Tot slot nog deze bescheiden vraag. Wat heeft de Koloniale Regeering gedaan om dezen zendingsarbeid te bevorderen? Heeft het Gouvernement er aan gedacht hoeveel volkskracht hier in het oerwoud verloren gaat? Kon die niet bruikbaar gemaakt worden voor den opbouw van het land?

Zeist, Mei 1919.

Stroomversnelling

Djemia, het verste station aan de Boven-Suriname

30 April 1883.

N°. 1

Wij Willem III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Hebben goedgevonden en verstaan:

Aan de vennootschap „West-indische mail-dienst" de titel van „Koninklijke" te verleenen en haar te vergunnen den naam te voeren van: „Koninklijke west-indische maildienst".

Amsterdam 30 April 1883

Willem

DE OPRICHTING VAN DEN KONINKLIJKEN WEST-INDISCHEN MAILDIENST

DOOR

Dr. M. G. DE BOER

Toen mij door de redactie van *De West-Indische Gids* het verzoek werd gedaan om een artikel saam te stellen voor dit nieuwe orgaan, heb ik daaraan met veel genoegen voldaan, omdat het doel door haar nagestreefd, belangstelling op te wekken voor onze koloniën in West-Indië, mij zoo bijzonder sympathiek is.

Zeker, er is een tijd geweest, dat de beteekenis van deze verre overschat werd. Wanneer we zien, hoe men in het midden der zeventiende eeuw van Guyana spreekt als van een land, met meer toekomst dan de streek, waar Nieuw-Amsterdam, nu New-York, gelegen was, wanneer wij Suriname hooren prijzen als:

„sulcken landt, dat alle landen gaat te boven
„een schets van Kanaän, van Edens schoone hoven".

dan halen we de schouders op. Maar, tot welke teleurstellingen ook in de laatste jaren bijna alle proefnemingen in de West hebben geleid, toch staat het boven allen twijfel, dat hier voor de energie van ons volk een rijk terrein braak ligt, waar evengoed als in Oost-Indië „iets groots" verricht kan worden.

Gemakkelijk zal de taak zeker niet zijn om hier een krachtig economisch leven te doen ontstaan ; ons groot-kapitaal moet meer aandacht aan deze streken schenken ; de sluimerende energie in de kolonie moet worden wakker gemaakt ; meer kennis van land en volk moet worden verspreid. Voor dit alles kan een tijdschrift als *De West-Indische Gids* uiterst nuttig werken, juist in tijden als deze, nu de verlegging van de banen van het wereldverkeer aan deze landen, die zoo treffend herinneren aan de daden van ons energiek voorgeslacht, nieuwe beteekenis zal geven.

De keuze van mijn onderwerp behoef ik niet te verdedigen. Dat zoowel voor het moederland als voor de koloniën een directe

en goed georganiseerde stoomvaartlijn van het allergrootste belang is, dat langs dezen weg alleen de producten der kolonie op de Nederlandsche markt zullen komen, dat bij verscheping over buitenlandsche havens de Nederlandsche handel en de Nederlandsche industrie tegenover de buitenlandsche al zeer achtergesteld zijn, behoeft wel geen betoog. Het verheugde mij daarom, dat de directie van den „Koninklijken West-Indischen Maildienst", die onder zeer groote bezwaren de verbinding tot stand heeft gebracht en tot een bloeiend bedrijf heeft opgewerkt, mij toestond van de resultaten, die ik verzamelde voor een geschiedenis der Amsterdamsche Stoomvaart, het een en ander hier mede te deelen.

Te meer verheugde mij dit, omdat het bijeenbrengen der gegevens mij voor zooveel moeilijkheden plaatste, waardoor in mijne kennis van het verloop der gebeurtenissen verschillende lacunes bleven bestaan. Ik hoopte, dat deze voorafgaande publicatie de aandacht op het onderwerp zou doen vallen en dat medewerking van verschillende zijden mij in staat zou stellen dit belangrijk onderdeel onzer economische geschiedenis nog beter te belichten.

Nog vóór dit artikel de drukpers bereikte, bleek mij, dat ik niet verkeerd had gerekend ; van Zijne Excellentie den Minister van Koloniën verkreeg ik vergunning de archieven van zijn departement te raadplegen, waardoor ik mijn relaas op zeer belangrijke punten kon aanvullen. Voor deze vergunning, die zeker van breede opvattingen getuigt, breng ik hierbij mijn eerbiedigen dank ; groote verplichtingen heb ik ook aan mr. L. M Rollin Couquerque, administrateur der West-Indische afdeeling en aan Jhr. L. C. van Panhuys, die mij het onderzoek op de meest hulpvaardige wijze gemakkelijk hebben gemaakt.

Toen de heer Elout van Soeterwoude in 1884 zijn geestig boekje over onze West in het licht zond, waartegen we evenwel het bezwaar moeten maken, dat hij aan zijn tintelend vernuft al te zeer den vrijen teugel heeft gelaten, terwijl er van waardeering van het land, dat hij bezocht, zoo bitter weinig sprake is, bespreekt hij met bijzonderen humor de reisgelegenheden naar West-Indië. Daarbij geeselt hij met zijn onverbiddelijke ironie niet alleen het laag-bij-de-grondsche reisgezelschap, maar ook de verzorging : „het water slecht, bijna ondrinkbaar, de tafel

erbarmelijk ; evenzoo de wijn, die kennelijk uit verdund vitriool en azijn was samengesteld en vlekken brandde in het tafellaken". Erger werd het evenwel nog, toen men te Fort de France de *Ville de Paris* van de „Compagnie Transatlantique" moest verlaten en moest overgaan op de intercoloniale boot, die over Trinidad en Demarara de verbinding met Suriname bewerkstelligde. Tot overmaat van ramp — dit ook ter verklaring van het bittere sarcasme van den schrijver — moest deze ten slotte, na het onvoorzichting aan wal gaan te Georgetown, waar zich een enkel geval van gele koorts scheen te hebben voorgedaan, nog een quarantaine van een en twintig dagen doormaken op een uiterst gebrekkig, half onttakeld vaartuig, dat den trotschen naam van *L'Audacieuse* droeg en waar men, aanvankelijk zelfs zonder tent, blootgesteld was aan eindelooze gietbuien en moest trachten rust te vinden met een muskietennet gespannen over een paraplui.

En nu moge de heer Elout het al wat heel slecht hebben getroffen, toch staat het buiten eenigen twijfel, dat de verbinding met onze koloniën in West-Indië zeer onbevredigend en, uit een nationaal standpunt gezien, uitermate beschamend was. Behalve van de schepen der „Compagnie Générale Transatlantique", die eens per maand haar booten van St. Nazaire naar Martinique deed vertrekken, kon men ook gebruik maken van de „Royal Mail Steampacket Company", die reeds dadelijk bij haar oprichting in 1839 een dienst op West-Indië was begonnen, terwijl tot dusver door Gunboats in het mailvervoer was voorzien. Met de Engelsche schepen, die twee maal per maand voeren, kon men over St. Thomas naar Demarara komen, vanwaar men per gouvernements-stoomschip Paramaribo kon bereiken. De tarieven van beide lijnen waren vrij hoog ; voor het vervoer van passagiers eerste klasse werd op de Engelsche lijn ongeveer *f* 500 gevraagd; de Fransche lijn was iets goedkooper.

Om volledig te zijn, dient vermeld te worden, dat men Curaçao, behalve met verschillende Amerikaansche lijnen, b.v. de „Red D Line", ook kon bereiken met de booten der „Hamburg Amerikanische Packetfahrt A.G.", de H.A.P.A.G. Tusschen Curaçao en Paramaribo bestond zeer weinig aanraking en ontbrak elke Nederlandsche stoomvaartverbinding.

Wel bestond er verbinding door zeilschepen. De zeilvaart op West-Indië was van ouds zeer belangrijk geweest ; door de

zestal bankiershuizen zich bereid verklaard daartoe hun medewerking te verleenen. Het feit evenwel, dat de naam van den Kroonprins niet aan de zaak verbonden zou kunnen worden, deed vier van de zes op hun voorloopige toezegging terugkomen zoodat alleen de firma's Jolles & Co, en Wertheim & Gompertz de zaak op zich namen.

De gevolgen bleven niet uit. Juist in deze dagen deed ook de nieuw opgerichte „Stoomvaart Maatschappij Insulinde", die in de vaart op Oost-Indië met de „Nederland" ging concurreeren een beroep op de geldmarkt ; terwijl nu de emissie der Insulinde volkomen slaagde, werd van het veel kleiner bedrag, dat de West-Indische maatschappij behoefde, 1.2 millioen, slechts de helft geteekend. Vast besloten om de zaak door te zetten stelde het bestuur de inschrijving andermaal open, dezen keer met de mededeeling, dat het ontbrekende kapitaal zoo noodig door een obligatieleening zou worden gevonden. Er werd nu voor een ton nieuw ingeschreven, maar van de oorspronkelijke inschrijvers trokken zich zooveel terug, dat het totale bedrag iets kleiner werd. Toch werd nu besloten tot de oprichting eener Naamlooze Vennootschap.

Was deze uitslag weinig bevredigend, nog meer teleurstellend was het resultaat van de inschrijving in West-Indië. Men had hiervan vrij groote verwachtingen gehad, temeer daar voor een ander plan, een „Stoomvaart Maatschappij Suriname", die op ietwat kleiner voet zou worden ingericht en tegen lager vrachten wilde varen, vrij groote belangstelling was getoond. Aan den nieuw benoemden agent te Paramaribo was gevraagd, of hij meende, dat men voor een ton gouds aandeelen voor Suriname moest reserveeren ; na de mislukking der inschrijving hier te lande werd dus met begrijpelijke belangstelling naar berichten uit Suriname uitgezien. Des te grooter was echter de teleurstelling, toen op 14 Juli een telegram via Demarara kwam : „No shares taken". Aanvankelijk werd aan een vergissing gedacht ; naar Londen werd zelfs geseind of niet het woord „no" was verwisseld met een of ander telwoord, wat echter niet het geval bleek te zijn. Op Curaçao was het resultaat al even ontmoedigend ; met klem werd daarom in beide plaatsen aangedrongen op nieuwe pogingen. „Het is decourageant, wanneer wij moeten zien, dat men voor de totstandkoming dezer zaak geheel onverschillig blijkt te zijn.. Er is zoo dikwijls

geklaagd dat het moederland zoo weinig voor de kolonie doet, maar nu is er toch — het bedrag was inmiddels gestegen — voor acht ton hier deelgenomen. Wanneer nu de kolonie niet door zelf te handelen toont dit te waardeeren, dan ziet het er voor de toekomst donker uit. Ik kan daarom bij U niet genoeg aandringen uw uiterste pogingen in het werk te stellen om flinke inschrijvingen te krijgen ; zoolang wij van U geen opgaaf hebben voor welk bedrag is ingeschreven, doen wij hier niets, daar wij verlangen, dat Suriname bij de zaak geïnteresseerd is".

Er kwam nu een weinig schot in de zaak ; er werden enkele aandeelen in Suriname genomen ; ook gaven verschillende kooplieden de toezegging, dat zij bij gelijke vrachten per „West-Indische Mail", deze naam was inmiddels aangenomen, zouden verschepen. Van de zijde van het bestuur van Suriname werd evenwel zeer weinig medewerking ondervonden. De terreinen, die de maatschappij behoefde voor een loods en een steiger, en welke door de regeering, naar het plan was, kosteloos voor dat doel zouden worden afgestaan, werden aan een ander toegewezen. Ook in andere opzichten had men reden om over tegenwerking te klagen, zoodat de directie soms mismoedig klaagde, wat er van een kolonie moest worden, waarvan het hoofd zoo weinig weet, wat de waarachtige belangen en de middelen tot ontwikkeling zijn.

Ook hier te lande liep echter niet alles naar wensch. Weliswaar werden langzamerhand zooveel aandeelen genomen, dat men het aanvankelijk zonder obligatie-leening zou kunnen stellen, maar van de zijde der regeering kon nog steeds geen garantie voor het post-, passagiers- en goederenvervoer worden verkregen. De positie van het Ministerie van Lynden was uiterst zwak; de verwerping van een handelstractaat met Frankrijk had zelfs een langdurige crisis en het aftreden van den Minister van Koloniën ten gevolge ; zoo duurde het tot Januari 1883 eer de hoofdstukken van de begrooting, die aan de West-Indische Mail de noodige zekerheid moesten verschaffen, werden aangenomen. Inmiddels leed de jonge maatschappij een zwaar verlies; een harer stichters, de oud-Burgemeester Jhr. mr. C. J. A. den Tex overleed, nog voor zij haar werk kon aanvangen.

De open plaats werd aangeboden aan diens broeder mr. N. J. den Tex, terwijl bovendien den heer A. d'Angremond, directeur der Surinaamsche bank, die naar verluidde, juist van plan was

Ten N. van Dominica rijst het groote plateau, waarop onze eilanden St. Eustatius, Saba en St. Martin gelegen zijn, uit de diepten op, en eerst ten N.W. van Anguilla daalt de zeebodem weder om de breede en diepe Anegada-passage tusschen dit eiland en de met Porto Rico op een zeer ondiep plateau liggende Virginische Eilanden te vormen. Voor de stroomverhoudingen in de Caraibische Zee zijn deze passages van beteekenis.

Op dit groote Caraibische Bekken volgt nu naar 't N.W. toe het tweede gedeelte, als een langgestrekte, zeer diepe groeve zich ten N. van de boven besproken reeks van eilanden en banken uitstrekkend en naar het N.W. door een tweede bodemverheffing begrensd, die van de Sierra Maestro op Cuba uitgaande hare westelijke voortzetting vindt in de Cayman-eilanden, de Mysteriosa-banken en het eiland Turneffa om aan de kust van Belize zich tot de gebergten van Guatemala te verheffen. In de door deze bodemverheffing ten N. en den Jamaicarug in het Z. begrensde Cayman-groeve daalt de zeebodem tot een diepte van 2000 en zelfs tot meer dan 3000 vaam (tot 6269 M.) onder het wateroppervlak, terwijl in het verlengde er van ten O. van de op enkele plaatsen meer dan 1700 vadem diepe Windward-passage de diepe geul ten N. van Haïti en de meer dan 8000 M. diepe Porto Rico-groeve liggen.

Een derde aan de juist besproken bodemverheffing evenwijdig loopende grensrug bevindt zich tusschen kaap San Antonio, het westelijk punt van Cuba, en kaap Catoche, het oostelijkste voorgebergte van Yucatan; en deze laatste grensrug vormt de scheiding tusschen het zuidelijk Yucatan Bekken en de over 't algemeen iets minder diepe Mexicaansche Golf.

Wij zien dus twee groote bekkens, gescheiden door groeven, waartusschen de zeebodem zich in drie evenwijdig aan elkaar loopende plooien verheft. Ons interesseert hier vooral het Zuidelijke Bekken, de Caraibische Zee, daar zoowel de Benedenwindsche als de Bovenwindsche Eilanden in of op de grens van dit uitgestrekte zeegebied liggen.

De drie *Benedenwindsche Eilanden* nemen in dit bekken een afzonderlijke plaats in en bieden daarenboven nog onderling verschillen aan.

Aruba, het meest westelijke van de drie, op slechts 15 mijl afstand van het meest uitstekende punt van het vasteland, kaap San Roman, gelegen, sluit zich geheel en al aan dat vaste-

land aan. Het eiland vormt als het ware de noordelijke, sterk zich verheffende en ver boven het wateroppervlak uitstekende punt van de ondiepe strook, die zich overal langs de kust in wisselende breedte uitstrekt. Meer naar het oosten toe breed, tot aan het eiland Blanca te vervolgen, naar het westen toe zich versmallend tot een slechts enkele mijlen breede strook langs de kust, verbreedt deze ondiepe kuststrook zich weer ten N. van het schiereiland Paraguana, omvat het eiland Aruba en de kleine rotsachtige Monges-eilanden ten N. van de ondiepe Golf van Maracaibo, en krimpt dan weer in, om als een smalle strook langs het schiereiland Goajira en de kust van Centraal-Amerika te verloopen, tot daar, waar de reeks van banken en eilanden ten O. van de Mosquito-kust de N.W. begrenzing van het Caraibische Bekken vormen.

Tusschen Aruba en het vasteland is de zee bijna nergens dieper dan ± 100 M., tusschen Aruba en Los Monges nergens dieper dan 72 M. (40 vaam). In de Golf van Maracaibo wordt slechts een diepte van hoogstens 30 vaam bereikt.

Ten N. en ten O. van Aruba daalt echter de zeebodem plotseling tot een diepte van 400—600 vaam (720—1080 M.), terwijl tusschen Aruba en de noordpunt van Curaçao diepten van 850 vaam (1500 M.) en daarboven worden bereikt.

Noordelijk van Aruba blijft de zeebodem naar het midden van de Caraibische Zee toe geleidelijk dalen, tot diepten van 1000—2500 vaam (1800—4500 M.) bereikt worden, en in het groote Curaçao-diep zelfs meer dan 5000 M. Oostelijk van Aruba, tusschen dit eiland en Curaçao wordt de diepte niet grooter dan 700 tot hoogstens 830 vaam (± 1500 M.) ; deze geul zet zich echter naar het Z.O tusschen het vasteland en de eilanden Curaçao, Bonaire en Los Roques als een smalle, doch diepe groeve voort tot aan den meridiaan van 60° W.L. van Greenwich. Op die hoogte stijgt de zeebodem weder en vormt het ondiepe, reeds vroeger genoemde plateau, waarop de eilanden Tortuga en Blanca als uiterste punten gelegen zijn.

Curaçao en Bonaire, van Aruba en het vasteland door een diepe groeve gescheiden, liggen dus met elkaar en met de Aves, en Roques-eilanden op een langgestrekt, smal, ondiep plateau, dat met vrij steile kanten aan alle zijden naar de diepte afdaalt.

Door deze diepteverhoudingen worden nu de zeestroomingen

DE EVANGELISCHE OF MORAVISCHE BROEDERGEMEENTE (DE HERNHUTTERS)[1]) IN SURINAME.

DOOR

W. D. H. BARON VAN ASBECK,

oud-Gouverneur van Suriname.

Wie in Suriname, eene *Nederlandsche* Kolonie, de leiders van de Evangelische Broedergemeente, *Duitschers* dus, over de bevolking in engeren zin, de Surinamers, de negers en kleurlingen, hoort spreken, moet er noodwendig door getroffen worden dat zij die „ons volk" noemen, een term, die op een innigen band wijst.

Die innigheid wordt sterker gevoeld aan de zijde der Broedergemeente dan aan de zijde der bevolking, al zijn er velen, die zich door sterke banden aan de gemeente verbonden gevoelen. Was dat niet het geval, was het gevoel van de Broedergemeente eene functie van de gevoelens der Surinamers jegens haar, het is de vraag of zij staande was gebleven ; althans of zij aan hare werkzaamheid de uitbreiding had gegeven, waarmede zij zich thans nog niet tevreden stelt; of zij zich buiten het gebied der zending had gewaagd en dat van den maatschappelijken arbeid had betreden. Maar de Broedergemeente vraagt niet naar de gevoelens der Surinamers. Zij voelt zich gedragen door

[1]) In het aan Graaf von Zinzendorf toebehoorende landgoed „Berthelsdorf", Koninkrijk Saksen, lag een heuvel, waarop onder hoede van herders schapen der heerlijkheid weidden; deze heuvel heette daarom **„Hutberg"**. Toen nu in 1722 bannelingen om der geloofswille, o. a. uit Moravië, van Zinzendorf vergunning kregen zich in de nabijheid van dezen **„Hutberg"** te vestigen, trokken zij een parallel tusschen de schapen onder der Herders hoede **„der Hirten Hut"** en henzelven, als zich stellende onder des Heeren hoede **„des Herrn Hut"**. Deze vestiging, wier leden in elkander broeders zagen, heette weldra **„Herrnhut"**. Hier is de oorsprong van den naam „Herrnhutter".

De naam „Moravische Broedergemeente" is door het bovenstaande mede duidelijk geworden. De naam „Evangelische Broedergemeente" ontstond door de ontwikkeling der Broedergemeente te Herrnhut, ook van hare burgerlijke ordening, in den geest van het Evangelie.

de zendingsgedachte ; zij vraagt wat haar als plicht is opgelegd en dat doet zij met onbegrensde, onuitputtelijke liefde, thans nog met dezelfde toewijding als bij den aanvang.

Bij den aanvang. Daarvoor moeten wij bijna 2 eeuwen, tot 1735, teruggaan. Er was een drang naar verbreiding van het Christendom door kolonisatie van christelijke ambachtslieden en landbouwers, in Europa, in overzeesche gewesten. De Nederlandsche Koloniën trokken niet het minst de aandacht, want de Oost- en West-Indische Compagniën onderhielden communicatie met de landen van over zee. Zoo traden Herrnhutters in verbinding met de Surinaamsche Sociëteit te Amsterdam ; de W.-I. Compagnie had een oproep gedaan tot kolonisatie van Suriname ; waarom zoude het geen zendingskolonie zijn, die in dezen voorging ? Onderhandelingen met de Surinaamsche Sociëteit werden geopend en eene overeenkomst aangegaan, welke voornamelijk de volgende toezeggingen inhield :

„voor ieder gezin 300 morgen lands in vollen eigendom ;

„vrijen overtocht naar Suriname ;

„dezelfde vrijheden als de onderdanen der Republiek en geen andere belastingen dan deze ;

„geloofsvrijheid en vrije inrichting van de eeredienst, mits de openlijk erkende godsdienst niet aangevallen en de rust niet verstoord wordt ;

„hoogstens 9 gezinnen zullen in Mei of September van 1735 worden overgebracht ".

In September van dat jaar vertrokken 3 broeders der Herrnhuttergemeente over Amsterdam naar Suriname ; 7 Oct. verlieten zij de reede van Texel, 20 Dec. landden zij in Paramaribo ; drie jaren te voren waren de eerste zendelingen naar St. Thomas vertrokken.

Binnen een half jaar na hun aankomst was een der broeders overleden, de beide anderen waren wegens ziekte teruggekeerd. Ontmoedigen deed dit evenwel niet. Den 8sten October 1738 stapten weder 2 Hernnhutter zendelingen in Suriname aan wal ; een hunner was vergezeld van zijne echtgenoote. Zij waren verplicht werk te zoeken op plantages. De vrouw overleed spoedig en de beide mannen keerden in 1739 terug wegens ziekte. Voor zij in Nederland aankwamen waren er reeds 4 anderen uitgezonden, allen ambachtslieden, die in Februari 1740 Paramaribo bereikten. Zij werden gevolgd door een vijfden,

een dokter, die met zijn vrouw in October d. a. v. in Suriname aankwam. Terecht werd ingezien dat koloniseeren een hygiënische quaestie is; echter niet alleen deze waarheid zien wij hier erkend; wij zien hier ook reeds den zendeling-arts optreden of mogelijk beter, den arts-zendeling.

Van de in 1740 aangekomenen was er in 1743 nog één over; de dokter en zijn vrouw waren vervangen door een zendeling en zijn vrouw uit Pennsylvanië, zoödat de Hernhutterkolonie nog 3 leden telde. Deze zagen zich genoodzaakt Suriname te verlaten en daarmede was de band tusschen de kolonie en Herrnhut opnieuw verbroken.

In 1752 deed het opperbestuur der Broedergemeente een vierde poging om in Suriname blijvend voet te krijgen; er werd besloten dat 2 broeders uit Pennsylvanië naar Suriname zouden gaan. Zij zouden geheel voor zichzelf hebben te zorgen en, kleermakers zijnde, zijn zij daarin ten volle geslaagd. Hun zaak was weldra goed beklant en werd de grootste van de stad; ook in andere opzichten bereikten zij goede resultaten; zoo konden zij in het binnenland eenige zendingsposten oprichten. Het succes was echter maar van tijdelijken aard; in 1764 werd de nederzeting in de kolonie verlaten en keerden de nog levenden naar Europa terug.

Maar vóór deze aldaar aankwam, was er reeds een nieuwe leider op weg, wiens rapporten aan het Hoofdbestuur aanleiding gaven in Paramaribo weder eene broederhuishouding aan te vangen; door de ervaring geleerd durfde men het ten vijfden male aan; van goede en nauwkeurige, op de ondervinding berustende, instructies voorzien, werden opnieuw broeders naar Suriname gezonden. Hun arbeid leidde in 1868 op maatschappelijk gebied tot de oprichting van de thans nog bestaande handelsfirma C. Kersten & Co. Leider dier kleermakerij, was Kersten tevens als zendeling een man van beteekenis. Hij doopte den eersten boschneger en den eersten negerslaaf; in 1784 werd hij hoofdvoorstander van de zending:

Hans Sachs war Schuh-,
Macher und Pöet dazu.

Tot op dezen dag is de firma C. Kersten & Co. blijven bestaan, van een bescheiden kleermakerij zich uitbreidend tot een beduidend handelslichaam. Lang zijn hare zaken gedreven

door zendelingen, tot op het eind der 19e eeuw ingezien werd dat èn het zendingswerk èn de zaak daaronder moesten lijden. Op 1 Januari 1900 werd daarom een scheiding tot stand gebracht tusschen de kerkelijke afdeeling en de afdeeling voor zaken, die ook verder onder den ouden firmanaam gedreven werd, maar nu door voor den handel opgeleide broeders. Beide schoenmakers, zendeling en zakenman, houden zich sinds dien bij hun leest en hun schoeisel wint daarbij. Door beiden wordt in hartelijke samenwerking bereikt dat in Suriname de zending uit het strenge beginsel leeft dat de kosten worden gedekt door den arbeid der broeders, dat zij op de opbrengst van eigen inspanning steunt en nog belangrijke bedragen ten koste kunnen worden gelegd aan de zending elders en aan maatschappelijken arbeid. Wel ontvangt de Broedergemeente van Gouvernementswege subsidiën, voor dien arbeid, voor haren eeredienst, voor haar schoolwerk, doch niet voor den zendingsarbeid en de Gouvernementssubsidiën behouden zuiver het subsidie-, het hulpverleenings-karakter tegenover de millioenen die, verdiend in Suriname, aan hare bevolking weder ten goede zijn gekomen. De firma Kersten wijst daarvoor op hare begrooting eene jaarlijksche bijdrage aan, die telkens voor 5 jaren wordt bepaald, verband houdend met de eischen van verdere ontwikkeling der firma op solieden basis. Maar men vrage niet hoe, vooral in de laatste jaren, dit vastgesteld bedrag menigmaal overschreden werd en met welke bijdragen zij hare stichtingen, die een zelfstandige begrooting van inkomsten en uitgaven hebben, verrastte ter gelegenheid van het feest van haar 150-jarig bestaan ten vorigen jare gevierd.

Bracht de splitsing in een kerkelijke afdeeling en eene afdeeling voor zaken geen wijziging te weeg in de inwendige verhoudingen, deze zijn ook ongerept gebleven toen door de firma Kersten geheel nieuwe arbeid werd ondernomen, n.l. op maatschappelijk terrein. Men kan eerder zeggen dat die verhoudingen verdiept werden, omdat het streven naar maatschappelijke opheffing der bevolking nieuwe wegen opent voor den zendeling; daarentegen de zendeling, waar hij de eerste is, voor maatschappelijke ontwikkeling het terrein kan bereiden.

De maatschappelijke arbeid der firma ziet de vluchtige bezoeker van Suriname in verschillende vormen voor zich; maar een belangrijk deel van dien arbeid moet hem ontgaan en dit is door de z.g.

welvaartcommissie of commissie-Bos c.s., die in 1911 de kolonie bezocht, juist als eene zaak van groot belang aangewezen. Deze commissie noemt de firma: „dit groote geheel, dat ten „slotte ideale oogmerken met krachtige economische middelen „bevordert" en zegt dan verder: „op de voorziening, van de „hoofdstad vooral, met goede artikelen en op de geheele in-„richting van den handel naar meer moderne begrippen heeft „deze handelszaak zonder twijfel grooten invloed geoefend". Men mag zich, naar mij voorkomt, zelfs krachtiger uitdrukken en zeggen dat de firma niet alleen verbreiding van moderne handelsbegrippen heeft bevorderd, maar ook van oeroude begrippen van eerlijke concurrentie, hoe scherp ook; begrippen van goede bedrijfs- en handelstrouw, inwendige en uitwendige trouw dus.

De werking van *dezen* maatschappelijken arbeid laat zich aanwijzen, noch tastbaar maken. Zichtbaarder, ofschoon evenmin tastbaar in de gevolgen, is de invloed der firma op de oplossing van sociale vraagstukken, de veelvuldige roeping van hare leden tot den arbeid van commissiën, ingesteld door het Gouvernement, of hunne zitting in lichamen als de Kamer van Koophandel en dien van Arbeid. Persoonlijk gedenk ik inzonderheid menig onderhoud in de eerste tijden van den wereldoorlog met leiders van C. K. C. (C. Kersten & Co.), niet eene Duitsche firma, zooals wijsneuzen of wijsgeeren geliefden te beweren, maar eene Surinaamsche, d.i. van aard en aspiratiën Nederlandsche firma ; en dit in onze besprekingen niet minder toonend dan de Surinaamsche Bank en de Curaçaosche Handelmaatschappij.

Alweder zichtbaarder, maar nog niet ten volle tastbaar, zijn de niet alle gelukte proeven der firma om nieuwe bedrijfsbronnen voor de bevolking te openen, nieuwe cultures in het leven te roepen, nieuwe industrieën een kans te geven, of pogingen in die richting te steunen ; en om, waar mogelijk, niet alleen inlandsche krachten te bezigen en deze te laten dienen volgens hun strenge begrippen van orde, tucht, gerechtigheid en.... liefde, maar deze ook te vormen tot hulpleiders in zaken.

Zoo komen wij dan tot den zichtbaren èn tastbaren arbeid ; de twee plantages Leasowes en Beekhuyzen, de bouw- en woningmaatschappij, de arbeidersverzekeringskas, de spaarbank, het leerlingentehuis, de huishoudcursus, het kinderhuis Saron, de landbouwleerlingen-kolonie, alle van de firma C. K. C. Niet

onwaarschijnlijk is er meer te noemen dan ik doe[1]), want ik spreek van drie jaar geleden.

De plantage Beekhuyzen, op betrekkelijk korten afstand van Paramaribo gelegen, is al ongeveer tachtig jaren in het bezit der Ev. Br. Gem. en was aanvankelijk wat de cultures betreft ingericht op voorziening in de behoeften van de zendelingen en hun gezinnen; met de scheiding der zaken van de zending verloor zij deze bestemming en werd er een behoorlijk plantagebedrijf. ingevoerd. Verbetering van het vee, was daarnaast hoofddoel ; en door hetgeen op de plantage bereikt werd, werd de geheele kolonie gediend ; in meer dan een stal in de districten vindt (vond althans) men stieren afkomstig van Beekhuyzen. Aan het Gouvernement, tot welks zorg de verbetering en versterking van den veestapel behoort, moet de aanwezigheid van een groote stal met een systematische teelt ongetwijfeld welkom zijn. Ernstig gestreefd wordt er daarbij naar moderniseering van het plantagebedrijf. De eerste motorploeg in de kolonie ligt er thans gereed of is pas in gebruik.

De plantage Leasowes is een kokospalmenplantage in het district Coronie. De kokosteelt — „Buk" en „Klappa" zeggen het ons genoeg — is een der toekomst-beloften voor de kolonie en in aanplant in het groot alleen kan men de beantwoording vinden van veel vragen, die zich t. a. v. rendement, ziekten, gunstige levensvoorwaarden, voordoen.

De arbeidsverzekering der firma was een novum in de kolonie en dat vertegenwoordigers van de verzekerden zitting zouden hebben in een kascommissie, die het bestuur ter zijde staat, was dit niet minder. De arbeiders der firma, die na de stichting der kas bij haar in dienst kwamen, zijn tot verzekering verplicht. Zooveel als de arbeiders bijdragen, draagt ook de firma bij.

De beteekenis der bouw- en woningmaatschappij houdt uit den aard der zaak nauw verband met de woningtoestanden. Het is een feit dat ter zake competente bezoekers der kolonie den toestand in Paramaribo beter vonden dan in onze groote steden en dat de ellende van een onbewoonbaar te achten woning in ons klimaat grooter is dan in de tropen. Maar het doel, dat de firma C. K. C. zich heeft gesteld; de opheffing der bevolking, die zij zich voorspiegelt; verplichtte haar den

[1]) B. v. de exploitatie samen met de Nederlandsche Handelmaatschappij van een stoompontveer over de Suriname.

bijl aan den wortel van den boom te leggen en te beginnen met de woning te verbeteren. In een gezond lichaam een gezonde ziel; in een gezonde woning, een gezond lichaam. En voor een gezond lichaam was in de z.g,n. „negerwoning", de slavenwoning op de erven der heerenhuizen, die uit één kamer in een gevangenisachtig blok bestond, geen plaats. De huurprijs dier negerwoningen was niettemin betrekkelijk zeer hoog ten einde de veel voorkomende wanbetaling te dekken. Door den invloed daarvan te elimineeren en zich zekerheid van geregelde voldoening der huurpenningen te verzekeren, kan thans de bouw- en woningmaatschappij tegen denzelfden huurprijs aardige huisjes aanbieden van niet meer dan twee woningen onder één dak. Bij de oprichting der vennootschap in 1916 werd voor een waarde van *f* 90.000.— aan woningen en erven ingebracht en de eerste jaren der exploitatie gaven ruimschoots reden tot tevredenheid; geleidelijk trekken de bewoners der negerkrotten op de stadserven weg. Van hoeveel belang deze woningverbetering voor ontwikkeling van het gezinsleven is, behoef ik niet te zeggen.

Op het Nationaal Congres voor Vakonderwijs, van 11 tot 14 Juni 1919 in Den Haag gehouden, werd de vraag beantwoord: „naar welke beginselen behoort het vakonderwijs volgens het „leerlingstelsel in Nederland te worden ingericht?" In 1913 beantwoordde de firma C. K. C. die vraag voor Suriname naar hare inzichten. Zij stichtte een internaat, herbergt daar Surinaamsche jongens, die de lagere school hebben verlaten, en zendt die jongens over dag naar hare winkels en werkplaatsen om een handwerk te leeren, of laat hun herhalings- en vakonderwijs geven, den avond vrij latend voor ontspanning. De firma verzekert zich aldus goede werkkrachten, al laat zij de abituriënten volkomen vrij in de keuze van hun baas; de zendingsgemeente gevoelt zich versterkt door de opvoeding der jonge gemeenteleden in leerlinghuis en werkplaats tot degelijke handwerkslieden; en de maatschappij ziet voor een zekere wildheid op het ambachtsterrein; voor een herhaaldelijk wisselen van handwerk en baas; voor een jagen naar het baas worden om de illusie van zelfstandigheid, in de plaats treden de systematische vorming, de geleidelijke toeneming van verdiensten, de ontwikkeling tot goeden knecht, die zich in de practijk tot baas kan opwerken.

Dat het Gouvernement aan zulk een inrichting steun schonk spreekt wel van zelf en de resultaten hebben dien steun ge-

rechtvaardigd. Er is echter één winst gemaakt, die niet voorzien werd; het leerlingenhuis heeft een nieuwen kijk gegeven op het karakter van den Surinamer, nieuw zelfs voor beproefde leiders der E. B. G.; er is neiging tot tucht, tot het afleggen van den tegenzin in regelmatigen arbeid aan den dag gekomen — een van de groote kwalen van het Surinaamsche karakter —; zelfs is het mogelijk gebleken bij afwezigheid van den huisvader het handhaven der orde op te dragen aan de oudere leerlingen; dat dit mogelijk zoude zijn in 3 groepen van 40 Surinaamsche jongens was ongedacht.

Aangemoedigd door de resultaten van het leerlingenhuis werd in 1916 getracht op de plantage Beekhuyzen jongens in opleiding te nemen voor den landbouw — in grooter woorden: een landbouwleerlingen-kolonie te stichten. Het was te voorzien dat hier moeilijkheden zouden rijzen van anderen aard dan bij de opleiding tot een ambacht, omdat de Surinamer van nature of uit herinnering aan den slaventijd een afkeer heeft van veldarbeid. Er was hier een groote verandering in een diep liggenden gemoedstoestand noodig, waarmede plotseling te rekenen kon vallen al was men er in geslaagd dien afkeer latent te maken. Eenmaal heeft het dan ook zus of zoo gestaan; het besluit of het landbouwinternaat zou blijven bestaan of opgeheven worden, heeft een oogenblik in de handen der weinig talrijke leerlingen gelegen. Maar het bestaat nog en nu de omstandigheden langzaam normaler worden kan met meer zekerheid aangaande de toekomst een plan worden uitgezet. In de eerste jaren is er toch voor een landbouwleerlingenhuis veel geld noodig en vooreerst worden de uitgaven in de verte, zelfs niet gedeeltelijk, gedekt door de opbrengst van den arbeid. Daarbij zal het zendingswerk meer van C. K. C. eischen dan voorheen, nu de oorlog Europeesche bronnen noodwendig gestopt heeft, en de maatschappelijke arbeid zal daaronder moeten leiden. Het is te hopen dat dit met de opleiding tot den landbouw niet het geval zal zijn. De groote beteekenis van den landbouw voor de kolonie eischt vorming van de inheemsche Surinaamsche krachten tot met vakkennis toegeruste landbouwers. Landbouw kan niet intensief gedreven worden met ongeschoolde krachten.

Ten slotte een enkel woord over het Kinderhuis Saron. Kerkelijke en zaken-afdeeling hebben samengewerkt tot de stichting

van dat voor verwaarloosde kinderen bestemde toevluchtsoord en houden het samen in stand. In 1910 opgericht in een huurwoning, kon het in 1911 onder een eigen dak worden overgebracht; thans is een groote uitbreiding onderhanden om scheiding van jongens en meisjes op zekeren leeftijd mogelijk te maken. Het aantal kinderen, dat in aanmerking komt om hier opgenomen te worden, zal wel steeds grooter zijn dan de ruimte en de geldmiddelen — waaronder ook een Gouvernementssubsidie behoort — toelaten. Tijdens hun verblijf in Saron bezoeken zij de lagere school van den zendingspost in de nabijheid; huiselijke arbeid wordt daarbij door de oudere meisjes verricht en de jongens vinden een arbeidsveld in den grooten moestuin. De bedoeling is, dat de meisjes jong gaan dienen onder huisvrouwen, die het Kinderhuis toegedaan zijn, en de jongens later overgaan naar het leerlingenhuis voor ambachtslieden of voor veldarbeiders en zij dus, opgegroeid onder de hoede en in den geest der Broedergemeente, hunne intrede doen in de maatschappij. Het mag hier wel gezegd worden dat er eene zekere algemeene waardeering in de kolonie voor het Saronwerk bestaat en zich voor het leerlingenhuis begint te toonen; en er ook buiten de kolonie, in het bijzonder voor Saron, met vrucht belangstelling wordt gezocht. Maar, gezien wat er te doen valt, gelet op het losse gezinsleven der lagere bevolking, rekenend met haar in de windselen liggend zedelijk bewustzijn, kunnen waardeering en belangstelling nooit groot genoeg zijn en is een eerste eisch, dat zij zich omzetten in wettige betaalmiddelen, want de geldelijke verplichtingen zijn groot.

Heeft aldus de firma C. K. C. haar eigen objecten van maatschappelijken arbeid; werken in Saron de firma en de kerkafdeeling samen; deze laatste heeft haar eigen maatschappelijk arbeidsveld in haar over de geheele kolonie verspreid schoolwerk, dat nu eene nieuwe phase staat in te treden, nu het in Nederland aangenomen beginsel van gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs ook in Suriname toepassing zal vinden.

De Evangelische Broedergemeente heeft in de kolonie een dertigtal scholen met ruim 3000 kinderen. De onderwijzers zijn voor het meerendeel Surinamers en met deze is het geheel anders gesteld dan in Nederland. Zij vervullen een plaats op eene Gouvernementschool, op een Roomsch-Katholieke school

of op een Herrnhutterschool, al naar hun dit het beste uitkomt. Van trouw aan de neutraliteit der landsscholen of aan de beginselen der missie, die de school bekostigt, is slechts bij uitzondering sprake. De Broedergemeente tracht wel jonge Surinamers, die onderwijzer willen worden, in een internaat te vereenigen en voor de landsnormaarschool voor te bereiden in een eigen onderwijsinrichting, maar het groote verlangen, de eigen normaalschool, zal nog wel lang onvervuld blijven. Ongetwijfeld zal de gelijkstelling meer stabiliteit brengen, want het kan niet ontkend worden dat de dienst van den lande tot nu toe overwegende voordeelen bood.

De meeste scholen in de districten staan op zendingsposten, bijna zestig in getal. Zending en school werken waar mogelijk samen en vullen elkander aan ; zelfs compenseert de zending, wat de school aan den heiden ontneemt. Willen wij dan ook de grenslijn van ons gezag geleidelijk zuidwaarts verleggen — en daarover mogen wij wel eens gaan denken — en willen wij dat niet doen door geweld, maar door ontwikkeling ; willen wij in het z.g.n. Boschland doordringen en een einde maken aan aldaar heerschende, niet met onze koloniale begrippen stemmende toestanden, dan is de weg aangewezen ; zooveel zendingsposten, zooveel punten voor stichting van scholen, van door het land bekostigde, door de zending — hetzij dan de E. Br. Gem., hetzij de R. K. Missie — geleide scholen.

Uit het voorgaande kan gebleken zijn van hoe groote beteekenis — ook buiten zendingsgebied — de Evangelische Broedergemeente, een lichaam van *Duitschen* bloede, voor de *Nederlandsche* kolonie Suriname is ; hoe zij een macht is, eene macht aanspraak heeft op de dankbaarheid van Bestuur en bevolking ; eene macht ten goede, voorzeker, maar toch een macht. Zij is dit tegen wil en dank. Aan hare leiders is niets menschelijks vreemd —, zij zullen de eersten zijn om dit te erkennen ; maar in hun geliefkoosd lied, het Lutherlied, is geen regel meer uit hun hart gegrepen, vinden geen woorden krachtiger weerklank dan die in den aanhef van de tweede strophe :

„*Geen aardsche macht begeeren wij*,
„Die gaat welras verloren.
„Ons staat de sterke Held terzij,
„Dien God ons heeft verkoren.
„Vraagt gij zijn naam? Zoo weet,
„Dat hij de Christus heet".

Deze regeling bleef bestaan ook tijdens de Engelsche tusschenbesturen tot 1816. Het bestuur werd van toen af uitgeoefend door een Gouverneur-Generaal, bijgestaan door een *Hof van politie en crimineele justitie,* bestaande uit 9 leden, voor de eerste maal door den Gouverneur-Generaal benoemd; daarna was hij in zijn keuze gebonden aan een voordracht van drie namen door het Hof aan te bieden.

Deze regeling bleef bestaan tot 1828, toen door den Commissaris-Generaal J. van den Bosch het Hof van politie en crimineele justitie werd afgeschaft en vervangen door een *Hooge Raad der West-Indische bezittingen,* die vrij van elken volksinvloed bestond uit den Gouverneur-Generaal als voorzitter en als leden de Procureur-Generaal, de Controleur-Generaal van Finantiën, de Raad Commissaris der Inlandsche bevolking en de Commissaris van 's Rijks Domeinen. De kolonisten waren dus in het geheel niet vertegenwoordigd. Bovendien was ingevoerd een z.g. gemeentebestuur voor de geheele kolonie, dat tot taak had het behartigen van de huishoudelijks aangelegenheden van de kolonie. De leden werden allen benoemd.

Deze regeling, waarbij van eenig politiek leven in de kolonie geen sprake was, werd in 1832 vervangen door een nieuwe bestuursregeling. Volgens deze regeling werd aan den Gouverneur-Generaal toegevoegd, inplaats van den Hoogen Raad, een *Koloniale Raad.* Deze Raad bestond uit den Gouverneur-Generaal als voorzitter en als leden de Procureur-Generaal, de administrateur van Finantiën en zes van de aanzienlijkste ingezetenen, zijnde gedeeltelijk grondeigenaren in de kolonie woonachtig en gedeeltelijk vertegenwoordigers van afwezige grondbezitters. De leden werden gekozen uit een voordracht van drietallen opgemaakt door den Raad. De leden van dit wetgevend lichaam waren, tengevolge van den inwendigen toestand van de kolonie, agenten van eigenaren of van hypotheek- of fondshouders in het moederland gevestigd.

Deze regeling heeft geduurd tot 1 Januari 1866, het tijdstip van inwerkingtreding van het thans vigeerend regeeringsreglement, zoodat dus feitelijk van 1816 tot 1866 politieke vrijheid in de kolonie niet heeft bestaan.

Dit ontnemen van eenig medezeggingschap aan de kolonisten heeft zeer slecht gewerkt. Het spreekt van zelf, dat

in een land bevolkt door kolonisten, die oorspronkelijk zijn gekomen uit landen, die een eigen zelfstandig bestuur hadden, ook politieke rechten moeten worden toegekend.

Dit geldt vooral met betrekking tot het tijdperk vóór 1863, toen de bevolking van de kolonie voor het grootste deel nog bestond uit Europeesche kolonisten en slaven. Aan deze laatsten, die geen persoonlijke rechten hadden kon men moeilijk politieke rechten toekennen, terwijl de overige bevolking bestaande, hetzij uit rechtstreeks uit Europa komende personen, hetzij uit afstammelingen van deze, allen mondig genoeg waren om een daadwerkelijken invloed uit te oefenen op den gang van zaken.

Toen, nadat in 1863 de slavernij was afgeschaft, in 1866 het thans nog vigeerende regeeringsreglement werd ingevoerd, waarbij de *Koloniale Staten* in het leven werden geroepen, bestond de bevolking uit de bovengenoemde kolonisten en de geheel onmondige vrij geworden slaven. Van deze personen, die niet wisten gebruik te maken van hunne verkregen persoonlijke vrijheden, kon moeilijk worden verwacht, dat zij gebruik zouden maken van eenig politiek recht. Dit zal wel de reden zijn, dat men bij het instellen van de Staten met eene behoorlijke vertegenwoordiging der bevolking niet voldoende rekening heeft gehouden.

Artikel 68 van het Regeeringsreglement schreef voor:

„Vier leden der Koloniale Staten worden jaarlijks vóór „1 Mei door den Gouverneur benoemd.

„De overige leden worden door de kiezers regtstreeks ge- „kozen in verhouding ven één op de twee honderd kiezers, „doch nimmer in minderen getale dan negen".

De bepaling, dat er benoemde leden in de Staten zouden zitten, had geenszins de bedoeling om door deze leden de vrij geworden slaven te doen vertegenwoordigen; het was meer om de macht van de Staten niet te groot te doen zijn, daar men meende, dat de door den Gouverneur benoemde leden wel altijd diens voorstellen zouden steunen.

In de praktijk is echter niets minder waar gebleken. De leden die benoemd werden, waren niet, zoals minister Fransen van de Putte verwachtte, de leden van den Raad van Bestuur, tevens hoofden van de departementen, maar meestal rechter-

DE KLEEDING DER SURINAAMSCHE BEVOLKINGSGROEPEN IN VERBAND MET AARD EN GEWOONTEN.

DOOR

TH. VAN LELYVELD.

Met bovenstaanden titel wil ik al dadelijk aangeven dat, al wordt nu en dan iets aangestipt over de gebruiken en de levenswijze der verschillende Surinaamsche bevolkingsgroepen, het mijn bedoeling niet is, in de volgende opstellen daarvan een min of meer volledig beeld te geven. Toch zou het alleszins gemotiveerd zijn wanneer een samenvattend, behoorlijk gedocumenteerd werk over dit belangrijk onderwerp — en dan verlucht met een kaart en goede illustraties, eens eindelijk het licht zag.

't Is me echter steeds opgevallen, dat in de vroegere en in den laatsten tijd verschenen reisbeschrijvingen en reisimpressies, het zwaartepunt gewoonlijk gelegd werd op gebruiken en levenswijze, maar dat aan de manier van kleeding bijna geen, meermalen zelfs absoluut geen aandacht werd gewijd. Het vermoeden ligt voor de hand, dat men die in Suriname van te weinig belang achtte, maar ontkend zal toch zeer zeker niet, dat tusschen de kleeding van een volk en zijn aard een nauw verband bestaat.... bestond, zal wellicht in een niet te verre toekomst moeten worden gezegd, omdat, zoowel in het Oostelijk als in het Westelijk werelddeel, de dwaze neiging naar een Europeeschen snit, helaas in sterke mate toeneemt. Met het verdwijnen der nationale kleeding gaat echter ook het karakteristieke uiterlijk onderscheid verloren tusschen het eene volk en het andere, maar tevens een groote factor ter beoordeeling van de ontwikkeling, den smaak en kunstzinnigen aanleg van een volk.

In hoeverre zijn deze eigenschappen aanwezig bij de Surinaamsche bevolkingsgroepen ?

Dit nu in verband met haar aard op te sporen uit en te toetsen aan de wijze van kleeding, zal mijn bescheiden poging zijn en dan behoeft het wel geen betoog, dat, behalve bij de Indianen,

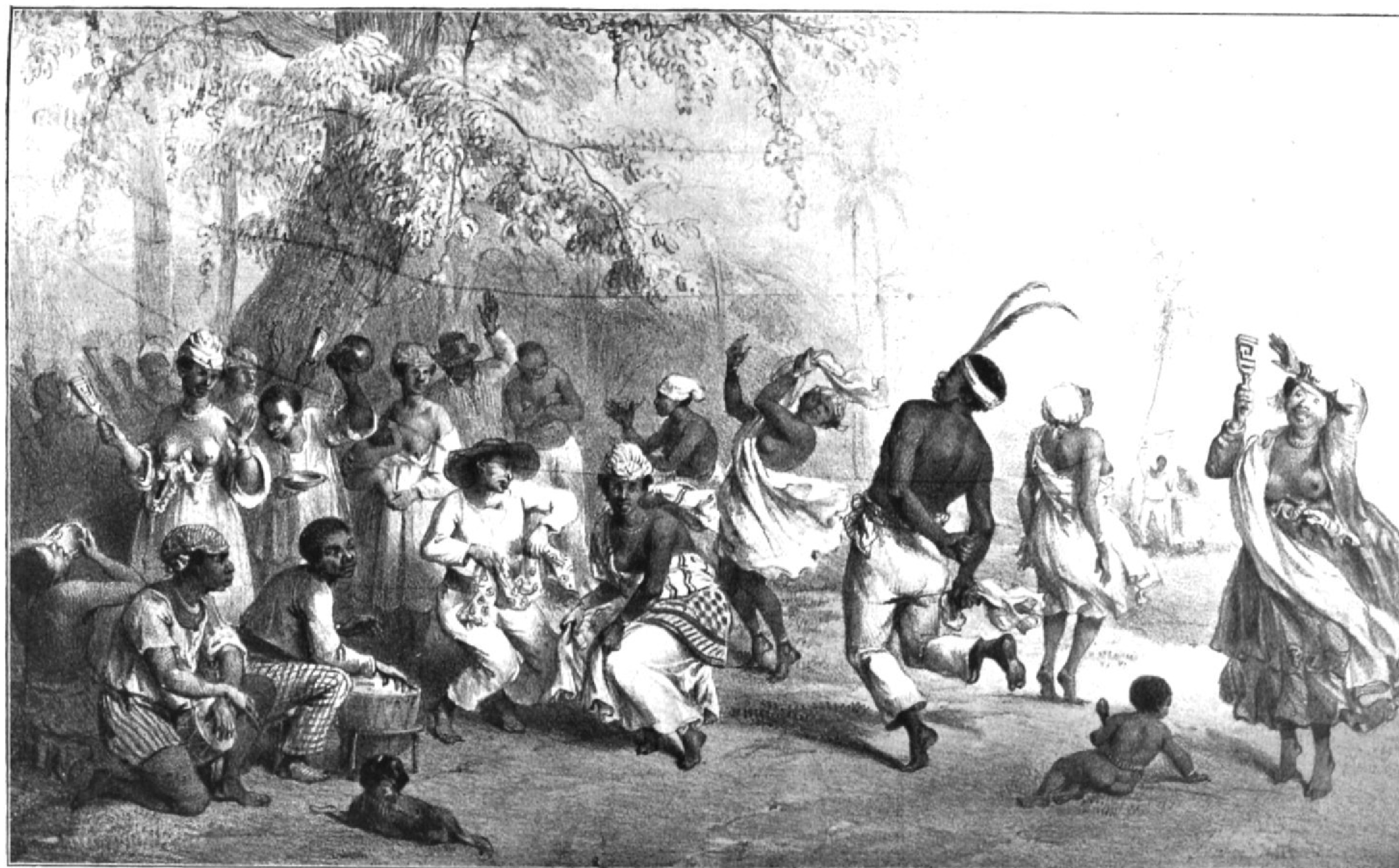
de kleeding van het vrouwelijk geslacht, meer in het bizonder die van de negervrouw, de voornaamste plaats inneemt.

De kleeding van de negervrouw.

Toen ik eertijds, als jong luitenant, met mijn detachement kolonialen, voet aan wal zette te Paramaribo, en daarop, musique en tête, mijn kleine colonne, langs den zonnigen Waterkant geleidde naar het oude, historische fort Zeelandia, was het niet de nieuwe omgeving met de bebalconde, witte huizen aan den breeden stroom, die het meest aandacht trok. Er was te veel gejoel en geroezemoes direkt om me heen van een groote, hotsende, dansende, springende vrouwenmenigte, die de Hollandsche jongens niet vreugdevoller en jubelender konden inhalen, dan indien zij pas de grootste triomphen hadden behaald.

Ik herinner me echter heel goed, dat mijn braven toen met een zeker air de dédain die uitermate luidruchtige vrouwenbent bekeken en dat zij al die onverdiende hulde met groote onverschilligheid in ontvangst namen. Want wellicht zonder te denken aan de blonde, blozende meiskes die zij hadden achtergelaten, waren voor hen deze negerinnen, met hun grove, zwarte tronies, waarop het helle zonlicht paarsachtige glanzingen afstraalde en die zoo onappetytelijk gekleed waren in rare, wijde slobberrokken — evenals voor iederen Europeaan trouwens die pas in de kolonie komt — een groote teleurstelling. Mijn oppasser had lang zelfs een afschuw van zulke „aapachtige" vrouwwezens en de eerste weken kon hij het niet over zich verkrijgen een woord te wisselen met de kokkie, die toch een woordje Hollandsch sprak.

Of hij later de Surinaamsche vrouwen beter heeft leeren waardeeren, kan ik niet uitmaken, doch die te beoordeelen naar een dergelijke benden marktmeiden en het overige element uit allerlei negersloppen, waarvoor de soldatenmuziek een verrukkelijke stimulans is om zich op te winden in dolle blijdschap, zou niet billijk zijn. Want als men Zondagsmiddags, in het wandeluurtje vóór de duisternis, tijdens de militaire muziek, op het door tamarinden en koningspalmen omzoomde Gouvernementsplein de jonge kotto-misi's slenteren ziet en de welverzorgde nenné's, de kindermeiden, in hun kraakzindelijke, straf gesteven, wijduitstaande plooirokken

Plaat I (naar een teekening van P. J. Benoit).

Plaat 2 (naar een teekening van P. J. Benoit).

Plaat 3 (naar een teekening van P. J. Benoit).

en met den keurig gestrikten hoofddoek op, dan moet worden toegegeven, dat een neger- of kleurlingvrouw niet alijd leelijk of onsmakelijk behoeft te zijn, zooals veelal door Europeanen verondersteld wordt.

Maar 't is dikwijls de kleeding van de vrouw die de vrouw „maakt". De Westersche Eva's kennen dit eenvoudig beginsel tot in de uiterste raffinementen; de Oostersche daarentegen, die gebonden zijn aan een nationale dracht, kunnen daarvan weinig afwijken, zelfs niet in de soort van sieraden. De stoffen mogen zij zich dan wel kostbaarder kiezen, de patronen kunnen verschillen, soms ook de kleuren, maar overigens zijn zij gedwongen zich te beperken tot de dracht van haar natie. Doch dit is geen bezwaar ten koste van het uiterlijk, want de ondervinding leert, dat de oorspronkelijke nationale kleedij die elk volk zich gekozen heeft, zeer ten gunste komt aan de uiterlijke schoonheid van de vrouw.

Hoe flatteerend toch zijn — waren moet men haast zeggen — onze locale kleederdrachten, hoe romantisch-schilderachtig zijn die van de mysterieuse Hindoevrouwen, hoe eenvoudig-voornaam die van de Javaansche gegoede vrouwen en hoe exotisch-pikant die van hun Chineesche en Japansche zusters? En als ik dan terugkeer tot de kleeding van de Surinaamsche negerinnen, dan moge die kleeding bizar, voor de meesten zelfs leelijk schijnen, ik zou me die voor haar niet anders kunnen, en zelfs niet anders willen wenschen. Die kleeding toch is bij de Surinaamsche, evenals bij alle andere volken, harmonisch met den aard van hen die haar draagt, omdat het juist die aard was die de voorkeur toonde voor een bepaalde dracht en zelfs voor bepaalde soorten van stoffen, die de dracht samenstellen. Zoo is immers ook de fantastische, schilderachtige kleeding der Oostersche vrouwen, harmonisch met haar fantasierijken geest en met haar aangeboren gevoel voor het schoone. Hoe passen doorzichtige sluiers en fijnkleurige zijde, kostbare weefsels en luchtige mousseline, hoe passen ook precieuse gouden sieraden met de geheimzinnige glansen der edelgesteenten, bij de warmkleurige huid harer teeder gebouwde, slanke, soepele lichamen en bij haar droomigen, ingetogen aanleg.

Al deze fijnere raseigenschappen bezit de Surinaamsche negervrouw in geenen deele. Fysiek is zij zeer ontwikkeld, zij is eer groot dan klein, met een lichaam dat, gedragen door een zwaar squelet, sterk is van spier en geschikt dus is voor

lichamelijken arbeid. In tegenstelling met haar mannelijke rasgenooten, kan haar geen luiheid worden verweten: zij is het die veeltijds den kost verdient en voor tal van kinderen te zorgen heeft, dikwijls nog voor die van anderen. Zij heeft een zinnelijken aard, zonder echter losbandig te zijn; het bewustzijn van kwaaddoen mist zij, en is veelal eerlijk met geld, doch voedsel en kleine dagelijksche benoodigdheden eigent zij zich zonder gewetenswroeging toe. Ook is zij goedhartig, maar hoewel erkentelijk, zelden dankbaar en heel gauw beleedigd; wel slaat zij dan weldra over in heftige, onstuimige woorden, begeleid door de wildste gebaren, doch wraakzucht blijft er gewoonlijk niet achter. Doordat zij beschikt over weinig verstand, heeft zij ook geen aspiraties, is zij spoedig tevreden en voelt zich ook gauw gelukkig. Kenmerkend is de groote zindelijkheid der negervrouw op lichaam en kleeren, maar ordelijk is zij niet; zij is vroolijk en opgeruimd, houdt van haar kinderen en illustreert haar praten altijd met veel gebaren; zij is verzot op muziek en dans, zij lacht en zingt, bekommert zich niet om den dag van morgen, slaapt graag, eet graag, is ijdel en dikwijls coquet en houdt dus ook heel veel van pronkerigen opschik.

In het algemeen kan worden gezegd dat de Surinaamsche negervrouw, ter nauwernood ontwikkeling kennend, het type is van een goedaardig wezen, dat spoedig toegeeft aan de materialistische en zinnelijke neigingen van den natuurmensch, met overneming van enkele gebreken der Europeesche beschaving. Het spreekt dus vanzelf dat de wijze waarop zij zich kleedt, hemelsbreed verschillen moet vande kleederdracht van naties die een groote cultuur achter zich hebben, dat die kleeding oorspronkelijk zelfs heel primitief is geweest en toen al de voorkeur gaf aan eenvoudige, katoenen stoffen met sterk sprekende kleuren.

De oudere en ook de nieuwere werken over de kolonie, spreken — voor zoover ik heb kunnen nagaan — over die kleeding niet of slechts zeer terloops. Alleen het, in folioformaat, door de Belgische Société des Beaux Arts in 1839 uitgegeven boek: „Voyage à Surinam, Description des Possessions Neerlandaises dans la Guyane", een nu zeldzaam voorkomend werk, geschreven en geillustreerd door P. J. Benoit, toont in enkele van de 100 door hem voortreffelijk geteekende platen, den overgang van de oorspronkelijk primitieve kleeding naar de latere kleederdracht. Hoewel het jammer is, dat ook hij in zijn onderhoudend

reisverhaal de kleeding nagenoeg onaangeroerd laat, vormen zijn teekeningen, gelithografeerd door Madou en Lauters, het beste en betrouwbaarste document voor de algemeene kennis van de inlandsche bevolking tijdens de laatste periode van den slaventijd.

Beschamend is het, dat een kleine niet koloniale mogendheid, ons dergelijke gegevens moet verschaffen ten behoeve van onze eigen kolonie. Borret's onuitgegeven portefeuille met gekleurde en ongekleurde teekeningen — berustende in de bilbliotheek van het Indische Genootschap te 's-Gravenhage — geeft tal van volkstypen uit een lateren tijd, die van den tegenwoordigen weinig afwijkt; het geheel staat evenwel lang niet op de hoogte van Benoit's illustraties, die het amateurachtige missen, uitnemend zijn van uitvoering, goed zijn gecomposeerd en daarbij het karakteristieke juist weergeven, met hier en daar een accent dat van geest getuigt.

Uit genoemde teekeningen blijkt dan, dat de in kaste laagst staande vrouw, de slavin die op de plantage werkt — en die gewoonlijk met een pijp in den mond wordt afgebeeld — behalve den hoofddoek, niet veel meer aan had dan een rok, terwijl het geheel onbedekt bovenlichaam voor den arbeid wel het doelmatigst was (plaat 7). Het blijkt echter ook dat zij, die als slavin geen loon trok, niettegenstaande haar bescheiden bijverdiensten, b.v. uit het houden van kippen of iets dergelijks, op vrije en op feestdagen voor den dag kwam in een toilet waaraan groote zorg was besteed en waarvoor de jaarlijksche toebedeeling van wat goed door haar eigenaar, lang niet voldoende was. Onder het onbedekte bovenlijf droeg men dan rokken van vroolijk bebloemd of kleurig gestreept katoen, goed gestreken en geplooid; een losse omslagdoek — wellicht een uitvloeisel van de in dien tijd in Europa veel gedragen sjaals — werd met een zekeren zwier over een schouder geworpen of daarna onder den boezem gedrapeerd. Anderen verkozen een soort halve blouse met wijde mouwen en die laag in den rug was uitgesneden; twee breede banden, die onder aan de rugzijde met de blouse verbonden waren, werden om het middel naar voren geslagen en daar onder de vrijgebleven borsten tot een strik gevormd. Voorwaar een zeer origineel en luchtig kleedingstuk, dat voor jonge, goedgevormde vrouwen ongetwijfeld zeer flatteerend was en waaraan een zekere pikanterie niet te ontzeggen viel. (Zie staande vrouwenfiguur op plaat

1 links). Een nette hoofddoek, halskettingen, vinger- en oorringen arm en enkelbanden van koralen, ontbraken natuurlijk niet en gedurende de „doe's" of danspartijen (plaat 1), waar onder begeleiding van tromgedreun, het met stokjes slaan op de kwakwaplank en het gerammel van de joro-joro en de met steentjes gevulde sakàkalebas, de Banja werd gedanst of de Lakoe, werd onder de luidruchtige vroolijkheid het dagelijksch sjouwende harde leven even gauw vergeten, als bij kinderen het leed. In een soort delirium van eens vrij te zijn werd, onder het onafgebroken, eentonig gedoeng van de primitieve muziek, gelachen, gedanst, gezongen, getierd en gedronken, om bij het aanbreken van den dag, met gehavende kleeren en triesten blik de sleur van den zwaren arbeid weer tegemoet te gaan.

Ook de slavinnen die bij de Europeanen huiselijke bezigheden verrichtten, bewogen zich met geheel onbedekt bovenlichaam ; rok en hoofddoek waren van een betere kwaliteit en netter onderhouden. Bij het uitgaan werden sieraden gedragen, en de lange omslagdoek, die aan de Oost-Indische slendang denken doet, werd over de schouders of om de lenden geslagen, terwijl de hoofddoek naar den smaak van de draagster, op verschillende wijzen werd gevouwen en gestrikt.

Opmerkelijk is een plaat in Benoit's werk met een voorstelling van de wijze waarop een voornaam Hollander in den slaventijd in Suriname ter kerke ging (plaat 2). Vooreerst wijst die prent er weer op, hoe lang het geduurd heeft, voordat men er van was doordrongen, dat men zich, zelfs bij plechtige, officieele en feestelijke gelegenheden, in de tropen anders dient te kleeden, dan in het eigen noordsche land. Dat de 17-eeuwsche kolonisten, zoowel in Oost als West, vóórdat zij ondervinding hadden van den aard van het vreemde klimaat, daar huizen bouwden naar vaderlandsch gebruik en ook de kleeding niet zoo ras veranderden, is te begrijpen. Doch tot op heden heeft de brave Hollandsche deftigheid het gewonnen van pijniging en last, door bij onalledaagsche gelegenheden het eenvoudige luchtige wit te verwisselen voor een deftig, broeiend zwart.

Op Benoit's teekening zien wij dat nog in het midden der vorige eeuw de „deftige" Hollander in de tropen ter kerke ging, gedekt met grijzen hoogen hoed, gemarteld door boorden die reikten tot de helft van de wangen en den zwaren, warmen,

Plaat 4 (naar een teekening van P. J. Benoit).

Plaat 5 (naar een teekening van P. J. Benoit).

Plaat 14 (opname van den Schrijver).

Plâat 15 (foto G. M. Oosterling, Paramaribo).

Surinaamsche gekleurde schoonen alleen te wedijveren met die van het eiland St. Thomas, en het spreekt dus van zelf dat aan de vrouwenkleeding in Suriname, meer dan elders in den omtrek, zeer veel zorg wordt besteed. In 1748 klaagde reeds de Gouverneur Mauricius over de ijdelheid der slavinnen, die gevoed werd door „ de kostbare pracht van de beste chitsen, koraale kettingen, goud, zilver, ja gesteenten zelfs waarmede de Kreole meisjes hare slavinnen om strijd opschikken".

Sinds „ ter bevordering van de openbare zedelijkheid", door de wet is voorgeschreven wat men moet aan hebben „om als gekleed te worden aangemerkt" (art. 168 van de herziene strafvordering van 1874), is het uitgesloten, dat de Surinaamsche vrouwen in het openbaar en als bediende in den huiselijken kring, zich vertoonen met onbedekt bovenlichaam. Intusschen is er eenig verschil van kleeding tusschen enkele categorieën van vrouwen. Daaronder versta ik niet de arme en de meer gegoede bevolking want aan een jonge vrouw in Suriname kan men, uiterlijk gewoonlijk niet zien of zij arm is, zij weet zich toch wel goed te kleeden; alleen de ouden van dagen, die bijna afgeleefd, dikwijls geen ander middel van bestaan hebben dan te bedelen langs den weg, hebben alle ijdelheid van de jeugd verloren. In sjovelen, nauwen rok, soms met een doek om zich heen geslagen, de hoofddoek los gebonden en steunend op een langen stok, strompelen zij, dikwijls bemoeilijkt door zware, opgezwollen beenen (elefantiasis), langs de markten en de huizen. Bedoelde categoriën echter vormen de vrouwen uitsluitend door de wijze waarop ze zich op straat vertoonen.

Zoo noemt men *kotto-misi* — woordelijk rokjuffrouw — haar die de algemeen in zwang zijnde kleederdracht in den meest verzorgden vorm draagt; zij is het, die in min of meer goeden doen, zich puik te kleeden weet, aan haar kleeding en opschik veel zorg besteedt en zelfs ook schoenen draagt (plaat 8). Wordt echter, bij overigens gelijke kleeding, de voorkeur er aan gegeven om op bloote voeten te loopen, dan spreekt men van een *kotto-soema* (plaat 9). De kotto-misi en de kotto-soema dragen den rok zeer wijd en voorzien van heel veel stijfsel, waarvoor de van cassave of maniokmeel bereide „gomma" gebruikt wordt; de rok wordt daardoor zeer stijf, zoodat de plooien onveranderd recht blijven hangen en het goed niet zoo spoedig smoezelig wordt en vuil. Eerst dan is zoo'n rok pas volmaakt gesteven

en waterleidingen voldoende in alle behoeften te voorzien. Prof. Harrison, slaagde er, Augustus 1913 in, in Demerara op 560 voet diepte een rijke wel aan te boren. In Suriname bleef het bij plannen en proefboringen, terwijl een aftapping uit de bovenrivier te kostbaar wordt geacht. Evenmin is het op Curaçao ooit tot een ernstige proef gekomen.

En toch is, zooals Dr. Sack in zijn bovengenoemd werk terecht opmerkt, het aanleggen van een goede waterleiding een van de belangrijkste hygiënische maatregelen. Het drinkwater toch kan allerlei pathogene mikro-organismen in het menschelijk lichaam brengen. Besmettingen met typhus, cholera, dysenterie door middel van drinkwater zijn overbekend. Bovendien kunnen larven van anchylostomum, necator strongyloides, schistosomum, dracunculus medinensis en tal van andere wormen in het water voorkomen, terwijl de nu nog onbekende oorzaak van vele chronische ziekten misschien mede in slecht drinkwater is te zoeken.

Echter op geheel andere wijze is een goede waterleiding nog in de tropen van niet te onderschatten hygiënische beteekenis. Immers vóór de waterleiding er is, zal de bevolking het regenwater van de huizen opvangen in vaten, kuipen, blikken, enz. En nu is gebleken, dat al deze grootere en kleinere waterreservoirs broedplaatsen par excellence zijn voor vele muskieten.

In hoeverre dit gemis aan voorzorg de sterfte heeft doen toenemen is bezwaarlijk onder cijfers te brengen. Door de meer dan gebrekkige statistiek, zijn over de *sterfte der bevolking*, in geen enkel der Nederlandsche koloniën, betrouwbare gegevens te verkrijgen, evenmin als over de doodsoorzaken, hoe noodig beiden ook mogen wezen voor de kennis der meest heerschende ziekten en der middelen van bestrijding.

Het onderscheid in sterfte en gezondheidstoestand is groot tusschen het vochtige Suriname en het droge klimaat van *Curaçao* : tropische ziektevormen als malaria, gele koorts en cholera ontbreken in Curaçao bijna geheel, toch is bij een doelmatige inrichting van den gezondheidsdienst nog heel wat te verbeteren onder het physiek zoo sterke Negerras. Blijkens de Koloniale Verslagen loopen de sterfte cijfers sterk uitéén; zoo was dit b.v. 14,2 per duizend inwoners in *1902* tegen 25,0 in *1903* en 15,1 in *1917*. Voor de kleine Engelsche Antillen vond ik (in de jaren

heer van Sommelsdijk, terwijl de maatschappij zelve het resteerende part behield. Aldus hervormd heette deze maatschappij voortaan: Geoctroyeerde Societeit van Suriname.

De eerste Hollandsche gouverneur der kolonie was aangesteld geworden door den veroveraar, door Krynssen, en heette Maurice de Rama. Had Coen zijne vaderstad herdacht toen hij het toekomstige Batavia met den naam Nieuw Hoorn wilde doopen, Krynssen deed het de zijne toen hij het toekomstige Paramaribo den naam Nieuw Middelburg gaf. Terwijl, in aansluiting daarmede, het op de Engelschen veroverde fort den naam Zeelandia bekwam. Tijdens de dading met Amsterdam en Sommelsdyck tot stand kwam, was Laurens Verboom kommandant van dit fort; en tevens, naar het schijnt, van het door Europeanen bewoonde vlek, dat de plaats van het voormalige Karaïbendorp had ingenomen. De nieuwe transactie bepaalde evenwel de benoeming van een nieuwen bestuurder, en Sommelsdyck zelf had zich daarvoor aangeboden. Ver van zijn goed duchtte hij dicht bij zijn schade te wezen; hij was voor één derde eigenaar, en als iemand er belang bij had het land te zien prospereeren, dan, meende hij, was hij 't zelf.

Begin van 1683 kwam hij in de kolonie, met 300 man krijgsvolk. Zijn titel was wydluftig genoeg; behalve heer van Sommelsdyck heette hij zich ook heer van Plaat en Bommel, sire en markies van Chatillon, baron van Bernière en Bassors. Hij behoorde tot eene oude patricische familie en had tot grootvader den sluwen François van Aerssen, die in 1609 ambassadeur der Staten Generaal te Parijs was, daarna raadsman van twee Oranjeprinsen; Maurits en Frederik Hendrik. De kleinzoon was vermogend genoeg om eene som van ongeveer *f* 87.000 aan de ontbonden W.-I. Compagnie voor zijn derde part in de kolonie Suriname te kunnen uitkeeren, en tevens om zonder jaarwedde den post van gouverneur te bekleeden. Naar 't schijnt zag hij geen kans om een ambt van gewicht in de Republiek machtig te worden, en wilde liever de eerste in een kleine plaats dan de tweede in Rome wezen. Eene oude *Beschryvinge van de colonie Zuriname* vermeldt dat de prins van Oranje (Willem III) aan Sommelsdyck bij diens benoeming de vraag stelde, „wat zyn Ed. dog bewoog zulken moeylyken last op zich te nemen, als reeds zo groote

goederen en aanzien bezittende; waarop dan zyn Ed. antwoordde, dat de voornaamste beweegreden daertoe was om regt en geregtigheyd te oeffenen". Ook een andere schrijver over Suriname, Thomas Pistorius, getuigde dat de nieuwe gouverneur zijne taak aanvaardde „met heilryke oogmerken bezwangert om veele ingesloopene misbruiken te keer te gaan en zoodanige Wetten en Voorzieningen te maaken als die tot welzijn van de Colonisten, en tot verbeeteringe en bloei van de Colonie zelf strekken konden".

Wat het antwoord aan den prins betrof, Breêro zou er misschien van gezegd hebben:

„Hy wil syn graviteyt met groote woorden houen". — Reeds van Kampen stelt de zaak anders voor, en evenzoo Busken Huet. Voor dat hij zijne toekomst verbond aan die van een zoo desolaten kolonialen boedel als Suriname toen reeds was, diende Sommelsdyck in het leger der Republiek als hoofdofficier van de cavalerie. In zijn jongen tijd groeide hem vrij wat wild haar op het hoofd. Althans in de *Mêmoires* van Jean Rou, weleer huisonderwijzer in de familie van Aerssen, worden voorbeelden aangehaald van zijne ruwheid en losbandigheid. Eerst na eene bewogen jeugd was er huisvadersvleesch aan hem gegroeid; hij had een huwelijk gesloten met de dochter van den Franschen markies en luitenant-generaal Du Puys de St. André Montbrun. Waarschijnlijk was 't het aandenken van zijn grootvader, het aanzien waarin deze als gezant bij het Fransche hof en bij den kardinaal de Richelieu gestaan had, 't geen voor deze vermaagschapping met een van Frankrijks aanzienlijke geslachten den weg bereidde. „Een zoo vermogend partikulier", zoo leest men bij Busken Huet, „in zijne eigene oogen zulk een aanzienlijk edelman, door zijn huwelijk met eene adelijke Fransche vermaagschapt aan geslachten van zulk een rang in het buitenland, zou het beneden zijne waardigheid geacht hebben gouverneur eener volkplanting te worden, indien er niet het een of ander op hem ware aan te merken geweest".

Daarbij kwam, dat hij zelf zijne positie in Nederland eenigszins wankel had gemaakt. Zijn grootvader was vertrouwensman geweest van twee Oranjeprinsen, zijn huis Oranjegezind van ouder tot ouder. Doch de kortwieking van het Nassauhuis gedurende het stadhouderlooze tijdperk, en tegelijk het

succes van Jan de Witt deden Sommelsdyck twijfelen aan de zaak van den prins. Hij begon te gelooven dat de Oranjezon voor langen tijd was ondergegaan en, de huik naar den wind hangende, knoopte hij met den eminenten raadpensionaris onderhandelingen aan over zijne aansluiting bij de anti-stadhoudelijker partij. Sedert werden de hekken verhangen door den moord der de Witten en het herstel van den prins in de erfelijke waardigheden van zijn huis. De adelijke hoofdofficier, wiens voorzaat aan de Oranjes zulke notable diensten had bewezen, werd toen door Willem III wel weer aangenomen, maar ongeveer gelijk de maarschalk Daendels (met wien de heer van Sommelsdyck meer dan een trek gemeen had) door koning Willem I. Beiden hadden hun zondagsoortje verspeeld; zij waren, zooal geen valsche, dan toch slechts halve broeders; Oranjeklanten, maar niet *of the right breed*.

Dewijl hij derhalve onder het stadhouderlijk bewind niet veel meer te verwachten had, interesseerde hij zich in eene kolonie en ging er koninkje spelen, liever dan in 't vaderland cavalerie-officier met eene twijfelachtige toekomst te blijven. In het begin van 1684 kwam hij in het fort *Zeelandia*, bolwerk van Paramaribo. Hij vond er eene onaanzienlijke negorij en een kolonialen morswinkel. De stad, juister het vlek, bestond toen uit nog geen dertig huizen, meest herbergen en smokkelaarsverblijven. In het binnenland waren ongeveer vijftig plantages, doch veelal onder beheer van vreemden. Het euvel van het absenteïsme wortelde hier reeds vroeg; de eigenaren woonden buitenslands en verteerden dáár hunne winsten. De jurisdictie over deze ondernemingen, geoefend over geïmporteerde Afrikaansche negerslaven, was vaak de jurisdictie van een Legree, den slavenhandelaar uit *Uncle Tom's Cabin*. De meester velde naar willekeur vonnis, en de bastiaan met de zweep voerde het uit. De soldaten ter hoofdplaats, in het fort, waren weinig meer dan bandieten in uniform. Bij de ontruiming der kolonie door de Engelschen waren de beste elementen naar Barbados en andere Westindische eilanden getrokken; het grondsop, dat overbleef, was voor de goddeloozen.

Om van zulk een verward comptoir eene ordelijke kolonie te maken, was geen lichte opgave. Maar de nieuwe gouver-

neur was er tegen opgewassen. Hij ook was van het deeg waarvan toen koloniale baanbrekers werden gekneed, regenten als Jan van Riebeek en Simon van der Stel, die eveneens met zulke onhandelbare „coloniers" hadden huis te houden, en zich aan de Kaap te handhaven tegen Kaffers en Hottentotten gelijk Sommelsdyck in Suriname tegen Marrons en Karaïben.

Aanstonds stelde hij een raad van justitie in en schiep een politiewezen; al viel het moeilijk om in dit land der blinden de eenoogigen te vinden, die voor de rest het recht konden bedienen. Een weeshuis werd opgericht, en tevens eene Desolate Boedelkamer. Tot verbetering van het vervallen defensiewezen liet hij twee sterkten aanleggen, waarvan één met zijn naam. De Indianen, welke de kolonie bestookten, en de benden gedroste plantage-slaven schoof hij zich vooreerst van den hals door een verdrag met hen te sluiten, in afwachting dat hij hen aan zou kunnen. Uit de ongewijde verbintenissen van Europeanen met inlandsche en met negervrouwen was een talrijke basterdteelt ontstaan, en ook met dit euvel kampte de gouverneur. Doch kampte, niet minder dan de landvoogden op Java, zonder te overwinnen. Echter deed hij het mogelijke en verbood de huwelijken tusschen blank en bruin, of blank en zwart; reeds buiten het huwelijk kwamen er kleurlingen genoeg op de wereld. Hij hoopte dat de steun, dien hij aan de Hervormde Kerk gaf, zoomede aan het verwaarloosd onderwijs, ten goede zou komen aan de zuiverheid der zeden, en daarmede aan de zuiverheid des bloeds. Beiden echter zouden zwakke breidels blijken te zijn voor de menschelijke hartstochten, hier gelijk elders.

Daar waren verder de misbruiken voortvloeiende uit de slavernij, en van welken aard die waren laat zich eenigszins gissen uit de bepaling, dat geen negerslaaf door zijn eigenaar mocht worden verminkt of ter dood gebracht; alleen gebrandmerkt. Zoodra Quassie of Boachi het bosch in was geweest en weder opgevangen kreeg hij, behalve zijn dracht slagen, het gloeiend ijzer op den arm. Zóó leerde men de recidivisten kennen. De gestrengheid, waarmee hij niet alleen den slavenhouder, maar ook den inboorling het halsrecht ontnam, dreef hem soms tot het uiterste. De rechtsbegrippen geldig voor Europeanen pasten daarom nog niet voor onontwikkelde

wilden, gelijk ze de schrale inheemsche bevolking des lands uitmaakten. De gouverneur streek gelijk vonnis zoowel over den Europeaan, die zich van zijne toerekenbaarheid bewust was, als over den inboorling, wiens voorvaderlijk begrip van goed en kwaad dikwijls vloekte met westersche opvatting. De hoofdman van een Indiaanschen stam, onder het rechtsgebied van het fort *Zeelandia* behoorende, had eene van zijne drie vrouwen ter dood laten brengen, en werd deswege in hechtenis genomen. Het feit bewezen zijnde was zijn proces spoedig opgemaakt: de straf des doods werd over hem uitgesproken. „Waarover", zoo luidt de kroniek, „hij zelf en de andere Indianen zeer ontstelt waren, zeggende dat het hun vreemd voorkwam dat hij gedood zou worden om een Vrouw, *dewijl hij nog twee andere hadde*. Waarop Zijne Excellentie door een Tolk, zijnde de Overste van de synagoge der Joden, die de Indiaansche tale verstont, hem liet zeggen dat de God, die Hemel en Aarde schiep, ons geboden had dat, die des menschen bloed vergiet, diens bloed weder zal vergoten worden".

De executie had voortgang; doch waarschijnlijk bleef het den Indianen even duister als voorheen waarom deze zaak niet volgens hun eigen wet berecht was, en waarom eigenlijk deze blanken een opperhoofd doodden. die na het opruimen van een zijner vrouwen er nog wel twee overhield.

De samenleving in Suriname vormde toen een ware koloniale lappedeken. Er woonden nog afstammelingen van de oude Fransche kolonisten, welke eenmaal onder Poncet de Bretigny uit Cayenne herwaarts waren gekomen. Er waren Engelsche volkplanters, die nog tot de oude garde van lord Parham behoorden en den giftbrief hadden gezien, krachtens welken Karel II dien edelman en zijn medestander Hide met het land van Suriname beschonken had; haast met hetzelfde recht als waarmee eenmaal de paus van Rome, ten bate van de kroon van Aragon en Kastilië, over de beide Indiën beschikte. Er waren voorts Spanjaarden en Portugezen, uit Nieuw Spanje en Brazilië herwaarts geëmigreerd, Portugeesche Joden, sedert 1644 in het land gevestigd, Zeeuwen, die de tochtgenooten van admiraal Krynssen waren geweest, en eene talrijke mestiezenklasse, geboren uit de vermenging van een dozijn verschillende rassen. (*Wordt vervolgd*).

SALARISVERBETERING DER AMBTENAREN IN SURINAME.

Ons werd toegezonden een afschrift van het adres dat door de Vereeniging van Gouvernementsbureau-ambtenaren in Suriname aan den Gouverneur van Suriname in April van dit jaar werd ingediend. In dit adres wordt het verzoek gedaan de bezoldigingen van de Gouvernements bureau-ambtenaren en van de boden bij den bureaudienst te regelen, zooals dit in een bijlage nader is aangegeven, terwijl tevens een uitvoerige toelichting bij het adres is gevoegd. De adresseerende vereeniging betoogt, dat reeds vóór het jaar 1914 de bezoldigingen onvoldoende waren, zoodat op dit oogenblik, nu het leven zooveel duurder is geworden, de verbetering der bezoldigingen hoog noodig is. Voor Curaçao is in 1917 en voor Nederland is is 1918 een algemeene herziening der bezoldiging van de ambtenaren tot stand gekomen, maar voor Suriname is men nog niet zoover ; de Gouverneur van Suriname heeft zijn voornemen te kennen gegeven om zulk een herziening voor Suriname voor te stellen, en de vereeniging heeft daarom de wenschen van hare leden te dezer zake onder de aandacht gebracht.

Niemand zal betwisten, dat de bezoldigingen van de bureau-ambtenaren in Suriname laag zijn en dat die niet kunnen blijven, zooals ze nu zijn. Het feit dat Suriname zich zelf niet bedruipt en een belangrijk subsidie uit de kas van het Moederland behoeft, brengt de verplichting met zich om zoo zuinig mogelijk te zijn en alle uitgaven, die niet werkelijk noodig zijn, te vermijden, maar dit mag niet tengevolge hebben, dat men zijn bureau-ambtenaren zóó slecht betaalt, dat zij zelfs niet in staat zijn voor zichzelf en voor hun gezin aan te schaffen wat voor het dagelijksch leven wordt geëischt. De Regeering heeft het recht goed en degelijk werk van zijn ambtenaren te verlangen ; de Regeering moet er op toezien, dat het aantal ambtenaren niet te groot is en dat dus, zooals vaak op bureaux voorkomt, geen overbodige ambtenaren in dienst zijn. Maar daarentegen rust op de Regeering de verplichting om Hare ambtenaren behoorlijk te bezoldigen, zoodat de ambtenaren in het onderhoud van zich zelf en hun gezin kunnen voorzien, en aan die verplichting mag zij zich onder geen voorwaarde onttrekken. En hoe wil men ook goed werk van de ambtenaren verwachten, wanneer die voortdurend door geldelijke zorgen worden gedrukt en wanneer zij aan het gezin het noodige niet kunnen geven ? Het spreekt daarbij van zelf, zooals ook in de toelichting wordt opgemerkt, dat de beste krachten elders een heenkomen zullen zoeken, wanneer zij in de Surinaamschen dienst ten achter staan bij hetgeen zij elders kunnen vinden.

Het Surinaamsche Bestuur moge dus spoedig zijn voorstellen tot verhooging der bezoldigingen van de bureau-ambtenaren voordragen, en een vlugge behandeling en afdoening moge dan aan die voorstellen ten deel vallen! Wij vertrouwen dat het Surinaamsche Bestuur bij de uitwerking van zijn voorstellen rekening zal houden met de denkbeelden, die in de toelichting van het adres zijn uiteengezet, en dat aandacht zal worden geschonken

aan de cijfers, die daarin zijn aangegeven. Het schijnt ons toe, dat werkelijk geen overdrijving bij het opmaken der salarissen heeft plaats gehad, al nemen wij natuurlijk niet alle cijfers, die in de toelichting en verdere bijlagen voorkomen, voor onze rekening. Eenige willekeur is bij het opstellen van dergelijke schalen en cijfers niet te vermijden en er zullen zich daarover dus altijd verschillen van meening voordoen.

De toelichting wijdt ook beschouwingen aan de promotiekansen van de ambtenaren ; daaruit blijkt dat het aantal hoogere betrekkingen zeer klein is in verhouding tot dat der lagere betrekkingen. Er zit dus weinig perspectief in ; de vooruitzichten voor promotie zijn niet gunstig. Ook in dit opzicht zijn de verhoudingen voor Curaçao beter dan voor Suriname; in den Curaçaoschen bureaudienst maakt het aantal hoofdcommiezen ruim 12 % uit van het geheele aantal bureau-ambtenaren en in den Surinaamschen dienst is het slechts $3^9/_{10}$ %. Het is in het belang van den dienst dat de ambtenaren vooruit kunnen komen; de opgewektheid om zijn werk te doen is uit den aard der zaak veel grooter, wanneer men weet, dat bij goede plichtsbetrachting na een bepaalden tijd hooger bezoldigde betrekkingen openstaan. Ook dit moet ernstig onder de oogen worden gezien en daarin worde zooveel het kan verbetering gebracht.

Wij hebben gemeend van adres en toelichting in ons Tijdschrift melding te moeten maken omdat het gaat om een plicht, dien de Regeering moet nakomen; de salarisverbetering is daarbij een eisch van rechtvaardigheid en een goede dienstpraestatie, zooals die in het algemeen belang noodig is wordt daardoor bevorderd. En het verheugt ons dat de Gouverneur van Suriname een herziening in uitzicht heeft gesteld. D. F.

WIJZIGING VAN HET REGEERINGSREGLEMENT VAN DE KOLONIE CURAÇAO.

Bij Koninklijke Boodschap is aan de Tweede Kamer de volgende wijziging van het Reglement op het Beleid der Regeering in de kolonie Curaçao voorgesteld :

Artikel 1.

a. Artikel 107 van het Reglement op het Beleid der Regeering in de kolonie Curaçao wordt gelezen als volgt:
„De verschillende eilanden der kolonie, behalve het eiland Curaçao worden, elk afzonderlijk of groepsgewijze bestuurd door gezaghebbers".
b. De artikelen 108, 109, 110, 111, 112 en 116 van dat Reglement vervallen; in artikel 119 wordt in plaats van „dagelijksch bestuur" gelezen: „dagelijksch bestuur van elk eiland".

Artikel 2.

De Gouverneur is bevoegd om de door ons benoemde, nog in functie zijnde gezaghebbers te ontslaan.

Artikel 3.

Deze wet treedt in werking op den dag na dien harer afkondiging in de kolonie.

Ofschoon het ook volgens het oorspronkelijk artikel 107 van het Regeeringsreglement mogelijk was, het bestuur over meer dan een der eilanden (buiten Curaçao) aan één gezaghebber toe te vertrouwen, is dit toch volgens de oorspronkelijke meening van den wetgever (men zie hierover de studie van *Mr. Bordewijk,* Handelingen over de Reglementen op het Beleid der Regeering in de kolonien Suriname en Curaçao, pag. 555 en v.) niet als de normale toestand gedacht, in elk geval slechts in geval van ziekten of verlof verwezenlijkt. Daarom kwam het volgens de memorie van toelichting den Minister raadzaam voor, uitdrukkelijk vrijheid te laten om over meerdere eilanden der kolonie ook één gezaghebber aan te stellen. En door de intrekking van de in art. 1 *b.* genoemde artikelen en door art, 2 wordt den Gouverneur volle vrijheid gelaten geheel naar eigen inzicht de standplaatsen naar behooren te bezetten. Dat de gezaghebbers vaak langer dan wenschelijk was de hun bij hunne benoeming door de Kroon aangewezen standplaatsen bleven behouden, wordt nu verhinderd, en tijdige overplaatsing van hen in andere werkzaamheid wordt nu mogelijk, zonder dat het opperbestuur, dat de aangelegenheid doorgaans minder goed dan de Gouverneur kan beoordeelen, moet ingrijpen. — En door art. 2 en 3 wordt een reorganisatie direct mogelijk gemaakt. — Een zeer belangrijke wijziging derhalve, waardoor de macht van den Gouverneur ten opzichte van de nu volkomen onder hem staande gezaghebbers wordt versterkt. De bijvoeging in de memorie van toelichting, dat de maatregel in toepassing zal worden gebracht voor de Bovenwindsche Eilanden, geeft ons een vingerwijzing, waarom deze wijziging wenschelijk

werd geacht. En voorzeker, in het algemeen gesproken zullen juist d Bovenwindsche Eilanden door hunne ligging in elkaars nabijheid en ver van de overige eilanden der kolonie de gevolgen van deze wijziging ondervinden en, naar wij hopen, er van profiteeren. Meerdere eenheid van leiding in het dagelijksch bestuur zal nu zeker hierdoor worden bereikt, de overeenstemmende plaatselijke belangen der verschillende eilanden hierdoor beter behartigd kunnen worden, de ééne gezaghebber zal beter bezoldigd kunnen worden, dan de drie oorspronkelijke, maar aan de andere zijde kan het toch niet worden ontkend, dat er kans bestaat, dat het plaatselijk streven naar vooruitgang bij die eilanden, waar de gezaghebber der groep niet zijn zetel heeft opgeslagen, niet altijd in die mate zal worden bevorderd, als bij afzonderlijke gezaghebbers, die blijvend wonen op het door hen bestuurde eiland, wel het geval kan zijn. Moge de toekomst leeren, dat deze voorgestelde reglementswijziging tot verhooging van den bloei der kolonie heeft bijgedragen.

Sinds het voorgaande werd geschreven, is het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer aangaande bovenstaande reglementswijziging verschenen. Ofschoon het voorstel met instemming werd begroet, maakten verschillende leden bezwaar tegen het vervallen van art. 110.
In de nota van antwoord van den Minister wordt er op gewezen, dat nu art. 108 wordt ingetrokken, art. 110 (bijzonder voorschrift omtrent den af te leggen eed (belofte) in handen van den Gouverneur), vervalt. Nu de benoeming van de gezaghebbers door den Gouverneur geschiedt, vallen ook de gezaghebbers onder de bepalingen van het Reglement aangaande de overige ambtenaren der kolonie. Waar nu in dit Reglement niets omtrent den eed voor de overige ambtenaren wordt voorzien, vervalt volgens den Minister ook de noodzakelijkheid van een afzonderlijk art 110. Meent de Gouverneur een voorschrift, als hier bedoeld, voor de gezaghebbers te moeten behouden, dat zal hij dat volgens den Minister evenals voor de overige door hem te benoemen ambtenaren uit eigen hoofde mogen vaststellen. Doch het ligt volgens den Minister voor de hand, dat dan daarbij art. 110 zal worden gevolgd.

J. B.

REDE OP 10 JUNI 1919 TER AANVAARDING VAN HET BESTUUR OVER DE KOLONIE CURAÇAO UITGESPROKEN DOOR DEN NIEUWBENOEMDEN GOUVERNEUR HELFRICH.

Het vertrouwen van H. M. de Koningin heeft het Bestuur van de kolonie Curaçao in mijne handen gelegd ; het zij mij op de eerste plaats vergund, ter voldoening aan het bepaalde bij art. 15 van het Regeeringsreglement, in deze plechtige zitting van den Kolonialen Raad over te leggen een afschrift van mijne acte van benoeming en het proces-verbaal mijner eedsaflegging. Voor U, mijne Heeren, zoo van nabij bekend met de geestelijke en stoffelijke behoeften en nooden van de ingezetenen, wel wetende,dat de huidige verhoudingen in de wereld en de daarmee verband houdende reorganisatie, o.m van het economisch leven, onze kolonie met hare, over het algemeen voortreffelijke havens en hare gunstige ligging ten opzichte van het wereldverkeer, tot grootere ontwikkeling zullen kunnen brengen, behoeft zeer zeker niet te worden gereleveerd, dat, op welk terrein ook, maar meer in het bijzonder op sociaal en economisch gebied, nieuwe problemen onze aandacht kunnen vragen, dat zelfs het in nadere studie nemen van het bestaande niet uitgesloten is.

De uitvoering van al hetgeen daarbij eventueel noodzakelijk mocht zijn gebleken, zal ongetwijfeld nog belangrijke uitaven vorderen, waarbij de steun van het Moederland, althans aanvankelijk allerminst zal kunnen worden ontbeerd.

Hoezeer ook Nederland immer tot geldelijke offers in het belang van de kolonie bereid zal worden gevonden, een dwingende eisch van billijkheid en rechtvaardigheid is het, om de lasten niet meer dan noodig, op het toch reeds zoo bezwaarde Moederland af te wentelen.

Een vooruitziende en voorzichtige finantieele politiek, bij welker uitvoering steeds het oog dient te worden gericht op een geldelijke onafhankelijkheid van de kolonie als einddoel, is in dit verband gebiedend noodzakelijk ; men brenge dus de bijdragen uit 's Rijks schatkist geleidelijk binnen engere grenzen om de subsidies ten slotte te doen verdwijnen.

Dat desideratum nu kan alleen worden bereikt, wanneer tijdig naar maatregelen wordt omgezien, om het financieel evenwicht te herstellen, door o. a. de inkomsten van de kolonie binnen de perken van haar draagkracht te versterken.

In menig kring van Nederland groeit de belangstelling voor de kolonie, zoowel op het gebied van Landbouw, als op dat van Handel en Nijverheid. Waar vaststaat, dat de ontwikkeling daarvan noodwendig zal bijdragen tot verhooging van de koloniale middelen, zal het op onzen weg moeten blijven liggen om tot die ontwikkeling mede te werken door, voor zoover zulks mogelijk is, steun aan het particulier initiatief te verleenen, dat initiatief aan te moedigen en te bevorderen. Hiermede breng ik ook een der maatregelen naar voren, waarop ik zoo straks doelde.

Ik ben er van bewust, dat vooral gemis aan locale kennis van toestanden en verhoudingen mij zullen plaatsen voor een verre van gemakkelijke taak en ik ben niet minder doordrongen van de groote verantwoordelijkheid, welke ik bij het aanvaarden der benoeming op mij heb geladen.
Verzekerd van den steun van het opperbestuur, overtuigd dat U, mijne Heeren, mij de zoo gewenschte en zoo noodzakelijke medewerking niet zult onthouden — een beroep daarop schijnt mij schier overbodig — vertrouw ik ten volle, dat ik, met Gods hulp werkzaam kan zijn in het belang en het welzijn der kolonie.
Van een aangename en eervolle opdracht wil ik mij nog kwijten n.l. om U over te brengen de belangstellende gevoelens, welke door de Koningin werden uitgesproken ten opzichte van Land en Volk, zoomede de beste wenschen, die door Hare Majesteit werden geuit voor den bloei en de welvaart der kolonie, tijdens de audiëntie, welke onze geëerbiedigde Vorstin heeft behaagd mij wel te willen verleenen.
Gods onmisbaren zegen afsmeekende over onzen gemeenschappelijken arbeid en U mijnheer de Voorzitter mijn hartgrondigen dank betuigende voor de toegesproken woorden, verklaar ik hiermede in naam en als vertegenwoordiger van H. M. de Koningin het Bestuur over Curaçao te aanvaarden.

Het cosmopolitische karakter van Paramaribo's bevolking moest natuurlijk zijn aandacht trekken. Maar de „stocky Japanese laborers on wooden clogs", die hij zag loopen, heeft hij er bij gephantaseerd, even als de Japs, die hij in den cultuurtuin vond „smiling and seemingly as much at home as if in their beloved Nippon".

Interessant, eenig en vreemd als veel in Paramaribo is „yet its greatest charm lies in the sharp contrast and delightful topsy-turviness of everything. Incandesecnt lamps glow dimly through the blue smoke of burning incense before Buddhist and Brahmin idols. A nickel alarm clock ticks off the hours above the Koran in a Mohammedan Mosque. Naked savages stalk unabashed through stores and shops and paddle off into the wilderness laden with Quaker Oats and tinned milk. Monkeys chatter and parrots scream from the tree tops as honking motor cars speed past. Sampans, dugouts and canoes crowd the docks side by side with power boats and great steamships. Lofty palms nod above tiled chimneys and gabled roofs, while, borne on the cool night wind, are the sounds of weird Malay instruments playing „Tipperary".

O. die woordenrijke toeristen! Maar alles in alles een aardige reisgids, nuttig ook om het aanhangsel „facts and figures". H. D. B.

BIBLIOGRAPHIE.

Verzoekschrift met bijlagen betreffende salarisverbetering van Gouvernements Bureau-Ambtenaren den 10den April 1919 *gericht aan Zijne Excellentie den Gouverneur van Suriname door de Vereeniging van Gouvernements-Bureau-ambtenaren in Suriname.* Paramaribo 1919.

De Gids. 1 Juli 1919. De Indiaan in de letterkunde, door Dr. Herman F. C. ten Kate. [Het laatste gedeelte handelt over Zuid-Amerikaansche Indianen.]

Economisch-Statistische Berichten. 9 Juli 1919. De handelsstatistiek der kolonie Suriname, door Fred. Oudschans Dentz.

Vragen van den Dag. Juli 1919. De Handelsbeteekenis van Suriname. [Overzicht van het artikel van den heer W. R. Menkman in de eerste afl. van *De West-Indische Gids*].

Tijdschrift voor Geschiedenis, Land en Volkenkunde. 1919 afl. 3. Mededeelingen op geographisch gebied. [Ontleend aan een niet nader aangeduide Publicatie van het Ministerie van Handel].

Berichten uit de Heiden-wereld. No. 7, 11 Juli 1919. Zeist. Reis van Br. T. R. Voullaire naar de Boven-Saramacca. (Wordt vervolgd).

Indië. 3e. Jg. afl. 15, 9 Juli 1919. Karaïben I, door D. J. D. J. [Met afbeelding van een Karaïbe-Indiaan uit Suriname].
In het nummer van 23 Juli, Karaïben II, door d. J. D. J. [Met afbeelding van een Karaïbische vrouw uit Suriname].
In het nummer van 30 Juli, Karaïben III, door D. J. D. J. [Met afbeelding van een Karaïbenkind uit Suriname].
In het nummer van 6 Augustus, Karaïben IV, door D. J. D. J. [Met afbeelding van een Indiaan van den stam der Karaïben in Suriname]. In het nummer van 20 Augustus. Boschnegers in Suriname I, door D J. D. J. [Met afbeelding van een Boschneger in Suriname]. De beteekenis van het jaarlijksche „Koninginnefeest" (Konoeverjari) voor de Surinaamsche bevolking, door Ruremondanus. [Met 4 kiekjes].

Het Nederlandsche Zeewezen. 16 Juli 1919. St. Eustatius [met ill.].

De Hollandsche Revue, 25 Juli 1919. De Herrnhutters in de oerwouden van de Boven-Suriname. [Overgenomen uit de Juni-afleveringvan *De West-Indische Gids*].

Commercial Holland, Juli 1919. Surinam. Tanning Goods.

niet ik alleen — tot geen ander dan een ongunstig eindoordeel durfde komen.

Nu komt de heer *Leys* met nieuwe cijfers. Zij dragen koren op den molen zijner tegenstanders aan. Want zij bewijzen, dat na 1908 de toestand der boeren bij Paramaribo aanzienlijk verslechterd is. Hun aantal nam niet toe, maar liep zelfs met een honderdste terug. Toenemen deden alleen hun varkens, met 6 pCt. Hun bezit aan ezels bleef wat het was. En hun belangrijkste roerende have, het rundvee en de paarden, zagen zij in deze jaren slinken met 13½ en 23½ pCt.

Ziehier het nieuws, dat de heer *Leys* te bieden heeft aan hen, die in Suriname belang stellen, en ook aan die grootere groep, wie het welzijn en de toekomst van onze vaderlandsche boerenbevolking ter harte gaan. Durft hij als fatsoenlijk man in gemoede volhouden, dat hij op deze boodschap onze jonge boeren-arbeiders mag lokken naar zijn internaat?

Hij wenschte hen te recruteeren (blz. 38) „uit dien stand, die niets te verliezen heeft, omdat hij niets bezit, uit de arbeidende klasse dus". Maar gezondheid en levensmoed hebben ook dezen nog te verliezen. Aan hen mag met ons toedoen niet bewaarheid worden Mattheus 13 vers 12: „Wie niet heeft, van dien zal genomen worden ook dat hij heeft".

BAUXIET

DOOR

Prof. Ir. J. A. GRUTTERINK.

Nu gebleken is, dat bauxiet in zoodanige hoeveelheid in Suriname voorkomt, dat de winning daarvan een nieuw middel van bestaan voor de kolonie belooft te worden, zullen de lezers van dit tijdschrift waarschijnlijk wenschen iets naders omtrent deze delfstof te vernemen.

Niet uit eigen aanschouwing met de Surinaamsche vindplaatsen bekend, moet ik mij in dit artikel in hoofdzaak beperken tot de eigenschappen, de wijze van voorkomen en ontstaan en het gebruik van bauxiet in het algemeen. Als meer uitvoerige, betrouwbare gegevens over het voorkomen in Suriname bekend zullen zijn geworden, zal er wellicht aanleiding zijn om hierop in een later artikel terug te komen. Teneinde reeds van den aanvang af den lezer een indruk te geven van de beteekenis van het bauxiet voor de wereldindustrie wordt met de toepassingen begonnen.

Toepassingen. Bauxiet dankt zijn bruikbaarheid aan de chemische samenstelling; het is in den zuiversten vorm waterhoudend aluminiumoxyde. Het wordt gebruikt als grondstof voor de bereiding van zuiver aluminiumoxyde, stikstofaluminium, aluminiumzouten, alundum en vuurvast materiaal; het is verder aangeprezen voor verschillende doeleinden zooals voor de vervaardiging van een hydraulisch cement uit hoogovenslakken, voor de verbetering van mortels en, in plaats van ijzeroer, als contactstof in Clausovens voor de winning van zwavel uit zwavelhoudende gassen.

Dat toevoeging van bauxiet aan daarvoor geschikte kleisoorten de vuurvastheid van de verkregen producten in sterke mate verhoogt, was reeds in het midden der vorige eeuw bekend. Zeer uiteenloopende fabricatiemethoden zijn in gebruik; men maakt tegenwoordig zoowel echte bauxietsteenen, die vrijwel uitsluitend uit bauxiet bestaan, als steenen, welke gevormd zijn uit vuurvaste klei, verbeterd door toevoeging van een groote of kleinere hoeveelheid bauxiet. Uitmuntende steenen, welke

aan een drukvastheid van 700 K.G. per cM^2 een hoogen graad van vuurvastheid paren, worden verkregen door verhitting van vooraf gezuiverd bauxiet tot 1200° C. en daarop volgende vermenging met weinig vuurvaste klei of waterglas. Reeds een toevoeging van 4 % vuurvaste klei maakt de massa voldoende kneedbaar om er steenen van te kunnen vormen. Zulke steenen worden gebruikt in cementovens, loodraffineerovens en martin-ovens.

Alundum, ook bekend onder den naam van aloxid, elektrit of elektrorubin, is, in electrische ovens, gesmolten bauxiet. Reeds lang vóór smelting intreedt is het water ontweken, zoodat alundum, afgezien van de verontreinigingen, bestaat uit aluminiumoxyde. Het is door zijn groote hardheid geschikt als slijpmateriaal, als hoedanig het gebruikt wordt in den vorm van poeder van verschillende fijnheid en in den vorm van slijpsteenen, uit dit poeder vervaardigd met behulp van verschillende stoffen als bindmiddel. Ook is alundum een zeer gewaardeerd vuurvast materiaal. De voorwerpen worden gevormd uit alundumpoeder, dat met een of andere stof tot een kneedbare massa gemaakt is. Als men tot dat doel een vluchtige stof toevoegt, bestaat het voorwerp na gloeiïng bijna geheel uit aluminiumoxyde. Moffels, kroezen, buizen en andere voorwerpen voor smelterijen en laboratoria, welke aan zeer hooge eischen van vuurvastheid moeten voldoen, worden op deze wijze vervaardigd. Voor beide doeleinden, als slijpmiddel en als vuurvast materiaal bestaat een steeds stijgende vraag naar alundum. Grootste producent is de Norton Co. in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Dit land fabriceerde in 1917 een hoeveelheid van 48000 ton alundum ter waarde van 17 millioen gulden. Men schat dat 3 of 5 % van het gewonnen bauxiet voor de bereiding van alundum gebruikt wordt.

Van de aluminiumzouten is het sulfaat $Al_2(SO_4)_3 . 20H_2O$ het belangrijkst. Het neemt in de chemische industrie meer en meer de plaats in van het aluin $Al_2(SO_4)_3\ K_2SO_4\ 24H_2O$. De verminderde productie van dit zout wordt bovendien tegenwoordig grootendeels verkregen uit het aluminiumsulfaat, veel minder dan vroeger uit aluinleien of uit aluniet. Om een geheel zuiver aluminiumsulfaat te verkrijgen moet men uitgaan van zuiver aluminiumoxyde. De papierindustrie neemt echter ook genoegen met een product, dat niet geheel ijzervrij is. Dit kan verkregen worden door rechtstreeksche behandeling

van ijzerarm bauxiet met zwavelzuur; zoo bereid sulfaat behoeft niet meer dan 0,05 % ijzer te bevatten. Een onzuiverder aluminiumsulfaat, in den vorm van koeken (alumcakes) in den handel gebracht, vindt toepassing voor reiniging van afvalwater. In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika werd in 1917 178.000 ton aluminiumsulfaat gefabriceerd, in Duitschland in 1908 54.000 ton.

Stikstofaluminium, AlN, wordt niet om zich zelf maar als tusschenproduct bereid. Met water geeft het ammoniak en aluminiumhydroxyde. Hoe het laatste dient als uitgangsstof voor de bereiding van zuiver aluminium zullen wij hieronder nog nader zien. Het ammoniak is, na omzetting in zout, een kunstmeststof, waaraan groote behoefte bestaat. De bereiding van stikstofaluminium uit bauxiet kan geschieden volgens Serpeck's procédé. Het bauxiet wordt, gemengd met kool, in een stikstofatmosfeer op hooge temperatuur verhit. Volgens den uitvinder zou niet alleen bauxiet maar zouden ook vele kleisoorten met voordeel volgens dit procédé verwerkt kunnen worden. Het daarin vervatte kiezelzuur verdampt bij de hooge temperatuur, die in den oven heerscht, grootendeels.

Het zuivere aluminiumoxyde Al_2O_3, hierboven in de eerste plaats genoemd als stof voor de bereiding waarvan bauxiet als grondstof dient, is, evenals het stikstofaluminium alleen tusschenproduct, uitgangsstof voor de bereiding van aluminium. Het kan langs verschillende wegen uit bauxiet verkregen worden. Hierboven zagen wij reeds hoe het volgens Serpeck's procédé's verkregen kan worden uit stikstofaluminium, dat zelf uit bauxiet bereid is. Twee andere methoden worden echter veel meer toegepast, n.l. de methoden van Le Chatelier en van Bayer. Beide maken eerst natriumaluminaat en daaruit het oxyde. Volgens de eerste en oudste methode wordt het ruwe bauxiet na droging met eveneens gedroogde soda gemengd en verhit, de massa gemalen en uitgetrokken met water. Het ijzer blijft dan onoplosbaar achter en wordt door filtreeren van het natriumaluminaat gescheiden. Hieruit wordt door het inleiden van koolzuur aluminiumhydroxyde neergeslagen, dat bij calcineering het verlangde oxyde levert. Volgens Bayer's methode wordt het vooraf verhitte bauxiet in ijzeren ketels onder een druk van 5—7 atm. uitgetrokken met natronloog en uit de afgefiltreerde oplossing het aluminiumhydroxyde neer-

geslagen door laten staan en enting met vast aluminiumhydroxyde.

Bij de uitvoering ontmoet men talrijke moeilijkheden ; deze doen hier niet ter zake. Voor ons doel is het echter van belang op te merken, dat het aluminiumoxyde voor de bereiding van het aluminium zeer zuiver moet zijn, dat voornamelijk het gehalte aan ijzeroxyde en kiezelzuur gering moet zijn. Beide stoffen komen in natuurlijk bauxiet steeds voor en moeten dus bij de behandeling verwijderd worden. Ten aanzien van het ijzer levert dit weinig bezwaar omdat door de behandeling met soda zoowel als met natronloog het ijzer in onoplosbaren vorm komt. De volledige verwijdering van het kiezelzuur is echter moeilijk en verschillende, grootendeels geheim gehouden, werkwijzen worden daarvoor toegepast. Daarom, en omdat bij de verwijdering van het kiezelzuur ook steeds aluminium verloren gaat, stellen de fabrikanten van het aluminiumoxyde aan het bauxiet den eisch, dat het weinig kiezelzuur bevat ; 3 % wordt in den regel als eisch gesteld. Een betrekkelijk groot gehalte aan ijzer maakt het bauxiet voor hen niet onbruikbaar, maar vermindert de handelswaarde wel omdat het gehalte aan alumiumoxyde er door gedrukt wordt.

Het aluminiumoxyde dient voor de bereiding van zuiver, ijzervrij aluminiumsulfaat en aluin, zooals het verlangd wordt in de ververij ; het wordt ook gebruikt voor de vervaardiging van zuiver alundum, maar de hoeveelheden, welke voor deze beide doeleinden verlangd worden, zijn onbeteekenend tegenover de vraag naar deze stof voor de bereiding van aluminium.

Aluminium. Daartoe wordt het aluminiumoxyde opgelost in gesmolten natriumaluminiumfluoride en uit deze oplossing het aluminium langs electrolytischen weg bij ± 1000° C. afgescheiden. Dit geschiedt in platte ovens waarin een, op den ijzeren bodem rustende, koolplaat de kathode is, terwijl groote koolelectroden, die van boven in het bad neergelaten worden, de anoden vormen. De spanning van den stroom is laag, de stroomsterkte echter groot. De ovens werken bij goed geregeld bedrijf langen tijd, bijv. een half jaar, onafgebroken door. Voortdurend wordt in dien tijd aluminiumoxyde toegevoegd en van tijd tot tijd worden de electroden door nieuwe vervangen ; het afgescheiden aluminium wordt eenige malen per etmaal afgetapt. Opgegeven wordt, dat 1 kilowatt per jaar 250 K.G.

aluminium levert. Alleen groote smelterijen werken voordeelig; de benoodigde electrische energie wordt zonder uitzondering opgewekt door waterkracht.

Daar het wereldverbruik van bauxiet voornamelijk beheerscht wordt door het gebruik van deze delfstof als aluminiumerts, verdient dit metaal eene nadere beschouwing. Het is nog jong; in 1854 werd het door den Franschen scheikundige Sainte Claire Deville voor het eerst in grootere stukken afgescheiden; in het volgende jaar werd het volgens de nieuwe bereidingsmethode reeds fabriekmatig bereid, maar de prijs was nog ƒ 600 per K.G. Hoewel deze prijs vrij snel daalde bleef hij toch nog tot 1886 op ƒ 60. Een nieuw procédé moest worden gevonden vóór de groote verwachtingen, die Sainte Claire Deville terecht van het zilver uit klei koesterde, in vervulling konden gaan.

Met de ontdekking in 1886 van het hierboven beschreven electrolytische proces door Héroult en door Hall, bleek de belangrijkste stap gezet. De prijs daalde daarna snel, was in het begin van 1890 ƒ 16.60, tegen het einde van 1891 ƒ 3 en in den laatsten tijd vóór den oorlog ongeveer ƒ 1 per K.G. Met deze snelle prijsdaling ging een groote uitbreiding van de productie gepaard; deze was van nog slechts 7300 ton in 1900, in 1910 reeds gestegen tot 23000 ton, beliep in 1913 reeds 80700 ton en heeft in 1918 volgens een voorloopige schatting 187.000 ton bedragen. Zóó snel nam de productie toe, dat menigmaal overproductie ontstond en de prijs daalde beneden den fabricatieprijs van enkele der groote producenten. Door de even snel toenemende behoefte waren zulke crisistijden steeds van korten duur.

Door zijn eigenschappen vindt het metaal steeds uitgebreider toepassing voor kookpannen en ander keukengereedschap; de industrie maakt er in toenemende mate gebruik van voor de vervaardiging van reservoirs, tanks, vacuumpompen, stoomkokers, buisleidingen in boterfabrieken, bierbrouwerijen en fabrieken van essences, siropen, jams, vernissen, vetzuren, oliën en salpeterzuur. Tal van groote kabels voor de overbrenging van electrischen stroom werden er reeds van vervaardigd en gaven een groote prijsbesparing tegenover koperen kabels.

Aluminium is raffineeringsmiddel voor ijzer en staal en verhoogt de vloeibaarheid van het zinkbad, dat bij het galvaniseeren dient. In poedervorm dient aluminium, gemengd met

ijzeroxyde, in het thermiet, voor het lasschen van ijzer en voor de bereiding van mangaan en chroom en legeeringen daarvan in koolstofvrijen vorm, van ferrotitaan, ferrovanadium, ferromolybdeen en ferroboor, die alle in de metallurgie toepassing vinden ; als slak ontstaat bij deze bereidingen en bij de lassching door thermiet, aluminiumoxyde, dat evenals het opzettelijk gemaakte alundum dient als slijpmiddel en vuurvast materiaal.

In poedervorm dient aluminium ook in tal van springstoffen zooals ammonal en anagoon, in vuurwerk en bliksemlicht, als verfstof. Sedert verbeterde walsmethoden het mogelijk maken het aluminium zeer dun uit te walsen vervangt aluminiumfoelie meer en meer stanniol, z.g. zilverpapier, voor de verpakking van chocolade enz. Aluminiumamalgaam ontwikkelt uit water snel waterstof ; het wordt gebruikt als reductiemiddel, ontkleuringsmiddel van vetten enz., en als ontwikkelaar van waterstof voor het vullen van luchtballons.

Door toevoeging van andere metalen kan men alliages maken met nagenoeg alle gewenschte eigenschappen ; reeds is het aantal alliages, waarin aluminium hoofdbestanddeel is, buitengewoon groot en jaarlijks wordt er nog een aantal aan toegevoegd. De automobiel- en vliegtuigindustrieën profiteeren daarvan in de eerste plaats, maar ook in tal van andere machines worden bepaalde onderdeelen van zulke alliages vervaardigd.

Veilig kan men dus zeggen dat het aluminium nog lang niet zijn hoogtepunt bereikt heeft, dat in de komende jaren de productie van het metaal niet alleen absoluut maar ook in vergelijking met andere metalen nog sterk zal stijgen en de voorspelling van den bekenden Amerikaanschen metallurg Richards, dat aluminium zal worden het metaal, dat met ijzer en koper in driemanschap aan het hoofd gaat van de door de menschheid gebruikte metalen, is reeds bezig in vervulling te gaan, al is de wereldproductie thans nog ver beneden die van lood en zink.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika en Canada leveren ongeveer de helft der wereldproductie, een belangrijk aandeel nemen verder Frankrijk, Duitschland en Zwitserland (tezamen gevoegd omdat de groote Zwitschersche fabrieken in Duitsche handen zijn), Noorwegen en Engeland. In Amerika is de Aluminum Co. of America te Pittsburg, nauw verbonden met de Republic Mining and Manufacturing Co., de eenige producent.

Zij heeft fabrieken te Niagara en Massena N. Y., Maryville Penn. en Badin N. C. Tijdens den oorlog nam zij ook de fabriek in aanleg over, welke door Fransche, Zwitschersche en Amerikaansche belanghebbenden onder den naam van Southern Aluminium Co. gebouwd werd bij Whitney N. C. De Fransche maatschappijen zijn sedert 1911 vereenigd in de Soc. l'Aluminium français, welke o.a. verkoopagent is van de vijf bestaande maatschappijen. De Fransche fabrieken liggen grootendeels in de Fransche Alpen, ten deele ook in de Pyreneeën. Voor Duitschland is de maatschappij, welke haar bakermat heeft in Neuhausen bij Schaffhausen, Zwitserland, de groote producent. De Engelsche aluminiumproducent British aluminium works heeft, behalve in het land zelf, ook fabrieken in Noorwegen. In Noorwegen, dat over zeer groote en goedkoope waterkracht beschikt, dicht aan de kust van den Atlantischen Oceaan gelegen, legt zich de Aktieselskabet Höangfaldene te Kristiania toe op de bereiding van het metaal.

Andere aluminiumertsen. Aan aluminium bestaat, zooals wij zagen, een sterk toenemende behoefte. Indien bauxiet het eenige erts was en bleef, zou daarvan een steeds toenemende vraag naar deze delfstof het gevolg zijn. Zeker is het echter niet, dat naast het bauxiet niet andere delfstoffen als aluminiumerts zullen optreden. Aluminium is zeer verbreid in de aardkost; het maakt er ongeveer 8 % van uit; alleen silicium en zuurstof komen in grootere hoeveelheid in de aardkorst voor. Het aluminium is grootendeels met deze beide elementen en andere metalen tot aluminiumsilikaten gebonden en de vraag is of het niet te eeniger tijd zal gelukken uit zulke aluminiumsilikaten met voordeel het aluminium af te scheiden.

Hierboven leerden wij reeds Serpeck's procédé's kennen, dat volgens den uitvinder een oplossing zou zijn omdat men volgens dat procédé kiezelzuurrijke grondstoffen, bijv. gewone klei, op aluminium zou kunnen verwerken. Tal van andere werkwijzen zijn reeds voorgeslagen om hetzelfde doel langs andere wegen te bereiken. Ook op andere, veel voorkomende delfstoffen heeft men als grondstof het oog geslagen. In Noorwegen werd een procédé uitgewerkt om een, grootendeels uit den gelijknamigen veldspaat bestaand, gesteente, het labradoriet, daarvoor te gebruiken en een groote maatschappij werd opgericht om de methode toe te passen. Ook in Duitschland zou het tijdens den

oorlog gelukt zijn om uit andere ertsen dan bauxiet het benoodigde aluminium te winnen.

Er zijn dus tal van concurrenten, die het monopolie van het bauxiet bedreigen. Ernstig zijn vooral de delfstoffen bij welker bewerking andere nuttige stoffen als bijproducten ontstaan. Men heeft in de eerste plaats aandacht geschonken aan kalium-aluminiumsilikaten in de hoop een deel der kosten vergoed te krijgen uit den verkoop van oplosbare kalizouten als kunstmest. Dat het bauxiet echter ooit als voornaamste aluminiumerts door een andere delfstof verdrongen zou worden moet onwaarschijnlijk geacht worden. Wel kan de waarde van het bauxiet door de concurrentie ongunstig beïnvloed worden. Immers kan deze waarde ter plaatse, waar het verwerkt zal worden, nooit hooger zijn dan de waarde terzelfder plaatse van een concurreerende delfstof, vermeerderd met wat de verwerking daarvan tot aluminium meer kost.

Beschrijving van bauxiet. Bauxiet ontstaat als product van de z.g. laterietische verweering. Het zijn laterietische verweeringsproducten, waarin het waterhoudende aluminiumoxyde sterk overheerscht over het ijzeroxyde. Soms kan men na de volledige verweering aan den vorm van de verschillend gekleurde vlekken nog de mineralen herkennen, die het uitgangsgesteente opbouwden. Gewoonlijk echter is dit niet het geval, zeker niet als de fijne verweeringsproducten door stroomend water zijn weggevoerd en elders weder als laag afgezet. Hagelstructuur is algemeen; daarbij liggen harde, vezelige, uit elkaar omhullende dunne schalen bestaande, boontjes in een zachtere grondmassa.

Uit het ontstaan als verweeringsproduct volgt, dat bauxiet als verontreiniging zal bevatten de moeilijk aantastbare mineralen van het uitgangsgesteente; daartoe behoort o. a. kwarts, gekristalliseerd kiezelzuur. Kiezelzuur komt er bovendien in voor, verbonden aan het waterhoudende aluminiumoxyde; dit kiezelzuur had bij voortduring van de laterietiseering nog weggevoerd kunnen worden. Als het in grootere hoeveelheid aanwezig is, verliest de grondsoort het karakter van bauxiet en wordt klei. Menigmaal is waargenomen dat zij dan tevens in water kneedbaar wordt. Bauxiet is niet plastisch maar stug, in poedervorm wreed op het aanvoelen. Op dezelfde wijze als het kiezelzuur komt ook titaanzuur in bauxiet voor. Het heeft

bij de verwerking van bauxiet tot aluminiumoxyde dezelfde nadeelen.

Het ijzergehalte van het bauxiet wordt beheerscht door het ijzergehalte van het uitgangsgesteente en van de meer of minder ver doorgevoerde scheiding tusschen aluminium- en ijzeroxyde tijdens de verweering. Het geeft aan het bauxiet de veel voorkomende roode kleur; ijzerarm bauxiet is lichter van kleur of zelfs wit. Wit bauxiet is in den regel rijk aan kiezelzuur.

Het watergehalte wisselt sterk met de vindplaatsen; jonge bauxieten bevatten gewoonlijk meer water dan bauxiet uit vroegere geologische perioden. Een chemische formule kan men aan het hoofdbestanddeel van bauxiet, het amorfe waterhoudende aluminiumoxyde, niet toekennen. Bij mikroskopisch onderzoek blijkt in den regel ondergeschikt ook gekristalliseerd aluminiumoxyde voor te komen, deels als hydrargilliet $Al(OH)_3$, deels als diaspoor AlO.OH. Het eerste bevat op $1 Al_2O_3$ $3 H_2O$, of 34.6 % water, het tweede op $1 Al_2O_3$ $1 H_2O$ of 15 % water. Het watergehalte van bauxiet ligt in den regel tusschen dat van deze beide mineralen, is echter bij rijkdom aan ijzer ook wel lager dan 15 %. Hieronder volgen eenige analyses.

	Al_2O_3	Fe_2O_3	SiO_2	TiO_2	gloeiverlies (H_2O)	
1	52.—	27.60			20.40	
2	76.90	0.10	2.20	4.—	15.80	
3	69.30	22.90	0.30	3.40	14.10	
4	58.83	2.16	5.25	2.80	30.69	
5	58.26	30.22	1.52	1.95	8.09	
6	63.5	10.5	7.0	?	17.6	+ 1.0 CaO
7	52.5	14.4	3.1	?	27.6	+ 1.5 CaO
8	57.8	6.6	0,87	3.61	31,07	

1. Les Baux bij Arles, Dépt. Bouches du Rhône, eerste analyse van bauxiet, door Berthier 1821.
2. zeer zuiver, wit, Villeveyrac, Hérault, Frankrijk, An. Augé 1888;
3. rood, Le Thoronet, Dépt. du Var, Frankrijk, An. Augé 1888;
4. Bauxitedistrict, Arkansas, An. Mead 1915;
5. roodbruin, Vaskoh, Bihargebergte Hongarije, An. Horváth 1911;

In een tropisch land met afwisselende regenperioden en langdurige droge tijden, die in de smalle door hooge oevers ingesloten gedeelten van den middenloop, waar het water niet kan uitwijken, plaatselijke niveauverschillen van 10 M. te voorschijn kunnen roepen, zal in de benedenrivier de strijd tusschen zoet en zout water aan periodieke schommelingen onderhevig zijn, want het zeeslib, dat in den drogen tijd op de oevers door den vloedgolf wordt neêrgelegd, kan in de daaropvolgende regenperiode weder gedeeltelijk worden weggespoeld en met rivierbezinkselen overdekt worden. Of wij in dit overgangsgebied met een zeeafzetting, dan wel met een zuiver rivierbezinksel te doen hebben, zal een nauwkeurig bodemonderzoek moeten leeren.

Ook van den benedenloop naar den middenloop is de overgang een geleidelijke. De rivierkrommingen worden, tot wanhoop van den onderzoekingsreiziger, steeds talrijker en scherper; de vette klei langs de benedenrivieren maakt, door het toenemend gehalte van grovere bodembestanddeelen, langzaam voor leem plaats, dat in steeds hooger wordende steile wanden aan de holle oevers bij bochten uit de bedding oprijst, terwijl het zand, dat de bolle oevers bij zulke scherpe bochten bedekt, hier en daar tot heuvelterreinen aangroeit, die het karakter van zandsavannes aannemen — verschijnselen, die allen terug te voeren zijn tot het steeds toenemend verval en het daardoor grooter wordend transporteerend vermogen van den stroom.

Daar niet alleen de vruchtbare alluviale kleigronden in het gebied der benedenrivieren voor den landbouw de aangewezen terreinen zijn, doch ook de hoogere leemterreinen langs haren middenloop voor cultuur in aanmerking komen, komt het mij nuttig voor, alvorens in een afzonderlijk opstel de zee- en rivieraanslibbingen nog nader uit een agronomisch oogpunt te beschouwen, op eenige verschijnselen de aandacht te vestigen, die ons met den arbeid van het stroomende water in het jongste verleden van Suriname's geologische geschiedenis bekend kunnen maken.

Een blik op de kaart leert, dat de sterke slingering (serpentinevorming) aan alle Surinaamsche rivieren eigen is, waar zij het overgangsgebied van het bergland naar het lage alluviale kustgebied, het z.g. Savannegebied, doorsnijden. Het verband tusschen deze op korte afstanden herhaalde sterke verandering

der stroomrichting en het optreden van leemoevers is zelfs zóó groot, dat reeds de kaart ons kan leeren, dat Loth [1]) de grenslijn tusschen de beide genoemde gebieden in het Westen veel te ver zuidwaarts heeft gebogen.

In de Nickerie vangen de leemoevers (eerst nog laag) en de slingeringen boven de Karapana, niet ver van de Cederkreek, aan ; in de Maratakka ongeveer op de zelfde breedte, evenals in de Tibiti, rechter zijtak van de Coppename, terwijl zij, in verband met de versmalling der alluviale kuststrook, naar het Oosten der kolonie in dezelfde richting steeds noordelijker optreden. Een vergelijking van den loop dezer rivieren met dien der Paraen der Cottica, die, evenals de Nickerie en de Tibiti, op meerdere plaatsen stroomdoorbraken hebben leeren kennen, kan zulks dadelijk leeren. In de Marowijne, de oostelijke grensrivier, verschijnen de leemoevers reeds aan de monding der Wanekreek.

Deze slingeringen, vinden haar oorzaak in de grovere verweeringsprodukten, die de rivier bij hoogwater uit het bergland aanvoert, en die, als zij bij laag water bezinken, den stroom in zijne bedding afleiden. Daar hij hierdoor tegen den eenen oever oploopt, brengt hij hier afbrokkeling te weeg (horizontale uitschuring of erosie), en wordt hij teruggeworpen, terwijl hij vervolgens stroomafwaarts tegen den tegengestelden oever aanstoot.

De oorspronkelijk rechte rivier neemt aldus langzamerhand een kronkelend verloop aan en daar de stroomdraad (de vereeniging van alle punten, waar de rivier de grootste snelheid heeft), die in een recht verloopende rivier in het midden ligt, in een slingerenden stroom dichter langs de buitenzijde der bochten loopt, en daar aldus de concave oevers voortdurend ondermijnd worden en zich aan den convexen oever steeds meer gesteentepuin afzet, zullen de kronkels (serpentines) ten slotte zóó sterk worden, dat zij elkander raken.

Het is hier de plaats niet, op dit verschijnsel, dat door den Amerikaanschen geograaf W. M. Davis nauwkeurig bestudeerd is, nader in te gaan. Slechts zij er op gewezen, dat, wanneer de slingeringen haar toppunt hebben bereikt, de rivier, die steeds den weg van het sterkste verval kiest, nu den korteren weg gaat volgen, m. a. w. doorbreekt, en de gevormde bochten eindelijk worden afgesnoerd. In de Nickerie treedt dit verschijn-

1) Kaart van Suriname. Uitgave J. H. de Bussy, Amsterdam 1899.

sel beneden de Arrawarra tweemaal op, en ook in de andere rivieren van Suriname is het geen zeldzaamheid.

Nog een ander verschijnsel treft ons in den middenloop der Surinaamsche rivieren, n. l. de terrasvormige bouw harer oevers. Daar de rivier steeds streeft naar een normaal profiel, zal zij zich door voortdurenden verlaging der erosiebasis, in hare eigen afzettingen een bedding ingraven, en aldus terrassen te voorschijn roepen, die de overblijfselen zijn harer bezinkselen in een vroeger stadium van de ontwikkeling naar het normaal profiel. In een land, met afwisselende regenseizoenen en langdurige droge tijden, treedt laatstgenoemd verschijnsel sterk op den voorgrond, zoodat bij het bevaren der Surinaamsche rivieren in den drogen tijd, de ontwikkeling van een jong terras aan den voet van het oudere op velen plaatsen zichtbaar wordt. De oudere terrassen vallen niet zoo gemakkelijk in het oog, noch is het gemakkelijk hunne breedte te bepalen, daar zij doorgaans met hoog woud bedekt zijn. De weelderige groei van mais, cassave en vruchtboomen, als lemmetjes en sinaasappelen op de kostgronden van negers, die zich als houtwerkers nu en dan op deze leemterrassen vestigen, doet in de toekomst verwachten, *dat uitgestrekte terreinen langs den middenloop van de Surinaamsche rivieren voor de cultuur van tal van gewassen, voor welke de jongere Surinaamsche gronden in aanmerking komen, in gebruik zullen worden genomen* [1]), nadat winsten zijn gemaakt uit de houtrijkdommen, waarmede zij bedekt zijn.

Bij het bevaren van den middenloop in den drogen tijd trekt nog een belangrijk verschijnsel de aandacht. Onder den soms zes en meer meters uit den waterspiegel van den drogen tijd oprijzenden leemwand, die door afwisseling van vette, lichtblauwe lagen met magere, geelgekleurde lagen, somtijds een laagsgewijzen bouw laat zien, treedt n.l. hoogerop in den middenloop een zandsteen- en conglomeraatbank op, die bij het opvaren des te vroeger voor het eerst wordt waargenomen, naarmate de droge tijdsperiode langer geduurd heeft. [2])

[1]) Reeds in 1854 heeft de landdrost H. van Genderen de aandacht gevestigd op het hooge leemterrein, dat ingesloten wordt door een sterke ombuiging der Nickerie en de als doorbraak gevormde Maniliekreek, omdat het in den grooten regentijd boven het hoogste waterpeil blijft, terwijl de lagere gedeelten voor den rijstbouw uitmuntend geschikt zouden zijn.

[2]) Beneden de Zonnevischkreek in de Nickerie schijnt de bank ook in den drogen tijd onder water te liggen.

De voor onderzoekingen gunstige watertoestand in de rivier gaf mij bij de bevaring der Nickerie in 1900 gelegenheid, aan te toonen, dat deze zandsteen niet plaatselijk optreedt, doch overal onder de leemterrassen van den middenloop ontwikkeld is, en dat de korrelgrootte der samenstellende deelen (bijna uitsluitend kwarts, gecementeerd door ijzeroxydhydraat), naar den bovenloop geleidelijk toeneemt, zoodat de zandsteen in conglomeraat of breccie overgaat [1]). Door den sterken stroom langs den hollen oever zijn dikwijls groote blokken van het gesteente losgewoeld en blijkens den vertikalen stand der afwisselende grovere en fijnere lagen voorover in het water gevallen.

De hoogleeraar Martin trof bij zijn reis op de Surinamerivier in 1884 op verschillende punten van den middenloop de zelfde vorming aan, doch kon de samenhang niet vervolgen, daar de bank doorgaans onder water lag.

Evenals dit in de Nickerie het geval is, rust de bank doorgaans op het vaste gesteente, doch is op enkele punten daarvan gescheiden door een laag blauwe klei.

Schomburgk vond dezelfde zandsteenbank langs de Cabalebo, rechter zijrivier van den Corantijn, en meende destijds wegens de gelijkenis van den zandsteen met steenkool zandsteen tot het voorkomen van steenkool te moeten besluiten, een meening, die in Suriname nog steeds blijft nawerken.

Uit al deze waarnemingen blijkt, dat overal in de kolonie de zandsteenbank in den middenloop der rivieren tot ontwikkeling is gekomen, en mijn tocht op de Fallawatra, evenals mijn boschtocht door het gebied tusschen de Nickerie en de Coppename heeft mij geleerd, dat ook op de zijrivieren en kreken bij sterke bochten de hooge leemoevers, met onderliggenden zandsteen- en conglomeraatbank, wederkeeren.

Over de geheele kolonie heeft dus in het jongste verleden van de geschiedenis der aarde een zelfden invloed gewerkt, die een grootere stroomsnelheid en een grooter transporteerend vermogen der rivieren ten gevolge had, waardoor in het stroombed veel verder naar het noorden, dan nu het geval is, grof puin (voor het grootste deel kwarts, dat na de totale verweering der silikaatbestanddeelen van de gesteenten overbleef) werd neêrgelegd.

[1]) Zie blz.

Het vermoeden ligt voor de hand, dat deze zandsteen- en conglomeraat (of breccie)- bank het overblijfsel is van een ouder terras, waar in de stroom bij het verlagen harer erosiebasis zich eene bedding heeft ingesneden.

De groote moeilijkheden, die de dichte, haast ondoordringbare plantengroei langs de oevers aan het geologisch onderzoek in den weg leg, hebben mij geen zekerheid omtrent dit vermoeden kunnen verschaffen. De door mij tijdens een kampeering op den hoogen linker, leemoever van de Nickerie (beneden de uitmonding der Fallawatra) gedane ontdekking van een meer binnenwaarts gelegen hooger liggend terrein, dat ik uit denzelfden zandsteen opgebouwd vond, stemt met deze meening echter volkomen overeen.

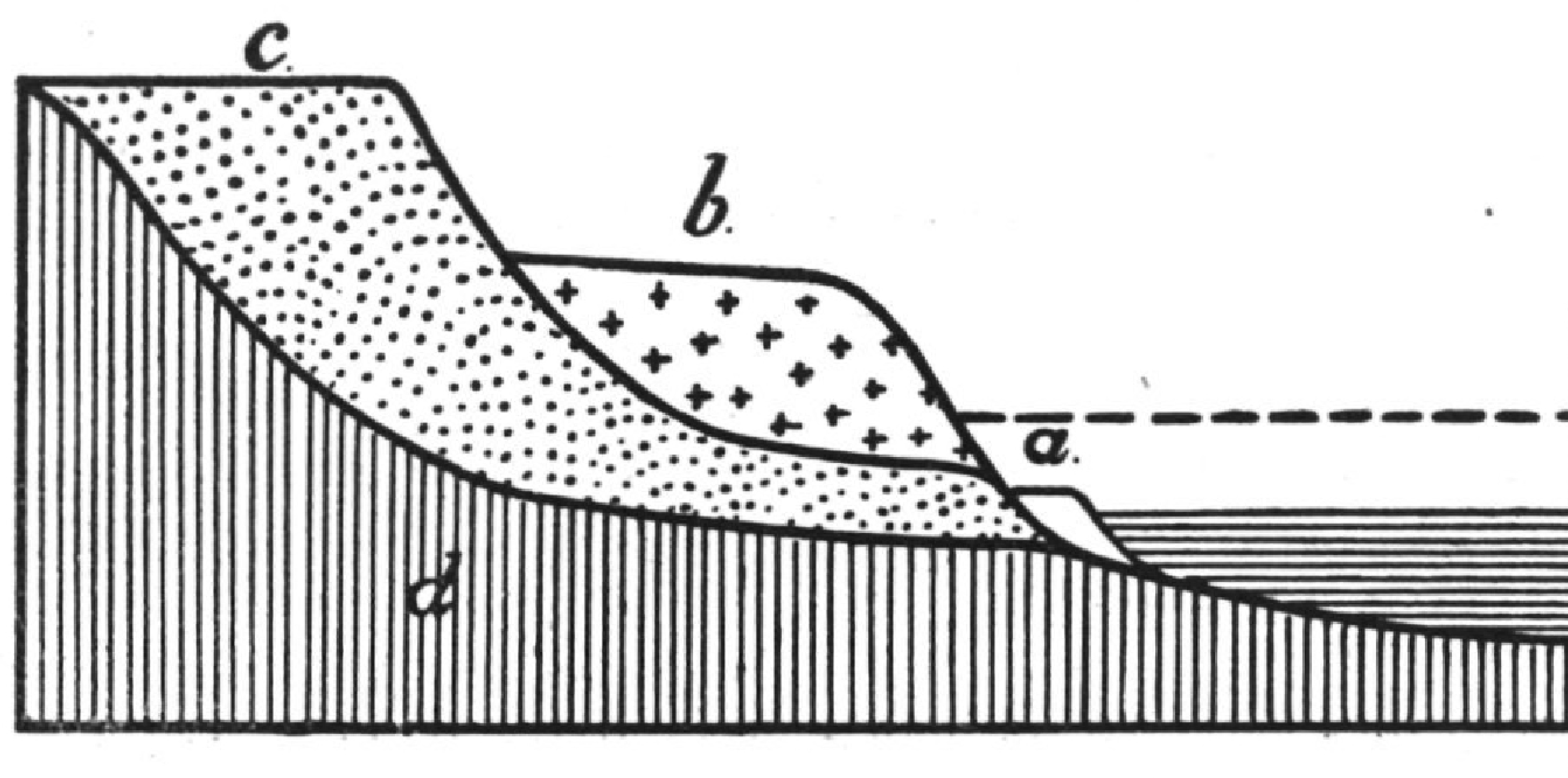
Wanneer wij dus reeds over voldoende gegevens beschikken, om voor den middenloop der Nickerie rivier bovenstaand profiel te mogen aannemen, dan zullen wij het ook, na hetgeen reeds door Martin, Schormburgk en Voltz is waargenomen, voor het geheele riviernet van Suriname geldig mogen verklaren.

Zijn deze leem- en zandsteenterrassen, die een tijdperk van veel grooter stroomsnelheid der rivieren vertegenwoordigen, aan een anderen klimaatstoestand te wijten, zooals de terrassen langs de dalwanden der rivieren van midden-Europa, of moeten zij in verband gebracht worden met een toenmaals nog minder vergevorderden graad van ontblooting (denudatie), dus met een hoogere ligging van het Surinaamsche bergterrein, en daardoor grooter verval der rivieren?

De veel sterkere verweering in het tropisch warme klimaat en de daardoor veel sneller werkende ontblooting van het gebergte, dan in gematigde streken pleiten voor de tweede meening. Klimaatsveranderingen in verband met ijstijden, zooals Europa in den diluviaaltijd heeft gekend, vallen trouwens voor tropische landen buiten beschouwing.

Hetgeen voormaals in het bed van den middenloop der Surinaamsche rivieren plaats vond, n.l. de samenbakking van het aangevoerde gesteentepuin door ijzeroxydhydraat tot zandsteen, conglomeraten en breccieën — al naar de stroom ter plaatse zandkorrels, rolsteentjes of hoekige steenfragmenten aanvoerde — zien wij nu nog in den bovenloop gebeuren. Op talrijke plaatsen in de inhammen en diepten tusschen de rotspartijen in de rivier of ook wel in de drooggelegde kreekbed-

dingen van het bergland, trof ik dezen zandsteen, conglomeraat of breccie aan, soms in den vorm van gekronkelde worstvormige lichamen, die met een flinken slag met den hamer gemakkelijk van de onderlaag loslieten; ook vond ik meermalen de bedding over eeng groote lengte met dezen zandsteen bedekt.

PROFIEL DOOR HET BOVENSTE GEDEELTE VAN DEN MIDDENLOOP DER NICKERIE.
a. Tegenwoordig zich op enkele plaatsen vormend teras; *b.* ouder leemteras; *c.* nog ouder zandsteenteras; *d.* vastegesteente. - - - - duidt een hoogeren waterstand aan.

Voor den kolonist heeft deze zandsteen alleen in zoover beteekenis, dat, wanneer deze harde, voor water ondoordringbare steenlaag dicht onder de leemoppervlakte ontwikkeld is, deze aanleiding kan zijn tot het ontstaan van leemsavannes, die in den regentijd onder water staan, in den drogen tijd een dor aanzien hebben, en voor den landbouw niet in aanmerking komen.

Van grooter belang voor de economische ontwikkeling der kolonie is daarentegen het veelvuldig voorkomen in den middenloop der Surinaamsche rivieren van porceleinaarde of kaoliën, die nu en dan met het leem der hooge oevers afwisselt en eveneens een aanslibbing is uit een vroegere periode, toen de toestanden andere waren, dan in het tijdperk, dat wij nu beleven.

Dit voor Suriname zoo belangrijk verweeringsprodukt zal in een der volgende opstellen behandeld worden.

ST. EUSTATIUS, ST. MARTIN EN SABA OP HET LAATST VAN DE 18de EEUW.

MEDEGEDEELD DOOR

DR. J. DE HULLU

Archivaris aan het Algemeen Rijksarchief.

De hierachter afgedrukte berichten omtrent den toestand van St. Eustatius, St. Martin en Saba op het laatst van de achttiende eeuw zijn afkomstig van den gouverneur der kolonie Pieter Anthonij Godin. Op den 31 Augustus 1790, ruim een jaar nadat hij zijn bediening had aanvaard, zond deze aan den Raadpensionaris Van de Spiegel in een wijdloopigen brief een beschrijving toe van de aan zijn bestuur toevertrouwde eilanden [1]) Hetgeen in dien brief voorkomt betreffende hun aardrijkskundige ligging, den staat van hun verdedigingswerken en dergelijke, is voor den tegenwoordigen lezer van weinig of geen gewicht meer, doch wat Godin mededeelt van den handel en de bevolking in zijn dagen levert een bijdrage tot de geschiedenis van onze bezittingen in West-Indië, die belangrijk genoeg schijnt om hier bij wijze van uittreksel in het licht te worden gegeven.

. . . .

. . . .

Dit plaatsje[2]) heeft zijn eerste grootheid te danken gehad aan een Gouverneur Heijliger[3]), en begon den eersten handel van waarde hier in 't jaar 1746 en 47, als wanneer het voor een tijt weder ophielt totdat de onlusten der Spanjaarden met de Engelschen in den jaare 1766 en 1767 den handel weder na dez plaats toe trokken, en vervolgens dan eens wat meerder en dan minder zijnde heeft blijven voortduuren totdat de onlusten in America van langsamerhand St. Eustatius tot de marktplaats van dit waerelddeel maakte en van den jaare '71 tot '77 den handel toen alreede van veel belang zijnde, als 36 schepen jaarlijks na Holland afladende, tot 143 schepen belaaden met de rijkdommen der

---

[1]) De brief berust op het Algemeen Rijksarchief in de Verzameling Van de Spiegel (Aanwinsten 1895, LX. 161.) Godin werd tot Gouveneur benoemd 26 Maart 1787, als zoodanig geinstalleerd 29 Juni 1789, en vertrok naar het vaderland 3 Juni 1792.

[2]) Het beneden dorp of de zoogenaamde Baai.

[3]) Johannes Heijligers, kommandeur van St. Eustatius, Saba en St. Martin (1743—1752).

nieuwe waereld in den jaare 1780 was aangegroeit, toen al deze klaterende schatten op eens verdooft wierden door het nemen van dit eiland bij admiraal Rodney op den 3 Februarij 1781, alwaar niemand op een dergelijk bezoek zig verwagtede en hetwelk buijten eenige staat van tegenweer was, aldaar een schat vergaderd zijnde[1]), van dewelke deze admiraal en generaal Vaughan het totaal na zig dagten te sleepen. Mogelijk betere commandanten voor militaire operatiën dan financieren zijnde, confisqueerde zij het al en kreegen daardoor veel minder dan zij mogelijk anders zoude hebben gehad.

De geconfisqueerde pakhuijsen wierden maar zo in massa publicq opgeveilt en de kooplieden, op het eiland woonende, konden[2]) niet koopen, hun goed geconfisqueert zijnde. Dit heeft oorsaak gegeeven dat niettegenstaande deze calamiteit er veele menschen zijn geweest, die op datzelve oogenblik hun geluk hebben gemaakt op een zo mij voorkomt op zijn best half eerlijke wijze. Kooplieden alhier kogten op de naam van een ofte andere Engelsman of Deen hunne eigene pakhuijsen, waarin de meeste goederen die erin waren voor rekening en risico van kooplieden zo in Holland, Engeland, Duitsland als Vrankrijk in lagen. Dezelve wierden voor 50/100 van de inkoopprijs ingekogt. De boeken raakten ook weg, zodat hetgeene reeds verkogt was ook al dikwijls niet wierd verantwoord, en den afzender in Europa kreeg maar tijding dat Rodney alles had geconfisqueerd. Deze goederen wierden met „vlaggen of trust" na de Fransche eijlanden zelfs gezonden, voor een gedeelte aan Rodney betaald, dat zomtijds al een zeer klein gedeelte was, en dan gingen de kooplieden na St. Thomas, daar hetzelfde gebouw dat op St. Eustatius was geweest wierd opgericht. Onderwijl had Rodney zig van al het contante geld, dat hij konde vinden, meester gemaakt, zoodanig dat daar niets als het geld, tot onderhoud der armen geschikt,[3]) van wierd uijtgezonderd. Evenwel schijnt het voor een groot gedeelte bij malkander te zijn gebleven, want bij de herneeming van dit eijland[4]) vonden de Franschen zeer veel geld, en dat, hetwelk nog in de zakken met namen er op was, wierd aan de eigenaars terstond gerestitueerd. De rest is onder de officieren en gemeenen verdeeld en maakte een zeer goede premie.

De behandeling der Franschen alhier heeft in minsaamheijd en goedheijd voor de ingezeetenen bijna geen voorbeeld gehad.

De Engelschen konden zo min als de rest ontkomen, alhoewel een Engelsche Jood een protest van geweld in persoon voor zijn pakhuijs deed, hetgeen hem ook nu het rembours van zijn geld, in die tijd door Rodney verlooren, van denzelve door manier van rechten heeft wederbezorgt. Voor het overige zijn al veel de Franschen de koopers van de pakhuijsen geweest.

Na de vreede zijn veele kooplieden, die zig zo te St. Thomas als Trinidad en St. Bartholomeüs hadden nedergezet, tot deeze plaats teruggekeerd, ten eerste omdat zij hunne wooningen hier hadden, en ten andere omdat zij niettegenstaande veele vrijheden op die plaatsen wierden toegekent zij nog de locaale

---

1) Het H.S. heeft: ziende.
2) Het H.S. heeft: konnen.
3) bestemd.
4) Door den Franschen admiraal de Bouillé op het laatst van November 1781. De Franschen hielden het eiland tegelijk met Saba en St. Martin in bezit tot in 1784, toen de kolonie ingevolge den vrede van Versailles van 20 Mei 1784 aan Nederland werd teruggegeven.

situatie nog den omloop van handel, op St. Eustatius in zwang gaande, hadden. Desniettemin zo heeft zulx ons meerder nadeel toegebragt dan men wel zoude denken, zijnde hier en daar tog nog een enkele koopman blijven hangen.

De commercie zoude alhier van tijd tot tijd weder hebben aangewakkert, ten minste in dier voege dat met 36 à 40 scheepen jaarlijks na Europa zoude kunnen afladen, indien dezelve indalgentiën als ten-tijde van Gouverneur De Windt[1]) plaats hadden gehad. Den fiscaal, die vóór den oorlog was hier geweest en toen, de winsten zeer groot zijnde, door den grooten handel onbemerkt[2]) voordeelen had genoten, quam terug en kon door de ordinaire wegen geen bestaan vinden.

Het groote poinct, daar tot het jaar 1777 toe den handel meede was aan de gang gehouden, had desselfs oorspronk uijt den slavenhandel, hetgeen evenwel een verbode handel op deeze plaats was maar door de vingeren wierd gezien. De Spanjaarden en Franschen quamen die tegens hunne producten ruijlen en kogten tegelijkertijd de provisiën die zij nodig hadden en door de Noord-Americanen wierden aangebragt, zig tegelijkertijd ook voorsiende met de drooge goederen, die zij ter sluijk in hunne coloniën moesten invoeren. De Spanjaarden kuipten dezelve dikwils in (de) watervaten van die vaartuigen daar zij slaven meede haalden en betaalden in speciën, welke weder gebruijkt wierden om met eenige drooge goederen producten voor dezelve in te koopen, en op die manier de lading voor de scheepen na Holland te collecteeren.

Dit heeft zedert den oorlog geen plaats, vooreerst omdat den vrijen handel van slaven niet geoorlooft is, ten tweede omdat de loop van tijd reeds op Dominica enige huijsen heeft doen komen, wiens voornaamste bezigheijd den slavenhandel is, en hetzelve eiland vrij is omtrent dit articul voor vreemde vaartuigen niet grooter, so meene, dan 60 ton, en dezelve aldaar catoen en verfwaren alsook houtwaren konnen inbrengen zonder iets te betalen, niettegenstaande de Engelsche vaartuigen en inwoonders vrij hooge taxen moeten opbrengen. Hetzelvde heeft plaats op Grenada. De gevolgen daarvan zijn dat alle de nabuurige eilanden hier hunne waren tot contanten zoeken te maken en dat geld in slaven te gaan besteeden op Grenada of Dominica.

Dit zoude ophouden indien wij den vrijen invoer van slaven met schepen van alle natiën hadden zonder daarvoor veel te moeten opbrengen, omdat wij vooreerst beter en gemakkelijker zijn gelegen, ten tweede omdat bij ons de manier van betaling veel gemakkelijker zoude zijn omdat wij alles in betaling nemen.

De groote vorderingen van de Engelschen in hunne manufacturen brengt ook geen kleijne hinder aan onze handel toe.

De afzendingen over Duinkerken na de Fransche eilanden hebben zo wel als de scheepen van Holland direct na Portorico gaande een zeer slegt effect voor ons, het debiet dien weg gants en al gestopt hebbende.

Evenwel HoogEdelGestrenge Heer, hier zijn nog veele inwoonders, veelal die hun fortuijn tegengeloopen of verlopen is. Sedert het nemen van het eiland zijn die menschen aan het swerven, vooral de inboorlingen die hun genie niets opleeverd om, wanneer eenmaal wat ter neder zijn geslagen, hun zelve

[1]) Jan de Windt, kommandeur van St. Eustatius, Saba en St. Martin (1753—1775).
[2]) Onbemerkte, heimelijke of clandestiene.

weder op te beuren. De armoede is groot, de hoogmoed nog grooter, en de onbequaamheid om iets te konnen uijtrichten der meeste is het ergste nog van alles. De populatie bestaat in 2375 blanken van beijde geslagten, 511 vrije zwarten en mulatten en 4944 slaven, er zijn 20 eigenaars van plantagiën die zuijker maken, 100 man onder dezelve dat amptenaaren zijn van mij af tot de soldaaten toe, omtrent 1000 mans, vrouwen en kinderen, die direct van den koophandel bestaan, omtrent 300 van de vaart en visscherij, buijtendien eenige chirurgijns voor doctors ageerende[1]), en eenige wijnige timmerbaazen geen honderd konnende bedraagen maaken het beezige gedeelte uijt buijten eenige wijnige vrije van de couleur, de rest zijn leegloopers tot overlast van anderen of oudelieden en kinderen op de armkas. Veele van de beste hier nog van leven hetzij van het uijtverhuuren van 1 à twee slaven of het bakken van brood en koekjes om dat uijt te venten, terwijl ieder hier slager en bakker is, hetgeen ons duur brood doet eeten omdat de bakker om de kleijne quantiteijt, die hij kan debiteeren, meerder winst moet hebben, en de slager hetzelfde doet, en wij zomtijds hierdoor niet zeker zijn van iets hoegenaamt te konnen krijgen. Ook had ieder van de arme menschen toen ik hier quam een rumwinkel, dat wat opgekrompen is doordien zij nu niet zonder permit mogen tappen, omdat het de negers zeer tot dronken drinken en steelen animeerde. Glazenmakers, verwers, goede schoenmakers, tinnegieters, kooperslagers en instrumentmakers zoude hier alle een bestaan konnen vinden maar er zijn er geene, en een blanke creool denkt het benede zijne waarde een ambacht te leeren. Onderwijl moet hierdoor in zulke tijden dat de commercie maar een zeer schraal bestaan opleeverd de armoede dagelijks vermeerderen, te meer daar ingeval van overlijden het redden der boedels veeltijds op een zeer slegte manier is toegegaan en nog toegaat. De moeijelijkheijd, die er in de West-Indiën is om op een kleijn eijland als dit de gelden van minderjaarige op goede hypotheecquen tot de alhier gewoone renten uijt te zetten, daarbij de prijsen der huijsen, landerijen etcetera zeer variëerende en het eigendom van de menschen alhier meestal bestaande[2]), dewelke alsdan behooren verkogt te worden, het geld er geen weeskamer zijnde daar evenwel de executeuren hier altijd 5 percent commissie trekken zo veel mogelijk onder hun houden onder voorgeven of dat zij geene gelegendheid hebben van de gelden op hypotheecq uijt te zetten of dat er nog geene finale scheijding kan gemaakt worden, en dat de soliditeit zo wel als de eerlijkheid der executeuren hier zeldzamer is dan in het Vaderland, hetgeen maakt dat de boedels hier maar al te veel versmelten, dit, HoogEdelGestrenge Heer, zijn alle fouten van goede politie, die niet anders dan met kragt konnen worden veranderd, daar er wijnig overeeding bij de inboorlingen, die de vrugten van goede order voor hun geluk niet kennen, plaats vind. Dit eiland zoude, indien hieromtrent goede verbeeteringen gemaakt wierden, er schielijk het genot van gewaar worden.

Op de Fransche en Engelsche eilanden maar voornamentlijk bij de eerste, die zig tog meest van hier met vee en meel voorsien, is het brood en vlees tot een betere (sic) prijs te bekomen dan wel hier, daar door de groote aanvoer, die hier van levensmiddelen is, het hier de minst dure plaats in de West-Indiën

[1]) **Het H.S. heeft; doctors en ageerende.**
[2]) **Het H.S. heeft: bestaat.**

onderwerpen verplaatst zal worden naar volksvergaderingen en samenkomsten van politieke clubs, en het Bestuur alsdan niet in de gelegenheid zal zijn, om het standpunt door de Overheid ingenomen, uiteen te zetten, en om misverstanden of verkeerde voorstelling van zaken recht te zetten.

Ongewenscht ook, omdat terugneming van eenmaal geschonken staatkundige rechten of voorrechten het in het leven komen van politieke agitatiën bevorderen en het verscherpen van tegenstellingen bij het bestuur van de kolonie in de hand werken. De oppositie, in 1900 tegen het hooger besproken (interpraetatief) voorstel van Minister Cremer ten aanzien van artikel 48 van het Regeerings-Reglement gevoerd, die hare nawerking tot heden doet gevoelen — ten blijke: het *Gids*-artikel van den heer Van Kol — zij in hare overdrevenheid te dezen aanzien reeds eene vingerwijzing.

Het argument van de „Suriname-Commissie" (blz. 269 van haar rapport), dat de aan de Staten opgelegde taak eigenlijk boven hunne geestelijke macht staat, maakt, hoe omstandig ook toegelicht, op ons niet zoodanigen indruk dat wij ons standpunt ten deze zouden moeten verlaten. In 1865 heeft de wetgever het bezwaar niet laten gelden, in 1900 evenmin, en de toen genomen beslissingen hebben wij loyaal te aanvaarden. De overtuiging van de „Suriname-Commissie" zou, als men haar tot de zijne maakt, een factor kunnen zijn van zwaarwegende beteekenis bij de *beoordeeling* van door de Staten genomen beslissingen en gegeven adviezen, maar naar ons inzien, ook onder de gegeven omstandigheden, niet mogen leiden tot de door die Commissie getrokken consequentiën.

Alléén dan, wanneer in de kolonie zelf een communis opinio ontstond die tegen het voortbestaan van de Staten was gericht of voor inperking van hunne politieke bevoegdheden kon worden aangevoerd, zouden wij ons bij een en ander kunnen neerleggen.

En onnoodig vinden wij eene kortwieking van de Staten wanneer, met behoorlijke handhaving of toepassing van de artikelen 48 en 112 van het Regeerings-Reglement de *hoofd*leiding in zaken van wetgeving en in begrootingsaangelegenheden aan het Moederland blijft.

De heer Van Kol noemt, op blz. 21 van zijne studie, Suriname de „pupil" van den „voogd" Nederland. Voor leiding van dien pupil zijn teugels noodig, en juist deze zouden ontbreken, als de adviezen van den heer Van Kol werden gevolgd en de werking van evengemelde artikelen van het Regeerings-Reglement werd opgeheven of belemmerd.

Er kan natuurlijk gesproken worden over de *wijze* waarop deze teugels moeten worden gehanteerd; het wordt dan een kwestie van meer of minder. Doch, kan men al de meening eerbiedigen van hen, die van opinie zijn dat ze niet te strak moeten worden aangehaald of wil men zich keeren tegen degenen, die tot straffer trek raden, men bedenke daarbij dat deze artikelen van het Regeerings-Reglement, op zichzelf, geenszins ten detrimente van de kolonie zijn geschreven, maar dat zij de bevordering van algemeene belangen, of van belangen die in de Staten niet vertgenwoordigd zijn, dan wel daarin geen waardeering vinden, mogelijk moeten maken.

Zelfs niet in huishoudelijke aangelegenheden van weinig belang zou, naar onze meening, Nederland zich kunnen of mogen onttrekken aan politieke of moreele verantwoordelijkheid. Die verantwoordelijkheid is het best te dragen

als de grootst mogelijke vrijheid en ruimte van behandeling van de publieke zaak in en door de kolonie wordt behouden.

Dat de „toon" die wel eens in of door de Koloniale Staten wordt aangeslagen niet bijster sympathiek aandoet, behoeft ons inziens ten deze mede geen gewicht in de schaal te leggen.

Als van verlaging van het peil der debatten de rede is, staat men niet voor een specifiek Surinaamsch verschijnsel. In 't bijzonder niet na den uitslag van de laatste gemeenteraadsverkiezingen hier te lande, kunnen wij er ons illusiën van maken, dat te dezer zake de Koloniale Staten bij Nederland in de leer kunnen gaan. Gaat het over de schreef dan bestaan trouwens zekere parlementaire correctieven, die ook in Suriname toepassing kunnen krijgen.

Het denkbeeld, om tot uitbreiding van het aantal Statenleden over te gaan, hiervoren besprekende, hebben wij doen uitkomen dat daartegen, naar het ons voorkomt, geen beginselbezwaar bestaat, maar dat gewaakt dient te worden voor een log worden van het College. Het punt is overigens de aandacht van het Bestuur wel waard, met het oog op de mogelijkheid, om in de kolonie het elders meer en meer doorgevoerd wordend beginsel van vertegenwoordiging van electorale minderheden of van niet vertegenwoordigde volks- en belangengroepen in toepassing te brengen.

Vermoedelijk zou daarbij de weg moeten worden opgegaan die in 1900 werd verlaten, n.l. die van „benoeming" van leden der Staten. Deze zouden in het gedachte geval dan niet als „gouvernements"-leden zitting moeten nemen, gelijk weleer, maar als speciale vertegenwoordigers van bizondere volksgroepen of volksbelangen ; zij zouden de samenstelling van het College moeten vervolledigen, — om het zoo uit te drukken, op het voetspoor van wat ten aanzien van den Volksraad in Nederlandsch-Indië geschiedde.

De vraag, of uitbreiding van het kiesrecht zal moeten worden gegeven zouden wij afhankelijk willen zien gesteld in de eerste plaats van de uitkomst van een onderzoek naar de geneigdheid van degenen, aan wie het kiesrecht wordt toegedacht, om dit te aanvaarden. Voor „musz"-kiezers in Suriname gevoelen wij niet bijster veel. Maar ook zal degelijk moeten worden nagegaan of zij, die voor ontvangst der bevoegdheden van kiezer gevoelen, ook moraliter en intellectueel daarvoor rijp zijn te achten. Eene „vertegenwoordiging" ontleent hare poltieke beteekenis toch niet alleen aan de eigenschappen van de haar samenstellende elementen, maar, en bovenal, aan de *waarde* van de volksgroepen, waaruit deze zijn gekomen.

Men spreekt in de laatste jaren veel over „capaciteitskiezers", die aan de kiezersgroepen in Suriname zouden moeten worden toegevoegd. Ook de heer Van Kol staat verwezenlijking van het denkbeeld voor. Het wil ons voorkomen dat in deze richting wel wat zou kunnen worden gedaan, ofschoon wij ons niet verhelen, dat, stelt men werkelijk intellectualiteits-eischen, het aantal kiezers niet zeer zou toenemen. Het zou dan ook voor de „intelligentia" in Suriname een poover compliment zijn als men aannam dat een groot aantal harer leden het thans niet tot een inkomen van *f* 1400 's jaars, en zoo tot kiesbevoegdheid, zou kunnen brengen.

Legt men daarentegen een lagen capaciteitsnorm aan, dan zou het bezwaar kunnen ontstaan dat nagenoeg-bezitloozen en halfontwikkelden de stembus zullen gaan beheerschen.

Wij meenen dat voorshands zal moeten worden gegaan in de richting, die Gouverneur De Savornin Lohman indertijd voorstond, terwijl het denkbeeld van den heer Van Kol (van 1900), om aan ieder, die over *f* 1000 inkomen (of meer) belasting betaalt, het kiesrecht toe te kennen, inplaats van, zooals nu, de grens te trekken bij *f* 1400 inkomen, ons niet ongevoelig laat. Het thans mogelijk buiten verkiezingen voor de Staten blijvende gedeelte van de koloniale „intelligentia" zal in dat geval ook implicite het kiesrecht deelachtig worden.

Een goed bestuur voor een kolonie als Suriname kan niet „op bestelling" worden geleverd. Het moet groeien uit dikwijls pijnlijke ervaringen en gedurende generatiën. Komt de tijd dat de moreele en intellectueele standaard in de kolonie, de gangbare opvattingen omtrent rechten en verplichtingen van het individu, de sociale en economische structuur van de maatschappij, die evenaren, welke in andere gewesten worden aangetroffen als dragers van de daar gevonden wordende staatsinstellingen op den grondslag van zelfbestuur, wanneer de „volksvertegenwoordiging" in de kolonie nevens afspiegeling van de bevolkingsgroepen, ook de waarde daarvan zal doen kennnen, dan eerst zal het advies van den heer Van Kol van thans met goede hoop kunnen worden gevolgd, en het Regeerings-Reglement van Suriname in sterk „democratischen" geest kunnen, ja moeten worden herzien.

„Laissez mûrir les choses" schrijft de heer Van Kol boven zijn *Gids*-artikel. Juist.... laat ze rijpen!

Teelt van Cocosnoten in Panama. — Onder de landen, die door bodemgesteldheid en klimaat bij uitstek geschikt zijn voor de teelt van den cocospalm, moet ook de republiek Panama genoemd worden. Geen wonder dan ook, dat men zich daar te lande, bij de steeds toenemende vraag naar de producten van den cocospalm voor industrieel gebruik, meer systematisch op de teelt begint toe te leggen. De noten uit Panama zijn bekend onder den naam van San Blas-noten, naar het district, waar het grootste deel vandaan komt en deze naam is op de New-Yorksche markt zeer gunstig bekend ; de noten halen daar een hooger prijs dan eenige andere uit West-Indië afkomstige soort, met uitzondering misschien van het product uit Porto-Rico.

Tot voor weinige jaren vond geen systematische cultuur van den cocospalm in Panama plaats. Overal langs de kusten, met name van den Atlantischen Oceaan, vindt men de boomen, hetzij in het wild groeiende, hetzij in ongelijke formatie aangeplant, zonder dat behoorlijke afstanden tusschen de planten gehouden wordt of de ondergrond wordt schoon gehouden ; het meest komt de palm echter voor op de kleine kusteilanden, ten Westen van Nombre de Dios en Oostwaarts tot in het land van San Blas.

Met den uitvoer der noten over Colon houden zich een twee- of drietal maatschappijen bezig; deze hebben afdeelingen op verschillende plaatsen langs de kust, als Playa de Damas, Santa Isabel en San Blas, De inboorlingen brengen de noten in kleine hoeveelheden naar deze verzamelplaatsen, vanwaar ze in losse lading met kleine schoeners van een laadvermogen van 40.000 tot 75.000 noten naar Colon worden overgebracht. Daar worden ze in balen gepakt en verzonden naar New-York. In 1917 werden uit Panama ongeveer 20 millioen noten, ter waarde van £ 142.000 uitgevoerd, waarvan

alleen uit Colon 19.500.000 stuks. De geheele export ging naar de Vereenigde Staten.

Vóór den oorlog bewogen de prijzen der noten zich over het geheel in stijgende richting en dit gaf belanghebbenden den moed om wat kapitaal voor de cultuur beschikbaar te stellen en zich de noodzakelijke uitgaven te veroorloven om bepaalde plantages aan te leggen, waar de boomen systematisch zouden worden uitgeplant en geregeld verzorgd. Zoo begon men een jaar of vijf geleden met de eerste plantages o. a. een te Bocas del Toro, twee aan de kust van den Stillen Oceaan en één aan de Atlantische kust, namelijk aan den mond van den Rio Indio, twee mijlen ten Westen van Nombre de Dios. Voor deze laatste plantage werden 900 acres bosch opgeruimd in rijken, alluvialen dalgrond en 50.000 boomen geplant. De eerste 10.000 waren geplant in Augustus 1913; de volgende 30.000 waren eenige maanden later in den grond en een kleine vier jaren geleden was het planten van de laatste 10.000 afgeloopen.

Voor het planten werden speciaal noten van de beste San Blas variëteit uitgekozen. Het kapitaal der maatschappij bedroeg aanvankelijk $ 50.000, welke som ook geheel is besteed aan den aanleg der plantage; tegen den tijd, dat de teelt gaat rendeeren, denkt men het kapitaal met $ 35.000 te verhoogen. De kosten zullen dan ongeveer $ 1.70 per boom bedragen. De geplante boomen groeien tot dusver bevredigend en de eerste 10.000 beginnen vruchten op te leveren. In plaats van een kleine hoeveelheid noten, als doorgaans bij den eersten oogst gewonnen wordt, zijn hier reeds verschillende boomen, die 100 en meer noten hebben opgeleverd.

Tegen het einde van 1919 meende men reeds te kunnen rekenen op een productie van ten minste 20.000 noten per maand en omsteeks 1926 zou het geheele bedrijf behoorlijk kunnen rendeeren. Van het totaal ad 50.000 geplante boomen, behoefden slechts een 4000 tal, die verloren gingen door ziekte, enz. vervangen te worden. De afscheephaven voor de plantage zal zijn Bahia San Christobal, bij den mond van de Rio Indio; de haven biedt gelegenheid tot laden aan voor schoeners van voldoende capaciteit voor rechtstreeksch vervoer naar New-York. (Oliën en Vetten.)

Tweede Koloniaal Onderwijscongres. — Over het tweede Koloniaal Onderwijscongres, dat, naar nader is vastgesteld, te 's-Gravenhage in den Dierentuin zal worden gehouden op 22, 23 en 24 October e. k., heeft Z. K. H. de Prins der Nederlanden het beschermheerschap aanvaard.

De Minister van Koloniën, de heer A. W. F. Idenburg en de Minister van Binnenlandsche Zaken, Jhr. Mr. Ch. Ruijs de Beerenbrouck, tijdelijk het Ministerie van Koloniën beheerend, hebben zich bereid verklaard het eerevoorzitterschap van het congres te aanvaarden.

Laatstgenoemde Minister zal het congres openen. Voorzitter van het bestuur is: Mr. J. H. Abendanon, oud-directeur van het departement van O., E. en N. in Ned. Indië.

Het programma van het congres is, voor zooveel Suriname betreft, als volgt saamgesteld: 22 October, 's morgens, A: Hoe moet het onderwijs in Suriname ingericht worden ten aanzien van de Ned.-Indische, Britsch-

Indische en Chineesche kinderen, in het bijzonder wat betreft de taal? Is het noodig voor hen afzonderlijke scholen op te richten?
Inleider: W. D. H. Baron van Asbeck, oud-Gouverneur van Suriname.
Prae-adviseurs: W. v. Bellen, oud-onderwijzer in Suriname; dr. H. D. Benjamins, oud-inspecteur L. O. in Suriname; pater J. F. van Eerd, onderwijzer aan een bijzondere school te Paramaribo; K. v. d. Meulen, West-Indisch onderwijzer met verlof.

Emigratie van Curaçao. — Bij de behandeling der begrooting in den Kolonialen Raad is dit onderwerp ter sprake gekomen in tweeërlei opzicht. Vooreerst is er gewezen op het gevaar, dat kleine schepen een veel grooter aantal menschen vervoeren, dan waarvoor zij berekend zijn en ingericht, waarbij dus de veiligheid der opvarenden eene belangrijke rol speelt, en in de tweede plaats in aangedrongen op maatregelen, om den tijdelijk geëmigreerden arbeider te verplichten voor zijn achtergelaten gezin te zorgen. Vooral de suikervelden op Cuba trekken arbeidskrachten uit de kolonie. De *Amigoe di Curaçao* becijfert, dat van half Februari tot half Juni van dit jaar reeds ongeveer 1300 mannen alleen van het hoofdeiland der kolonie uit daarheen vertrokken zijn en noemt als totaal cijfer voor dit eiland een getal van 3000 van hen, die, door de hooge loonen van 2 à 3 dollars per dag (en zelfs zijn al hoogere bedragen genoemd)[1]) verlokt, naar Cuba geëmigreerd zijn voor korteren of langeren tijd. Ten dienste van het vervoer van personen en brieven is reeds een geregelde dienst tusschen beide eilanden geopend. Tien percent der bevolking van Curaçao — en voor Aruba moet dit cijfer nog hooger zijn — heeft alzoo aan den uitttocht deelgenomen.
Hiermee raken wij een derde punt aan, dat in deze kwestie de aandacht vraagt, en wel het onttrekken van zoovele arbeidskrachten aan de kolonie, een economisch vraagstuk van veel gewicht naast dat van de zorg voor de achtergelaten betrekkingen.
Voor de veiligheid der vertrekkende arbeiders zijn reeds maatregelen getroffen. Eene verordening van 1883 (Pb. no. 7) zorgt voor de belangen der opvarenden van zeilschepen, waaraan helaas niet altijd even streng de hand gehouden schijnt te zijn, en nu onlangs is deze verordening ook op stoomschepen van toepassing verklaard.
De beteekenis van de derde kwestie is nog niet te overzien. Curaçao heeft eenen internationalen naam te verliezen, vooral in het scheepvaartverkeer als van een haven, waar snel en goedkoop gewerkt wordt, en zal er prijs op stellen, ook bij de noodzakelijke verhooging der arbeidsloonen dien roep te behouden. Tegen de hooge loonen, die de Cubaansche suikerplantages betalen, zullen de planters op Curaçao niet kunnen opbieden. En zoo staat mogelijk in tweeërlei opzicht de kolonie voor een moeilijke crisis. De belanghebbenden zullen zich zeer ernstig rekenschap hebben te geven van de maatregelen, die moeten genomen worden, om hierin te voorzien. De *Amigoe di Curaçao* verwacht in eene „Nabeschouwing" van 't begrootingsdebat nog al iets van de bepalingen tegen de wervers van Curaçaosche arbeidskrachten,

---

[1]) In den Kolonialen Raad is zelfs van een loon van 4.80 dollar gesproken. (Zie *Koloniaal Weekblad*, 4 Sep ember 1919.)

die zij „zeer gevaarlijke personen, feitelijk niets anders dan slavenhandelaars en zielverkoopers" noemt, maar het wil ons voorkomen, dat dit blad de waarde en uitwerking dezer maatregelen overschat. Voor zoover men de contractsvrijheid niet aan banden leggen kan en wil, zal men op deze wijze niet veel bereiken. Ons trof eene correspondentie uit Cuba in *La Cruz* van 9 Juli 1919, waarin wel de moreele en ideëele voordeelen van Curaçao boven Cuba worden in het licht gesteld, maar de briefschrijver besluit toch, dat op het oogenblik de materiëele voordeelen hem en anderen aan Cuba blijven binden. Zoo schrijft niet iemand, die het slachtoffer is van individuen, als de *Amigoe* de wervers kwalificeert. (*Het Koloniaal Weekblad*, 4 September 1919.)

II.

Het spreekt vanzelf, dat, zoolang deze dingen zoo zijn, volle aandacht moet geschonken worden aan het tweede punt, waarop wij wezen, n.l. de zorg voor het onderhoud der achtergelaten families.

Bij de behandeling der begrooting is herinnerd aan de maatregelen, die genomen zijn toen in 1904 en 1905 Suriname Curaçaosche werkkrachten betrok voor den Lawa-Spoorweg, waardoor de arbeider verplicht was, door tusschenkomst van zijnen patroon een gedeelte van zijn loon aan zijn gezin te laten uitbetalen. Wij kennen den aard dezer voorschriften niet, en zouden er wel gaarne iets meer van willen weten, maar kunnen ons begrijpen, dat de gemachtigde van den Gouverneur in de vergadering, waar deze opmerking gemaakt werd, verklaarde, de mogelijkheid niet in te zien, om dwangmaatregelen tegen den afwezigen arbeider uit te voeren. Hoe wil men het verhaalsrecht uitoefenen tegen hem, die zich vrijwillig of gedwongen vóór zijn vertrek verplicht heeft, om rechtstreeks of door bemiddeling der autoriteiten geld over te zenden, en bij nader inzien het beter vindt, hieraan niet te voldoen ? Het bezwaar is van gelijken aard, als waarmee hier te lande o. a. de Voogdijraden sukkelen, wanneer de ontzette vader zich door vertrek naar het buitenland aan zijn verplichtingen onttrokken heeft.

Niet anders wordt de zaak, wanneer men aan den werkgever de verplichting wil opleggen, een deel van het loon uit te betalen aan het achtergelaten gezin van den werknemer. Hoe dien nalatigen werkgever, onderdaan van eenen vreemden staat, dien plicht op te leggen ? „Een contract ten parkette", zegt men. Maar dan toch zeker tusschen patroon en arbeider, niet tusschen den werkgever en de kolonie Curaçao, welke laatste niets te maken heeft met deze privaatrechtelijke verhouding als zoodanig. En dan is de arbeider, die juist tegen zichzelf beschermd moet worden, de eenige, die nakoming van het contract vorderen kan, en juist integendeel, wanneer hij al niet vrijwillig genegen is, geld op te zenden, eerder moeite zal doen, om den werkgever over te halen, alles aan hem uit te betalen ; terwijl deze werkgever op zijn beurt er meer belang bij heeft, zijnen werknemer dan diens gezin ter wille te zijn.

Het is mogelijk, dat dit indertijd met Suriname anders geweest is, daar eene verplichting den Curaçaoschen arbeider of den Surinaamschen werknemer opgelegd in dezen geest zeer wel uitvoerbaar kan geweest zijn. Maar, zooals het geval nu zich voordoet, kunnen wij niet anders zeggen dan dat wij met

de meeste belangstelling tegemoet zien de verordening, die het bestuur op dit stuk heeft toegezegd in de memorie van toelichting tot de ontwerp-verordening, houdende vaststelling van maatregelen van voorzorg in het belang der gezondheid en veiligheid van personen, die anders dan als kajuitspassagiers over zee vervoerd worden. Alsdan komen wij hierop terug.

(*Het Koloniaal Weekblad*, 11 September 1919).

Oud-Gouverneur Barge. † Op 25 September 1919 is te Voorburg overleden Meester Charles Augustinus Henry Barge, die van 1890—1901 Gouverneur van Curaçao is geweest. Als voorzitter van het Hof van Justitie tot deze waardigheid geroepen, heeft de heer Barge die ruim elf jaren bekleed, een ongeslagen record te midden van allen, die vóór en die na hem gouverneur zijn geweest. Onder zijn bestuur heeft de Spaansch-Amerikaansche oorlog gewoed, waarbij Curaçao meer dan eens in eene moeilijke positie verkeerde.

Hoewel zelf Roomsch-Katholiek is het hem niet mogen gelukken voor het onderwijs der missie te doen, waarop van die zijde reeds vóór dien en ook gedurende zijn bestuur herhaaldelijk is aangedrongen: de subsidie van het Gouvernement belangrijk te verhoogen. (Men leze *De chronologische ontwikkeling en de staat van het bijzonder onderwijs in de Kolonie Curaçao*, door G. J. Dahlhaus).

Na zijn terugkeer in Holland is de heer Barge eenigen tijd Eerste Kamerlid geweest. Slechts zelden voerde hij daar het woord, en het is ons altijd voorgekomen, dat zijn kennis der toestanden in de Kolonie deze vooral bij de begrootings-debatten meer voordeel had kunnen bezorgen.

(*Het Koloniaal Weekblad*, 2 October 1919).

De heer H. van Kol bespreekt in *De West Indische Gids* van Augustus (die, onder de verontschuldiging van „wat later" te zijn, verscheen op het voor de Septemberaflevering bepaalde tijdstip) de „Volksgezondheid in onze West-Indische koloniën". Het komt ons voor, dat hierin niet overal voldoende rekening is gehouden met de krachtige werking van den gereorganiseerde gezondheidsdienst der laatste jaren. Wat de *drinkwatervoorziening* betreft, mag gewezen worden op de hiervoor op de laatste begrootingen uitgetrokken bedragen; de geneeskundige hulp buiten de hoofdplaats is belangrijk uitgebreid en naar de meening van den Kolonialen Raad, nog onlangs uitgesproken, voldoende geregeld, terwijl toen juist over de krankzinnigenverpleging is geklaagd. Naast het Militair Hospitaal mag ook het sanaiorium van het „Groene Kruis" worden genoemd.

(*Het Koloniaal Weekblad*, 2 October 1919).

SURINAME.

Request door het comité „Volksbelang" te Paramaribo aan H. M. de Koningin gericht. —

Aan
Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden.

Geeft onderdanig te kennen: het Comité Volksbelang in de Kolonie Suriname;
1. dat er thans over de geheele wereld een drang bestaat om aan het volk meer zeggenschap te geven in het besturen van het land der inwoning:
2. dat ook hier die drang wordt gevoeld en men zich dan ook minder dan ooit tevreden stelt met eene Vertegenwoordiging, welke geenszins geacht kan worden die van een belangrijk deel der bevolking te zijn;
3. dat evenwel ons verouderd kiesstelsel een rem is voor de zoo gewenschte belangstelling van de gemeenschap in de publieke zaak;
4. dat het conservatieve van ons kiesstelsel zeer sterk in het oog springt, wanneer men aandachtig nagaat wie wel tot kiezen bevoegd zijn en aan wie dit voorrecht wordt onthouden;
5. dat toch de man, die een zeker census betaalt, hij moge zelfsanalphabeet zijn, door ons Kies Reg^t. wordt waardig geacht een lid van ons Wetgevend lichaam te kiezen, terwijl personen als onderwijzers, praktizijns, candidaat-notarissen, ambtenaren, plantage-opzichters e. d. met inkomens beneden *f*1400 's jaars dit burgerrecht moeten derven;
6. dat eene dergelijke regeling van ons kiesrecht in dezen democratischen tijd niet kan voldoen zal wel door een ieder die een open oog en oor heeft voor de belangen van Suriname, moeten worden toegegeven;
7. dat dan ook ieder regeerder of bestuurder het thans volkomen eens is dat een land waar de publieke belangstelling in den gang van zaken ontbreekt, een zeer achterlijk land is en blijft, terwijl het besturen daarvan veel lastiger en moeilijker is dan het anders zou zijn;
8. dat voor wat aangaat ons censuskiesrecht, het ook irrationeel is, dat tot nu toe wordt gehouden aan de in 1901 bepaalde grens van de te betalen inkomstenbelasting om kiezer te kunnen zijn, omdat heden door de wijziging van de inkomstenbelasting-verordening men een hooger bedrag aan de Koloniale Kas betaalt voor een inkomen van *f* 1300 dan in 1901 voor dat van *f* 1400;
9. dat dit 20 jaren geleden ingenomen standpunt dus thans niet houdbaar is, terwijl bovendien niet uit het oog moet worden verloren, dat de destijds verwachte vrij aanzienlijke toename van het aantal kiezers waardoor vele ingezetenen, de daartoe bevoegd werden geacht, in de gelegenheid zouden komen om invloed uit te oefenen op den gang van zaken, niet heeft plaats gehad; hebbende in 1902 op een bevolking van 76798 zielen 733 personen kiesbevoegdheid gehad, terwijl in 1919 op een bevolking van 107827 zielen, ons kiesstelsel slechts aan 674 personen dat recht verleent;
10. dat reeds in 1900 (Zie Bijlage 2de Kamer) werd erkend, dat ook na de aangebrachte uitbreiding van het kiesrecht vele personen, die als kiezers geschikt zouden zijn, het kiesrecht niet deelachtig zouden worden en het daarom gewenscht voorkwam het jaarlijksch inkomen, waarover belasting moet

worden betaald op *f* 1000 vast te stellen, terwijl ook de wenschelijkheid werd uitgesproken dat men op grond van afgelegde examens en verkregen diploma's het kiesrecht zou erlangen ;

11. dat wij thans 19 jaren verder zijn en onze maatschappij zoo niet op economisch, dan toch zeker op intellectueel gebied is vooruit gegaan en een gunstig beeld vertoont;

12. dat de destijds geuite vrees, dat verwezenlijking van het aangegeven denkbeeld om het bedrag van het inkomen lager te stellen dan door de Regeering voor de kiesgerechtigheid was voorgesteld, tengevolge zou hebben, dat daardoor minder gewenschte elementen in het kiezerscorps zouden worden gebracht, blijkens de uitkomsten van het eind 1918 door het Surinaamsche Bestuur gestelde onderzoek, in elk geval thans niet behoeft te worden gekoesterd ;

13. dat voorts minder juist is het in 1900 gelijktijdig door de Regeering ingenomen standpunt, dat wanneer op grond van afgelegde examens het kiesrecht wordt verleend aan personen, die, in Suriname waar het zooveel duurder is dan in Nederland, nog niet in staat zijn om *f* 1400 's jaars te verdienen, het kiezerscorps met minder gewenschte elementen zou kunnen worden aangevuld ;

14. dat om het ongerijmde hiervan te zien men alleen behoeft te letten op de volgende categorieën van personen, die wanneer zij geen *f* 1400 's jaars verdienen, van het kiesrecht verstoken zijn, n.l. :

a. de ambtenaren in Gouv. dienst tot den rang van adj.-commies ;
b. de onderwijzers van de 4de en 3de rang;
c. de opzichters op plantages, bij de goud- en balata industrie ;
d. de politie beambten tot beneden den rang van adj.-inspecteur ;
e. het meerendeel der winkelklerken en kantoorbedienden ;
f de candidaat-notarissen, geneesheeren en apothekers ;
g. de kleine landbouwers ;
h. de derde machinisten, sommige stuurlieden, bootslieden en motoristen aan boord van de Gouvernementsvaartuigen ;
i. de veeboeren ;
j. de kleine werkbazen in het ambacht ;

15. dat, zooals bekend, reeds meermalen na 1900 is bepleit de uitbreiding van het kiezerskorps met de z.g. capaciteitskiezers en daaromtrent reeds door opvolgende Gouverneurs de wenschelijkheid van een dergelijke uitbreiding is erkend en toezeggingen daaromtrent werden gedaan o. a., door Z.E. den tegenwoordigen Minister van Koloniën A. W. F. Idenburg toen Gouverneur van Suriname (Hand Kol. Staten 1907—1908;

16. dat deze erkenning en toezegging werd gedaan bij monde van den huidigen Gouverneur G. J. Staal, die in de vergadering van 9 December 1907 als gedelegeerde in de vergaderzaal der Koloniale Staten het woord voerend, het volgende zeide :

„Ofschoon principeel niet gekant tegen verlaging van den census meent het „Bestuur, gedachtig aan hetgeen verhandeld is bij de verordening van 1901 „(G. B. No. 44), dat de verlaging niet zou leiden tot eene eenigszins be„langrijke uitbreiding van het aantal kiezers".

„Veeleer zou deze versterking naar de meening van het Bestuur verkregen

„worden, wanneer kiesbevoegdheid gegeven kon worden aan personen,
„die bewijs geleverd hebben van het bezit van zekere intellectueele ont-
„wikkeling. Daartoe zou eene aanvulling van art. 69 van het Reg.-Regl[t]
„noodig zijn".
„Indien de motie van den heer Bueno niet was ingediend zou het Bestuur
„waarschijnlijk reeds het initiatief hebben genomen tot eene dergelijke aan-
„vulling".
„Terwijl de motie hangende is, meent het Bestuur eene afwachtende houding
„te moeten aannemen. Mocht zij evenwel op eenigerlei wijze van de baan
„raken, dan is de Gouverneur bereid en voornemens om met den Minister
„van Koloniën in overleg te treden over eene wijziging van het Reg.-
„Regl[t] in dien zin, dat kiesbevoegdheid kan worden verbonden aan
„het bezit van sommige diploma's m. a. w. dat ook hier te lande de moge-
„lijkheid wordt geopend capacteitskiezer te zijn".
17. dat de heer Bueno vervolgens de hierbovenbedoelde motie introk en daarop van Bestuurstafel bij monde van denzelfden gedelegeerde werd gezegd:
„Nu de heer Bueno zijne bekende motie heeft ingetrokken, herhaalt Spr.
„hetgeen hij in den aanvang der zitting gezegd heeft, n. l. dat de Gouver-
„neur bereid en voornemen is om, wanneer de motie van de baan is, met den
„Minister van Koloniën in overleg te treden, over eene aanvulling van art.
„69 van het Reg.-Regl[t] in de zin als door Spr. uiteengezet".
18 dat na deze pertinente toezegging ruim 12 jaar zijn verloopen en zulks niettegenstaande daarna ook door den Gouverneur Fock op de vervulling van de toezegging bij het Opperbestuur werdaangedrongen, om niet te gewagen van de tallooze malen, dat zulks ook vanuit den boezem der Koloniale Staten is gekomen;
19. dat waar de huidige Minister van Koloniën dezelfde bewindsman is, namens wien in 1907, die toezegging werd gedaan, het zij in alle bescheidenheid gezegd, alle redenen bestaan om aan te nemen, dat Z.E. wel zal willen adviseeren om door het voorstellen van de noodige wijzigingen van het Reg.-Regl[t] der kolonie Suriname het destijds in uitzicht gestelde capaciteitskiesrecht te verwezenlijken.
20. Uit het bovenstaande blijkt, het werd reeds in 1900 gezegd, dat ons kiesrecht is een bespotting van wat men onder dien naam verstaat en het derhalve een eisch van onzen tijd is, dat hierin zoo spoedig mogelijk verandering worde gebracht;
21. dat toch ook in Suriname meer en meer het besef doordringt, dat niet het geld de eenige maatstaf voor het kiesrecht behoort te zijn, doch ook geschiktheid, eerlijkheid en karakter;
22. dat adressant zich daarom onderdanig tot Uwe Majesteit wendt met het eerbiedig verzoek eene wijziging van art. 69 van het Reg.-Regl wel te willen doen voorstellen, opdat worde bereikt:
a. dat het bedrag waarnaar de inkomstenbelasting moet worden betaald om kiesgerechtigd te zijn, verlaagd worde tot *f* 800, zijnde het laagste bedrag waarover het in punt 12 bedoelde onderzoek heeft geloopen;
b. dat het kiezerscorps van Suriname wordt uitgebreid met de z. g. capaciteitenkiezers;
23. dat het verwezelijken van deze bescheiden wenschen waarbij het conser-

direkt op het dikke kroeshaar worden getorst, toch blijkt uit een van Benoit's platen dat de in het wit gekleede volgers achter een begrafenis van een welgesteld Europeaan, het hoofd dekten met een witten hoofddoek. Zeer opmerkelijk is overigens bedoelde teekening (plaat 2) om de wijze waarop toen ter tijd zoo'n personage naar zijn laatste rustplaats werd gebracht; de kist werd gedragen door 12 negers in witte jas en broek en deftig met een soort hoogen hoed op; daarachter volgden de heeren familieleden en bekenden in zwarten rok, terwijl het gelaat op zeer eigenaardige wijze afgedekt werd door een lange, breede klep vóóraan den hoed, waardoor het kijken, evenals in onze rouwkoetsen door de neergelaten gordijntjes, belemmerd werd. Achter den hoed hingen lange crêpe banden af, die door een slaaf in de hand werden gehouden, terwijl de andere hand den meester met een zonnescherm beschutte voor de zon.

Gold het feestdagen, een danspartij of een huwelijk, dan vergat de negerslaaf de kwellingen van den arbeid, hij was dan meer de meneer die 't er van nemen ging en hij voelde zich ook werkelijk als zoodanig, zoodra hij de begeerlijke jas en broek had aangetrokken.

De huwelijksceremonie was al heel eenvoudig: de verliefde neger begaf zich naar den eigenaar van zijn uitverkorene, zette in haar bijzijn zijn trouwplan uiteen en beloofde goed voor zijn vrouw te zullen zorgen; de bruid gaf hem daarop een hand, en daarmee was de huwelijksvoltrekking afgeloopen. Huwelijken werden echter zooveel mogelijk in de hand gewerkt, omdat de kinderen eigendom werden van den eigenaar der moeder, die meestal dan ook zoo gul was om het huwelijk te doen vieren met een „doe" of danspartij op de plantage. De gasten takelden zich dikwijls op deze festijnen, waar door het draaiend gedans al de bonte kleuren kaleidoscopisch dooreenwarrelden, op de meest zotte manieren toe; men stak papegaaienveeren in het dichte kroeshaar, men wond zich op, aangewakkerd door het gedoeng-doeng der negermuziek en door het naar binnen werken van heel veel dram, d.i. de rum die uit melasse verkregen wordt. Den ganschen nacht was men in de meest dolzinnige uitgelatenheid, tierend en dansend met de door wijn of slechte likeuren eveneens benevelde vrouwen. Geroosterde bananen bevredigden den honger, maar de zoute bakkeljauw (gedroogde visch; van het Spaansche bacallao) die daartusschen door ver-

orberd werd, prikkelde weer tot drinken. Het leed werd vergeten, de feestvierende slaaf voelde zich de gelukkigste aller menschen, maar tegen het aanbreken van den morgen, moest hij zijn door en door afgemat lichaam weer beschikbaar stellen voor den komenden arbeid.

In tegenstelling met deze doe's, werd door plechtige dansen het aandenken van overledenen herdacht. Kleedingstukken die anders nooit meer gedragen werden, genoten dan de eer weer te worden aangetrokken, wat aanleiding gaf tot wonderlijke combinaties en gehuld in zulk een toetakeling werd gebakken koek en geslacht op het graf der gestorvenen gebracht.

Ook waren dansen gebruikelijk die overleveringen waren van zeer oude gebruiken uit het vroeger vaderland en die in verband stonden met het geloof. Een Afrikaansche gewoonte was het om Zaterdags wanneer de maan scheen, te middernacht bij een kankantri — de hoogste, breedst vertakte en mooiste boom in Suriname — godsdienstige dansen uit te voeren, die Mama, Watermama, Winti, en Mapokora genoemd werden. De leider, een soort priester, was dan gekleed als Afrikaansch hoofdman, in de eene hand droeg hij een krom mes, in de andere een tak sangrafoe. Als hiermee de aanwezigen werden getikt, riepen zij: „Tata, tata. helpi mi", d.w.z. God sta mij bij. Hard klapten zij daarop in de handen en onder luid schreeuwen en gillen, rolden en wrongen zij hun lichamen in allerlei kronkelingen en wendingen.

Niet minder rumoerig ging het toe bij den Ajaini en Iengi- of tijgerofferdans, waarbij de priester zich bedekte met een wit kleed voorzien van tijgervlekken.

Zijn overgeërfd fetichisme leidde er toe, dat de negerslaaf zich over zijn toekomst of over onheilen niet bezorgd maakte en hij achtte zich voldoende tegen allerlei ongeluk beschermd door het dragen van amuletten of *obia's* die uit de meest vreemdsoortige snoeren bestonden of uit stukjes gesneden hout enz. Het leven nam hij dus vrij gemakkelijk op, vooral de stadsneger die in de Saramaccastraat — de Kalverstraat van Paramaribo — in allerlei drinkgelegenheden, onder gelach en vroolijk gezang met vrouwen en kameraden, het harde van zijn dagelijksch bestaan vergat. Dat harde bestond echter voornamelijk in het gedwongen werken, want het meest afkeerig is de neger, die eigen bezigheden en inzonderheid het roeien, met vaak onver-

moeiden ijver vervult, afkeerig van opgelegden en geregelden arbeid.

Zoodra de slaaf vrij was, trok hij schoenen aan, omdat dit hem vroeger verboden was ; de swells onder hen vonden er een groot behagen in om zich zoo fraai mogelijk uit te dossen en *prodo* te maken tegenover elkander. De een droeg een gepande witte jas met neergeslagen kraag, waaronder een sterk kleurige das losjes werd gestrikt; de beenen staken in lange, opvallend wijde witte broek, een breede stroohoed dekte den bol en een parasol moest het teint beschutten tegen te felle zonnestralen. Een ander (plaat 19), verkoos een open, heel kort jasje, met verbazend hooge wijde boorden, waaronder de dasplooi viel, een wijde broek reikte tot de enkels; ook blijkt dat een geruite of een gekleurd buis boven een kuitbroek prachtig werd gevonden, en dat hoeden werden gedragen van de meest uiteenloopende modellen, soms zelfs met bonte veeren versierd.

Nog meer dan vroeger voelen de tegenwoordige negers, die den slaventijd nooit gekend hebben, zich als heeren der schepping als zij Zondags of op feestdagen zich zoo deftig kleeden in een tip-top westersch complet, bretels niet te vergeten. Het overdrevene in den snit legt echter altijd den poenigen kant bloot, vooral de wijde pantalon-éléphant, waaronder des te smaller de geschoeide voeten lijken. Ideaal is niet alleen het mooi glimmend verlakte schoeisel, maar dit is slechts dàn volmaakt, wanneer bij iederen stap door kraken en piepen, de aandacht daarop gevestigd wordt. Dat zware gouden kettingen, opzichtige dasspelden, ringen en manchetknoopen van valsche steenen gretig gedragen worden, spreekt vanzelf ; ook gouden pepite's (stukjes onverwerkt goud) aan de horlogeketting of op de das zijn zeer gezocht.

Uit een en ander openbaren zich enkele opmerkelijke trekken van den negeraard : in de kleeding bootst hij den Europeaan met voorliefde na. Nu is niet te ontkennen dat ook wij dit doen ten opzichte van b.v. Fransche en Engelsche modes, doch die modes zijn vindingen van menschen die tot ons zelfde ras behooren. Uit het feit echter dat een neger, die van een totaal verschillend ras is en leeft onder totaal andere klimatologische omstandigheden, geen kleeding draagt van een individueel karakter, vloeit voort, dat bij hem een eigen conceptie ontbreekt. Hij copieert, hij compileert en daarbij overdrijft hij gewoonlijk,

door gemis aan fijnen smaak, door het gaarne aandacht op zich doen vestigen, door de kans dat hij, zich uiterlijk voordoende als een heer, ook behandeld zal worden met meer eerbied, een eigenschap die hij overigens gemeen heeft met onze minder ontwikkelde rasgenooten.

Het niet sobere, maar daarentegen opvallend overdrevene en drukke in zijn kleeding, is echter ook een reflex van zijn sterke neiging tot drukke praterij en 't is wel grappig dat hij, die zulk een onvermoeibare kakelaar is, dit verstandig spreekwoord er op na houdt: „moffo na soso, mara da fowloe meki sani" d.w.z. „kakelen geeft niets, als de hen maar eieren legt", waarmee bedoeld wordt, dat het beter is niet te praten, maar wel te handelen.

Dit handelen beperkt de neger echter tot een minimum, zoodat hij zelden iets bereikt of tot een noemenswaard bezit geraakt, wat trouwens volgens hem, slechts lasten veroorzaakt en geestig door hem wordt uitgedrukt in het gezegde: „Hede krebi, a jrepi sesee", d.i. „een kaal hoofd heeft geen schaar noodig," m.a.w. hoe minder bezit, hoe minder zorgen.

Zorgen kent de neger dan ook niet; in een warm klimaat en in een land waar de rijke bodem zoo gul alles biedt wat de mensch noodig heeft om te kunnen leven, is de strijd om het bestaan niet groot. In zulke omstandigheden wordt des te gemakkelijker aan de ijdelheidszucht toegegeven, met het gevolg, dat de in Europeesche kleeding pronkende stadsneger zich ver verheven voelt boven zijn rasgenooten die langs de groote rivieren en in de wouden volkomen natuurmensch zijn gebleven.

De Boschnegers.

Het feit, dat er onder de slaven velen waren die de vlucht naar de onbekende binnenlanden verkozen boven de gehate, dagelijksche dwingelandij van den geregelden arbeid, toonde, dat juist deze vluchtelingen en wegloopers — de Marrons, van het Spaansche marro, d.i. ontsnappen — die zich in groote groepen in de wouden vereenigden, behoorden tot de meest energieken en dat dus de anderen van een minder zelfstandig en kordaat allooi waren.

Hun dorpen staan onder toezicht van een kapitein, bijgestaan door onder-kapiteins of „*blaka djakti's*"; de kapiteins

met den granman als hoofdman vormen samen een raad of „*lanti*", d.i. het land, het Gouvernement. Op de „*kroetoe's*" of vergaderingen van de lanti, neemt de granman plaats in een armstoel, vermoedelijk een overblijfsel van een gewoonte aan de Ivoorkust, door Clozel en Villamur gereleveerd : „La chaise royale ou la chaise du chef, qui joue un rôle essentiel dans tout le symbolisme politique des peuples Tchi, Aqui et Achanti". De kapiteins zitten op lage, gesneden bankjes; allen zijn dan gekleed in een kort hemd en met hun regeeringsstaf bij zich, n.l. een soort tamboer-majoorstok met grooten zilveren knop. Die van den granman was vroeger met blaren omwonden, later werd hij met koord omsnoerd.

De heeren van de lanti houden er bovendien een staatsiekleeding op na, waarin zij o.a. verschijnen op audienties of besprekingen met den Gouverneur der kolonie. Toch komt het zelden voor dat de granmans persoonlijk onderhandelingen komen voeren met het hoofd der kolonie, hoewel dit dikwijls noodig zou zijn.

Toen omstreeks 1895 het groot-opperhoofd King door de Saramaccaners was verkozen, kostte het zelfs veel moeite om hem naar de stad te doen komen ten einde door den Gouverneur te worden geïnstalleerd. Bij die gelegenheid verschenen King en zijn beide kapiteins in galacostuum voor den Gouverneur van Asch van Wijck en was het mij mogelijk het hooge gezelschap te fotografeeren.

Uit plaat 20 blijkt het ridicule van het waardigheidscostuum : King in een generaalsuniform van een oud régime, in de eene hand zijn omstrengelden gouvernementsstok, in de andere zijn ouderwetsche sabel ; zijn beide adjudanten in gegallonneerde gekleede jas en hoogen hoed met oranje kokarde en alle drie versierd met een halve maanvormig zilveren halsschild, voorzien van het Nederlandsche wapen en waarvan de vorm denken doet aan de Javaansche sangsangan's, die o. a. evenzoo gedragen worden door bruiden en ook door grooten van het Javaansch tooneel.

Duidelijk spreekt uit een en ander de zucht om zich te spiegelen aan de kleeding en uniform der blanken ; een hooge hoed en gekleede jas zijn deftig. maar de deftigheid wordt nog verhoogd door de gouden knoopen en gouden banden, terwijl de generaalsuniform de opperste kleedij was die men zich kiezen kon.

De bekende granman der Aucaners, wijlen Oseisie, hield er

tevens een zwart lakensch jaquette op na, waarbij hij een gestreepte pantalon droeg en schoenen natuurlijk. Zoo ontving hij in zijn residentie Drietabbetje, de borst gesierd met de zilveren medaille der Oranje-Nassauorde, de leden der Tapanahoni-expeditie op hoffelijke wijze. Oseisie was een groot heer en machtig hoofd die tucht te bewaren wist en er een rijksbestierder op nahield om zijn loopende zaken af te doen. Ten einde zijn gehechtheid te toonen aan het Nederlandsch gezag, gebruikte hij een zakdoek in de nationale kleuren. Het groot opperhoofd der Saramaccaner-boschnegers Akroesoe, was in dat opzicht nog ostensiever, door het gebruik van een rood-wit-blauwe broek, met een oranjeband om de knie!

Fijne smaak en distinctie ontbreken den neger ten eenemale; bekleedt hij een waardigheid, dan wil hij — evenals onze minder hoogstaande eerzuchtigen — gaarne beschouwd worden als een zeer gewichtig mensch, wien men grooten eerbied verschuldigd is, terwijl hij er tuk op is, dat door uiterlijke teekenen die waardigheid zoo duidelijk mogelijk naar voren komt. Dit blijkt o. a. ook uit het volgend voorval:

Toen ik indertijd den Gouverneur van Asch van Wijck vergezelde naar Albina, waar besprekingen met den granman Oseisie zouden worden gehouden, werden 's avonds laat, aan boord van het stoomschip *Curaçao*, de onderhandelingen besloten met den eisch van den granman om het recht te krijgen een oranje sjerp te dragen zooals hij mij zag aan hebben. Verklaard werd dat een dergelijke sjerp uitsluitend aan officieren kon worden toegekend, doch Oseisie nam daar geen genoegen mee, hij toch stond zoo oneindig veel hooger dan een nog jong luitenant, dat hij zijn verzoek niet onredelijk vond en daaraan bleef vasthouden. Tot zeer laat in den nacht werden deze, voor den granman zoo gewichtige besprekingen voortgezet, totdat de Gouverneur verzekerde de kwestie in beraad te zullen nemen en ik beloofde in zijn tegenwoordigheid de sjerp niet meer om te doen.

Wordt een boschnegerkamp door Europeanen bezocht, wat gewoonlijk door geweerschoten wordt gesignaleerd, dan is het ook beneden de waardigheid van den kapitein om zich geheel naakt aan hen te vertoonen. Is het bezoek onverwacht, dan rent hij fluks naar zijn hut om zich in de kleeren te zetten. Plaat 21 vertoont hem in een niet te fraaie jas en broek te mid-

den van zijn dorpsgenooten aan de Maho-kreek (Saramacca); hij is dezelfde kapitein Jackson, die op de vorige plaat als adjudant fungeert van granman King.

Op plaat 22 verschijnt een andere kapitein van een kamp aan de Kromhoekoe-kreek (Saramacca), gedrapeerd in lange, kleurige manteljas en den kroeskop gedekt door een strooien matelothoed, terwijl de onderkapitein in zijn los hemd al een zeer poveren indruk maakt. Hoeveel natuurlijker, pretentieloozer, voor ons minder belachelijk en daarentegen prachtiger om te zien, zijn de andere, eenvoudige dorpelingen, wier athletische donker-naakte lichamen, glimmend in de zon, gelijken op bronzen statues van reuzenkrachtige oermenschen.

Het ligt voor de hand, dat de karaktereigenschappen van den neger grootendeels overeenkomen met die van den boschneger, omdat zij rasgenooten zijn. De natuurstaat echter, heeft den laatste meer gevrijwaard van het overnemen der minder goede eigenschappen van den blanke en hem tevens in omstandigheden gebracht, waardoor hij minder makkelijk dan de stadsneger, in zijn levensonderhoud voorziet. Door jacht en visscherij moet hij een gedeelte van zijn voedsel zoeken en door tal van werkzaamheden, waarvoor geregeld veel van zijn spieren wordt gevergd, heeft de boschneger zijn oorspronkelijken, herculischen lichaamsbouw behouden, terwijl de stadsneger is verslapt.

Zooals uit de platen 21 en 22 duidelijk blijkt, is de boschnegerkleeding een zeer primitieve, maar ruim voldoende voor den in het wild levenden natuurmensch in een tropenland. De mannen gaan nagenoeg naakt; alleen wordt een lap gekleurd katoen, een *kamisa* (van het Portugeesch camisa of hemd) tusschen de beenen doorgehaald (plaat 22 en 23); achter- en vooreinden hangen af van een katoenband of *kamisa-têtei* d.i. kamisatouw, waaraan dikwijls de houwer gehangen wordt, die men altijd bij zich heeft en die gebruikt wordt als bijl of als mes. Soms ook slaan de mannen een bontgekleurden doek om het lijf, waarbij één schouder vrij blijft, (plaat 21).

In hun jeugd hebben de vrouwen, die zacht en vroolijk zijn van aard, buitengewoon mooie lichaamsvormen met een glanzende, zacht-satijnige huid, die evenwel een minder aangenaam aroma afgeeft. Zonder zoo coquette te zijn als de jonge negervrouwen uit de stad, is zij zich gewoonlijk wel bewust van haar ver-

leidelijkheden en neemt zij ook gaarne complimentjes en aardigheden aan van haar stamgenooten. Zij is buitengewoon zindelijk van aard, zoowel op de kleeren als op het lichaam en evenals de mannen baadt zij zich elken dag in de rivier.

De meisjes, lenig en rank als jonge reeën, trouwen op zeer jeugdigen leeftijd ; door het opeenvolgend krijgen van kinderen en door voortdurenden huis- en landarbeid, verliezen zij spoedig hun bekoorlijkheden. Zij loopen geheel naakt tot ongeveer dertienjarigen leeftijd, de tijd waarop een huwelijk kan worden gesloten. Daarna hangen zij een lap katoen om, *kwejoe* genaamd, of slaan evenals de gehuwden, een veelkleurigen, gestreepten of geruiten doek om de heupen en die *paantje* heet, van het Portugeesche panno, d.i. doek. Hoogstens wordt, als vreemdelingen in het kamp verschijnen, het négligé aangevuld door een schouderdoek of een jakje dat losjes om de borst gebonden wordt (plaat 10). Duidelijk openbaart zich een voorkeur voor groote, zeer eenvoudige patronen, uitgevoerd in sterke kleuren, zooals breede strepen, en groote ruiten of bladmotieven ; dit wijst wel op den primitieven aanleg, doch deze forsche, decoratieve figuren, harmonieeren volkomen met den forschen lichaamsbouw en de diepdonkere huidkleur.

Hoewel vroeger, in den slaventijd, de vrouw in het kamp slechts gekleed was in haar paantje, maakte zij groot toilet wanneer bezoekers werden ontvangen of als zij haar man vergezelde naar naburige stammen, Een geplooide rok werd dan aangetrokken, een jak aangedaan, een omslagdoek werd gebruikt, een hoofddoek gebonden en men versierde zich met armbanden, kettingen en oorringen, kortom; zij kleedde zich dan zooals de plantage- en stadsladies en verviel dus van het eene uiterste in het andere.

In dien tijd heerschte er trouwens, naast het primitieve leven van den natuurmensch, een grootere luxe bij de boschnegers dan tegenwoordig. Die luxe werd echter alleen tentoongesteld bij bezoek van vreemden, inzonderheid van blanken. Een tafellaken werd dan voor den dag gehaald, ook borden, schotels, vazen, enz. Meermalen werden bekleede fauteuils aangetroffen, die pronkten tusschen de witte boschnegerbankjes en zelfs gravures waren soms aan den wand gehecht. Een groot contrast vormde dit alles met de hangmat, en al het primitieve huisraad waartusschen eenden en kippen en biggen ongestoord prome-

Plaat 18 (naar een teekening van P. J. Benoit).

Plaat 19 (naar een teekening van P. J. Benoit).

Plaat 22 (opname van den schrijver).

Plaat 23 (opname van den schrijver)

Niet te verwarren met de versiersels, zijn de amuletten of *obia's*, waaraan zeer hooge waarde wordt gehecht, omdat die voorbehoedmiddelen zijn tegen booze geesten, tegen allerlei soort ongevallen en ook dienen als gelukaanbrengers van jacht en handel; daarom worden ook aan hals en pooten van den jachthond obia's bevestigd. Tal van zaken worden door de *loekoemans* of zieners, die zich bezighouden met het bestaan der goden, daarvoor aangewezen. Als opperpriester van zijn stam had ook granman Oseisie het monopolie van verkoop van obia's, waarvan de hooge prijzen, met de levensbehoeften die hij als belasting hief, een goed deel uitmaakten van zijn inkomen.

Voor de samenstelling van obia's worden zeer veel gebruikt de katjesschelpen, die *papa moni* heeten, zoo genoemd naar het vroegere betaalmiddel der Papa-negers aan de kust van Dahomy. Enkele dezer blanke ornamentjes aan een koordje om den donkeren hals gedragen, hebben niet alleen een sierend karakter maar behoeden de draagster voor heel wat onheil en schenken haar geluk in de liefde. Als wonderdadige obia's dienen verder uit katoen of katoenen draden gevormde cylindertjes en ringen, omregen met roode kralen en schelpjes, ook veeren van papegaaien, voelsprieten van kevers, glasscherfjes, stukjes hout, verder nagels, tanden en beentjes van tijgers en andere dieren. Hoe wonderlijker de samenvoeging, hoe sterker de werking is en de aan bandjes om hals, armen, pols, knieën of heupen gehangen voorwerpen, schenken het gemoed van den boschneger een zekere weldadige rust.

Als versieringsmiddel moet eveneens worden aangemerkt het voor een dansavond inwrijven van het lichaam met olie; dit eischt de etiquette en de glimmend gemaakte huid doet dan denzelfden dienst als bij ons rok of smoking, zooals ook het zich besmeren met witte pimba bij godsdienstige ceremonies der Aucaners, wellicht overeen zal komen met het aantrekken door ons van een bizonder gewaad gedurende plechtige gelegenheden.

Ongetwijfeld moet ook als versiering van het lichaam, vooral bij mannen, vrouwen en kinderen, de tatouage worden gerekend, d.i. het insnijden van bepaalde figuren in de huid met een scherp mes en het daarna inwrijven der wond met houtskoolgruis en met arum-sap. Doordat de boschnegers hierbij geen kleurstof gebruiken, worden de lidteekens zwart. 't Is een zeer pijnlijke

operatie die met een scheermes, soms zelfs met een glasscherf, door de vrouwen met een vaste hand wordt uitgevoerd. Behalve harceeringen, die worden aangebracht op het gelaat, de borst, den rug, de armen en de beenen, hebben de tatouage-figuren allerlei vormen, waarvan de beteekenis nog niet is uitgemaakt; bovendien komen teekeningen voor uit het planten- of dierenrijk, b.v. de ananas, de wajé-figuur of staart van den adelaar, de schorpioen, enz. De explorateur De Goeje merkte op, dat bij de vrouwen de meeste tatouage-figuren zich bevinden onder haar paantje.

Vergroeit langzamerhand het lidteeken, dan wordt de operatie hernieuwd, doch 't is niet comme il faut om het lichaam overdadig te tatoueeren, evenals het bij den beschaafden mensch niet past om zich overdadig op te smukken. Bij de invoering der negerslaven uit Afrika bleek, dat alle stammen op een verschillende eigen manier getatoueerd waren.

Tijden een bezoek aan de stad, wat voor het zaken doen wel voorkomt, kleeden de boschnegers zich veelal in korte wambuizen van gekleurd katoen; broeken of schoenen worden niet gedragen. Op deze reizen worden zij dikwijls door de vrouwen vergezeld, wat echter in den slaventijd nooit gebeurde en waartoe zij eerst langzamerhand zijn overgegaan. Toen n.l. de Marrons zich tot stammen vereenigden, hadden zij geen vrouwen; deze werden later met groote moeite een voor een van de ondernemingen geschaakt en daarna zeer zorgvuldig verborgen gehouden. Om hen het ontvluchten te beletten, bond men vaak om hun middel een stevigen band, waaraan een groote bel en kleinere belletjes hingen. Ook om den hals werd soms een bellencollier gehangen en men was overtuigd dat dit voldoende was om het ontvluchten tegen te gaan.

Sterft een Boschneger, dan is o. a. een der gewoonten, dat hem een nieuwe witte jas wordt aangedaan en witte kralen in de ooren worden gestopt; in de kist wordt dikwijls ook nog een kleedingstuk gelegd. Gedurende een jaar na den dood van den man, vader of moeder, dragen de vrouwen als rouwbetoon, een witte of blauwe doek om het hoofd en altijd een wit paantje; de mannen dragen een donkerkleurige kamisa, terwijl in den rouwtijd, zoowel door mannen als door vrouwen, de sieraden worden afgelegd. *(Wordt vervolgd)*

DE NEDERLANDSCHE BOVENWINDSEILANDEN IN HET MIDDEN DER 17DE EEUW[1]).

Medegedeeld door F. E. Bn. MULERT.

VAN HET EYLAND VAN ST. EUSTATIUS.

.... Het staat onder d'oppermogentheyt van Mijne Heeren de Staten der Vereenigde Provinciën, die de heerschappije en de grondeigendom hebben overgelaten aan mijn Heer van Ree, en aan zijne Mede-standeren, aansienlijke Kooplieden van Vlissingen in Zeeland, die er een bevolking hebben gesticht, bestaande in omtrent sesthien honderd menschen, die er bequamelijk beholpen zijn, onder de sachte bestiering van de Hollandsche Natie. Dit Eyland is het allersterkste van gelegentheyt in alle de Voor-eylanden, want daar en is niet als één goede aankomst, die lichtelijk beweert kan worden, en daar weynigh menschen een gantsch leger souden konnen terugge houden. Boven dese natuurlijke versterking, heeft men er een goede sterkte gebout, die op de beste Rheede gebied en wel diep in zee, door de dracht van haar geschut.

D'inwoonderen zijn alle gemakkelijk gehuysvest en sinlijk gehuysraat, in navolging van hare mede-landgenooten van Holland. Daar en is niet als het hooge van den Bergh, dat met Bosch is overdekt; den ganzschen ommeloop is geslecht. En men soude nauwlijks konnen gelooven, hoe groot een menigte van Tabak men ten anderen tijde daar uyt gehaalt heeft, en daar noch dagelijks uyt haalt,

Hoewel den top van den Bergh van dit eyland geweldig scherp schijnt, is hij niettemin hol en heeft in zijn midden een grond, die wijd genoeg is, om t'onderhouden menigte van wild hout, dat in deze diepe kweekplaatsen tiert. D'inwoonderen zijn sorgvuldigh, om op haar land te voeden allerley gevogelte, en selfs verkens, en konijnen, die er wonderlijk vermenigvuldigen.

Daar en syn geen waterputten in dit Eyland; maar daar zijn tegenwoordig seer weinigh huysen, die geen goeden regenbak hebben, om dit gebrek te vergoeden. Daar zijn ook Pakhuysen, soo wel voorsien van alle dingen, die noodigh zijn tot het leven, en het onderhoud van d'Inwoonderen, dat zij dikwils genoegh hebben, om haar Na-geburen mede te deylen.

---

[1]) Uit: Charles de Rochefort, Histoire Naturelle et morale des Isles Antilles (1658). Ned. vertaling; Rotterdam 1662. De schrijver, in 1605 te La Rochelle geboren, was als Waalsch predikant tot 1650 in dienst van Cornelis Lampsins (1600—1664) op de W. I. eilanden.

Ds. Johannes de Mey, geb. te Middelburg in 1617, studeerde te Leiden en werd in 1642 dokter in de geneeskunst te Valence (Drôme). Hij stond op St. Eustatius van 1643 tot 1645, als predikant.

Fransch gouverneur op St. Kitts was Chevalier de Lonvillers Poincy, waaronder St. Martin ressorteerde.

Wat de personen aangaat, die deze Bevolkingh uytmaken, daar zijn verscheyde aansienlijke Huysgesinnen, die'er Christelijk, en sonder verwijt leven en die nimmer beswalkt hebben geweest met de misdrijven, die eenige haar opzadelen. Degenen, die onder deze lieden hehben geleeft, hebben er veel geschiktheid bespeurt, en veel minder ongebondenheyt, als in verscheidene andere eylanden.
Daar is ook een schoone kerke, die van een Hollandsch leeraar word hestiert, Mijnheer van der Graaf, die tegenwoordig leeraar is van de Kerke van ter Veer, in het eyland Walcheren, heeft er ten anderen tijde het beleid afgehad. Hij predikt en er in een selven dagh en op een selve stoel, in het Francoysch en in het Nederduytsch, om te stichten d'inwoonderen van d'een of d'andere tale, die in dit eyland zijn. Mijnheer de Mey, vermaart predikanf van de Kerke van Middelburg, die onder andere schriften, in het openbaar heeft uitgegeven een geleerde en nauwkeurige uytlegginge op d'allermoeyelijkste plaatse van de vijf boeken van Moses, daar van natuurlijke dingen gehandelt is, quam in de plaatse van mijn Heer van der Graaf en sedert hij beroepen is, om in zijn land te dienen, hebben mijn Heeren de Bewinthebbers van deze Bevolking, altijd geweldigh sorgvuldigh geweest met den Synodus van hare Provincie te versoecken goede en getrouwe werklieden, om gebruyckt te worden in dit kleyne gedeelte van de Wijngaard des Heeren.

VAN HET EYLAND VAN ST. MAARTEN.

....Daar zijn schoone zoutkuylen, die den Spanjaard verplicht hadden, om 'er eene sterkte te bouwen. daar hij een garnisoen onderhield, om 'er hem het eigendom af te bewaren. Maar op het eynde van het jaar 1648, soo slechten hij de sterckte en verliet het eyland. Het welke bespeurt zijnde door mijnheer de Ruyter, die een van de groote schepen voerden, die mijnheer Lampsins gewoonlijk in Amerika stiert, en die voor dien tijd omtrent de kuste van dit eyland van St. Maarten was, soo gink hy te St. Eustatius volck lichten, dat hij 'er over voerden, om het te bewonen, en daar bezitting af te nemen, in den naam van Mijne Heeren de Staten der Vereenigde Provinciën.
De tijding van den uyttocht der Spanjaarden uyt dit land, ter selver tijd gekomen zijnde tot de kennisse van mijnheer den Generaal der Francoysen, zoo reede hij vaardiglijk een schip toe, en stelden 'er in een getal van brave mannen, om het recht en den eysch van onse natie te vernieuwen, die dit eyland beseten hadden, vóór d' ontweldiging der Spanjaarden. Sedert hebben de Francoyschen en de Hollanderen dit land in minsaamheyt gedeelt en sy leven 'er te samen in seer goeden onderlingen verstande.
De Soutkuylen zijn in het quartier der Hollanderen, maar de Francoyschen hebben 'r het gebruyck vrij af. Mijnheer de Generaal stelde tot zijn plaatshouder in deze plaatse mijnheer de la Tour. En tegenwoordigh is het mijnheer St. Amant, die er gebied. Hij heeft onder hem

EEN KONINKLIJKE SLAAF IN SURINAME.

Roman door APHRA BEHN.

Aanteekening betreffende de schrijfster.

Aphra (Afra, Aphara of Ayfara) Behn, beroemde Engelsche dichteres, roman- en tooneelschrijfster, dochter van John en Amy Amis (of Amiss) werd in het begin van Juli 1640 te Wye in Kent geboren en aldaar 10 Juli gedoopt.

Terwijl zij nog zeer jong was verliet de familie Amis Engeland, om naar Suriname te gaan, waar John Amis, die een bloedverwant van Francis Lord Willoughby van Parham schijnt geweest te zijn, een belangrijken post zou gaan bekleeden, hem door Willoughby toegezegd. John Amis stierf op de reis, maar de familie vestigde zich in Suriname en bewoonde St. John's Hill, waarvan de schrijfster in „The Royal Slave" een geestdriftige beschrijving geeft. „St. John's Hill is zeer waarschijnlijk dezelfde plaats als *St. Jans Hil*, iets zuidelijker dan de Maréchalskreek, aan den rechteroever van de Surinamerivier, aangegeven op de kaart van Mogge van 1677*), verkleind gereproduceerd in een artikel van F. E. Baron Mulert in het „Tijdschr. v. h. Kon. Nederl. Aardr. Genootschap", Tweede Serie, deel XXX N°. 1 (15 Januari 1913), blz. 42.

Waarschijnlijk tegen het einde van 1663 keerde de familie Amis naar Engeland terug en vestigde zich te Londen, waar Aphra in het huwelijk trad met een koopman van Hollandsche afkomst, Behn genaamd. Gedurende haar korte huwelijksleven verkeerde zij aan het hof van Karel II, waar zij door haar schoonheid en geestigheid zeer de aandacht trok. In 1665 stierf haar man en liet haar geheel zonder middelen achter. In haar nood wendde zij zich om hulp tot het hof. Na het uitbreken van den oorlog met de Nederlanden werd zij, eind Juli of begin Augustus 1666 als geheim politiek agent naar Antwerpen gezonden, maar zonder middelen gelaten, zoodat zij verplicht was in Januari 1667, wegens financieele moeilijkheden naar Engeland terug te keeren. De bewering, dat een harer minnaars in Antwerpen haar den voorgenomen tocht van De Ruyter naar Chatham zou hebben verraden, maar dat aan haar bericht geen aandacht werd geschonken, schijnt niet juist te zijn. In Londen teruggekeerd had zij nog eenigen tijd met armoede te kampen. Zelfs werd zij wegens schulden korten tijd gevangen gezet. In 1669 schijnt zij de bescherming van een bewonderaar te hebben aanvaard ; booze tongen beweren van meer dan één.

In December 1670 werd haar eerste tooneelstuk opgevoerd, in den herfst van 1671 een tweede en in 1673 een derde. Deze hadden allen succes en vestigden haar naam als tooneelschrijfster. De eerste schrijvers van haar tijd

*) De eerste uitgave was van 1671.

zochten haar gezelschap. Zij wordt de eerste schrijfster genoemd, die van haar pen heeft geleefd.

Het is de bedoeling niet, Aphra Behn, die veelal onder het pseudoniem „Astrea" schreef, te volgen in haar letterkundigen arbeid. Zij was een buitengewoon vruchtbare schrijfster. Haar tooneelstukken en velen harer novellen zijn zeer realistisch, een kenmerk van haar tijd.

Haar gezamenlijke werken beleefden verscheidene uitgaven en nog steeds worden zij in Engeland veel gelezen. In 1905 gaf Ernst A. Baker „*The novels of Mrs. Aphra Behn*" uit, met een uitvoerige inleiding, en niet langer geleden dan 1915 verscheen een mooie, volledige uitgave van „*The Works of Aphra Behn*", Edited by Montague Summers, in 6 dikke deelen, met een uitvoerige, hoogst waardeerende inleiding en talrijke aanteekeningen.

Over Aphra Behn is veel geschreven ; door velen hooggeprezen is zij door anderen, om het gedurfde in haar werken, in het slijk gesleurd. Montague Summers eindigt zijn inleiding met deze woorden : .... „But there is happily every indication that — long neglected and traduced — she will speedily vindicate for herself, as she is already beginning to do, her rightful claim to a high and honourable place in our glorious literature".

Op 16 April 1689 overleden werd zij in de Poets Corner van Westminster Abbey begraven.

Een harer meest bekende werken is haar roman „*Oroonoko, or the Royal Slave*", verschenen in 1688, dus in het jaar vóór haar dood, 25 jaar na haar terugkeer uit Suriname. Dit werk — waarvan talrijke uitgaven bestaan — is in het Duitsch vertaald onder den titel „*Leben und Liebes-Geschichte des Königlichen Sclaven Oroonoko in West Indien*", Hamburg 1709 met een portret der schrijfster. In 1745 verscheen een Fransche vertaling, in 1769 te Londen een andere uitgave hiervan met mooie platen, gegraveerd door C. Baron naar Marillier. Een Nederlandsche vertaling bestaat niet, kon althans niet worden nagespoord. Het verhaal leverde aan Southerne de stof voor zijn treurspel in 5 bedrijven : „*Oroonoko*", dat in 1696 werd opgevoerd en lang op het repertoire bleef. Hiervan bestaat een Fransche vertaling : „*L'Esclave-Roi*" en een Duitsche (1789). De geschiedenis van Oroonoko is verwerkt door Louise Mühlbach in haar in 1849 verschenen roman : „*Aphra Behn*", en den korten inhoud van Oroonoko geven Rodway and Watt in hun „*Chronological History of the Discovery and Settlement of Guiana*", Georgetown 1888.

Oroonoko is het oudste romantische verhaal waarvan Suriname de plaats der handeling is. Het behoort tot de beste werken van Aphra Behn. Algernon Charles Swinburne schreef in zijn „*Studies in Prose and Poetry*", London 1894, blz. 95 : „The tragic and pathetic story of Oronooko does only less credit to her excellent literary ability than to the noble impulse of womanly compassion and womanly horror which informs the whole narrative and makes it one ardent and continuous appeal for sympathy and pity, one fervent and impassioned protest against cruelty and tyranny".

En verder op dezelfde bladzijde, dat zij die haar neerhalen zich wel mogen herinneren „that this improper woman of genius was the first literary abolitionist — the first champion of the slave on record in the history of fiction ; in other words, in the history of creative literature".

Haar laatste uitgever, Montague Summers, schrijft in de inleiding tot het

om haar zien zuchten en ontelbare beloften aan haar voeten zien afleggen, alles tevergeefs en zonder uitwerking. En inderdaad was zij te groot om door iemand anders als door een prins van haar eigen volk te worden aangebeden.

Toen Oroonoko uit den oorlog kwam (die nu geëindigd was) dacht hij het, na zijn opwachting gemaakt te hebben aan het hof van zijn grootvader, aan zijn eer verplicht te zijn een bezoek af te leggen bij Imoinda, de dochter van zijn pleegvader, den dooden generaal; en haar zijne verontschuldigingen aan te bieden, omdat zijn behoud de oorzaak was van haars vaders dood; en haar die slaven ten geschenke te bieden, welke in dezen laatsten veldslag gevangen genomen waren, als de zegeteekenen van haars vaders overwinningen. Toen hij kwam, door al de jonge soldaten van eenige verdienste vergezeld, was hij oneindig verbaasd over de schoonheid dezer mooie koningin der nacht, wier gelaat en verschijning zoo zeer al wat hij ooit aanschouwd had, overtrof, die beminnelijke ingetogenheid, waarmede zij hem ontving, die zachtheid in haar blikken en zuchten bij de droevige gelegenheid van dit eerbewijs, dat haar door een zoo groot man als Oroonoko betoond werd, en een Prins, van wien zij zulke bewonderenswaardige dingen gehoord had; het ontzag waarmede zij hem ontving, en de liefelijkheid van haar woorden en haar houding, terwijl hij daar toefde, behaalden een volmaakte overwinning over zijn vurig hart en deed hem gevoelen, dat de overwinnaar overwonnen kon worden. Zoodat hij haar, na zijn eerste complimenten gemaakt te hebben en haar een honderdvijftigtal geboeide slaven te hebben aangeboden, met zijn oogen vertelde, dat hij niet ongevoelig was voor haar bekoorlijkheden, terwijl Imoinda, die niets liever wenschte dan een zoo roemrijke overwinning, gaarne geloofde, dat zij die stille taal van nieuwgeboren liefde verstond, en vanaf dat oogenblik, al wat zij bij die schoonheid nog meer bezat ten toon spreidde.

De Prins keerde weer naar het hof in een gansch andere stemming dan te voren, en hoewel hij niet veel over de schoone Imoinda sprak, had hij het genoegen al zijn volgelingen over niets anders als over de bekoorlijkheden van dat meisje te hooren spreken, zóózeer dat zij haar zelfs in het bijzijn van den ouden koning in de hoogte staken en, zoo mogelijk, de schoonheden, die zij in haar gevonden hadden, nog overdreven: zoodat van

niets anders gesproken werd, en geen andere klank gehoord werd in iederen hoek, waar gefluisterd werd, als Imoinda, Imoinda !

Men kan zich voorstellen, dat Oroonoko niet lang wachtte voor hij zijn tweede bezoek aflegde, noch, voor iemand van zijn rang, veel langer, voor hij haar verteld had, dat hij haar aanbad. Ik heb hem dikwijls hooren zeggen, dat hij zich er over verbaasde, door welk een vreemden aandrang hij kon komen te spreken over dingen zoo zacht en zoo hartstochtelijk, hij, die nooit liefde gekend had noch aan den omgang met vrouwen gewend was ; maar (om zijn eigen woorden te gebruiken) hij zeide : „Heel gelukkig, onderrichtte een nieuwe en tot dan onbekende macht zijn hart en zijn tong in de taal der liefde ; en boezemde tezelfder tijd, te zijnen gunste aan Imoinda een gevoel van zijn hartstocht in". Hij roerde haar door wat hij zeide, en zij gaf hem alles terug in antwoorden, die tot het diepst van zijn hart gingen, met een vreugde voorheen ongekend. Noch misbruikte hij die diensten, welke de liefde hem bewezen had, maar wist al zijn gelukkige oogenblikken op de voordeeligste manier te benutten, en daar hij geen ondeugd kende, had zijn vuur geen ander als een eervol doel, wanneer zulk een onderscheiding in de liefde gemaakt mag worden, en vooral in dat land, waar de mannen zich evenveel vrouwen nemen als zij onderhouden kunnen en waar de eenige wandaad tegen hen is hen te verstooten, hen aan gebrek, schande en ellende ten prooi te laten ; zulke slechte gewoonten zijn alleen in Christelijke landen gebruikelijk, waar men de voorkeur geeft aan den blooten naam van godsdienstigheid, en zonder deugd en zedelijkheid, dien naam toereikend acht. Maar Oroonoko behoorde niet tot die tongbraven, doch daar hij zuivere begrippen van eer had, deed hij haar toezeggingen, die niet enkel toezeggingen waren, maar in tegenstelling tot de gewoonte van zijn land, legde hij haar de gelofte af, dat zij de eenige vrouw zou zijn, die hij zoolang hij leefde, bezitten, zou, dat leeftijd noch rimpels hem bewegen zouden tot verandering: want haar ziel zou altijd schoon zijn, en altijd jong ; en hij zou in zijn geest een eeuwig *Beeld* hebben van de bekoring, die zij nu bezat, en in zijn hart naar dat Beeld zoeken, wanneer hij het op haar gelaat niet langer aanschouwen kon.

Na een menigte verzekeringen van zijn blijvende liefde en haar eeuwige heerschappij over hem, verwaardigde zij zich eindelijk

hem als echtgenoot te aanvaarden, of liever hem te aanvaarden als de grootste eer, die de goden haar betuigen konden.

Er is in deze gevallen een bepaalde plechtigdeid te vervullen waarvan ik vergeten heb te vragen, hóe zij vervuld werd; maar aan beide zijden werd besloten, dat, als teeken van onderwerping, eerst de grootvader met het plan bekend gemaakt moest worden, want ten opzichte van den vorst betoonen zij, vooral wanneer hij tevens een verwant is, een absolute gehoorzaamheid.

Aan den anderen kant had de koning, die vele vrouwen en geliefden bezat, geen gebrek aan hofvleiers om zijn hart een menigte teedere gevoelens voor deze jonge schoonheid in te blazen, die haar aan zijn verbeeldingskracht voorstelden als de bekoorlijkste, die hij ooit in den ganschen langen loop zijner talrijke jaren bezeten had. Op deze getuigenis, voelde zijn oud hart, als een uitgebluschte fakkel zeer geneigd om vuur te vatten, nieuwe vonken van liefde en begon te gloeien, en nu tot zijn tweede kindsheid gekomen, verlangde het met ongeduld om dit vreugdebelovend schepsel te aanschouwen, waarmee hij, helaas, slechts onschuldig spelen kon. Maar hoe hij de zekerheid kon krijgen, dat zij werkelijk zulk een wonder was, vóór hij zijn macht uitoefende om haar naar het Hof te roepen, (waar meisjes nooit kwamen dan ten persoonlijken gerieve van den koning) dat was het, wat hij in de eerste plaats overleggen moest; en terwijl hij daarmede bezig was, gewerd hem de mededeeling, dat Imoinda zonder eenigen twijfel de geliefde van prins Oroonoko was. Dit stelde hem eenigszins te leur, echter gaf het hem ook de gelegenheid, om op een dag, dat de prins op de jacht was, een man van aanzien te vergezellen als zijn slaaf en dienaar, die aan Imoinda een geschenk zou gaan aanbieden als kwam het van den Prins: onbekend, zou hij dat mooie meisje dan zien en gelegenheid hebben om te hooren, welke boodschap zij den Prins voor zijn geschenk ten antwoord zou geven en daardoor een indruk krijgen van den toestand van haar hart en de mate van haar neiging. Dit werd ten uitvoer gelegd, en de oude vorst zag en brandde: hij bevond haar alles wat hij van haar gehoord had, en wilde zijn geluk niet uitstellen, maar meende dat hij eenige hindernis zou ondervinden om haar hart te overwinnen; want zij drukte haar gevoelens over het geschenk van den Prins in bewoordingen

uit zoo teeder, zoo zoet en lief, met zooveel liefde en blijdschap, die niet ontveinsd konden worden, dat het aan geen twijfel onderhevig was, of zij Oroonoko van ganscher harte liefhad. Wel trof dit den koning onaangenaam, maar hij troostte zich hiermede, dat de gehoorzaamheid, die het volk den koning betoonde, in het geheel niet geringer was dan die voor hun goden, en wat liefde Imoinda niet zou nopen te doen, daartoe zou de plicht haar dwingen.

Zoodra hij daarom in zijn verblijf was aangeland, zond hij Imoinda den koninklijken sluier; dat is de aanzoek-ceremonie: hij zendt de vrouw, die hij de eer van zijn bed wenscht te bewijzen, een sluier, waarin zij gehuld wordt en voor 's konings gebruik gereserveerd, en het beteekent den dood om niet te gehoorzamen; bovendien wordt het voor een zéér goddelooze ongehoorzaamheid gehouden.

Men kan zich de verbazing en het leed niet voorstellen, die het lieftalige meisje aangrepen bij deze tijding en aanblik. Evenwel, daar uitstel in deze gevallen gevaarlijk was en verweer erger dan verraad; was zij, bevend en bijna bezwijmend, genoodzaakt om zich te laten omhullen en wegvoeren.

Men bracht haar dus naar het Hof, en de koning, die een zeer rijk bad had laten klaarmaken, was daarheen gevoerd, waar hij onder een baldakijn zat, in volle statie, om die langbegeerde maagd te ontvangen, die men, op zijn bevel om haar tot hem te brengen (na haar ontkleed te hebben) naar het bad leidde, en de deur sluitend, achterliet om er in af te dalen. De koning, zonder verdere vrijage, beval haar haar gewaad af te werpen en in zijn armen te komen. Maar Imoinda, heelemaal in tranen, wierp zich neer op het marmer, op den rand van het bad, en smeekte hem haar aan te hooren. Zij vertelde hem, daar zij een meisje was, hoe trotsch op den goddelijken roem zij zou geweest zijn, als het in haar macht gelegen had om haar koning van dienst te zijn; maar dat zij, daar hij door de wet niet kón, en hij uit koninklijke goedheid aan geen man zijn vrouw zou willen ontnemen, daarom geloofde, dat zij de oorzaak voor het begaan van eene groote zonde zou zijn, als zij hem haar staat en toestand niet openbaarde, en hem niet mededeelde, dat zij een ander behoorde en daarom niet zoo gelukkig kon wezen met de zijne te worden.

De koning, vertoornd over dit uitstel, vroeg haastig den

naam van den onbeschaamde, die eene vrouw van haar rang gehuwd had zonder zijn toestemming. Imoinda, ziende hoe woest zijn blikken waren en hoe zijn handen beefden (van ouderdom of toorn, weet ik niet, maar zij geloofde het laatste) berouwde het bijna, dat zij zooveel gezegd had, want zij vreesde nu, dat de toorn op den Prins zou neerkomen ; daarom zeide zij vele dingen om het woeden van zijn vuur te stillen en hem voor te bereiden met kalmte aan te hooren, wie het was ; maar voor zij sprak, raadde hij al wie zij bedoelde, doch wilde het niet laten merken, maar beval haar, haar mantel af te leggen en toe te staan dat zij zijn liefkoozingen ontving, of, hij zwoer het bij de goden, die gelukkige, die zij op het punt stond te noemen, zou sterven al was het Oroonoko zelf. Daarom, zeide hij, verloochen dit huwelijk en zweer, dat gij maagd zijt. Dat, antwoordde Imoinda, kan ik doen bij al onze goden, want mijn echtgenoot kent mij nog niet. Dat is voldoende, zeide de koning, dat is voldoende om mijn geweten en mijn hart beide te bevredigen. En van zijn zetel verrijzend, leidde hij haar in het bad, daar het nutteloos voor haar was om te weerstaan.

Omstreeks denzelfden tijd wilde de Prins, die van de jacht was teruggekeerd, een bezoek aan zijn Imoinda brengen, maar vond haar vertrokken, en dat niet alleen, maar hij hoorde, dat Imoinda den koninklijken sluier ontvangen had, Dit verwekte een storm in hem, en in zijn waanzin had men veel moeite hem er van te weerhouden de hand aan zich zelf te slaan. Eerst behield kracht, daarna de rede de overhand : zij voerden alles aan, wat zijn woede kon tegengaan ; maar niets woog zóó zwaar bij hem als 's konings ouderdom, onbekwaam om hem bij Imoinda te schaden. Hij wou toegeven aan die hoop, omdat die hem het meest geruststelde en zijn hart het beste streelde. Toch was dit niet geheel en al voldoende om hem zijn verschillende uitbarstingen te doen staken, die somtijds in zijn binnenste woedden en dan in tranenregens tot rust kwamen. Het was niet genoeg om hem tot kalmte te brengen, dat men hem zeide, dat zijn grootvader oud was en hem op die wijze niet schaden kon, want hij bezat, dat eerbiedwaardig plichtsgevoel dat de jongeren daar gewoon zijn ten opzichte van hun oudere betrekkingen te betoonen. Men kon hem niet overtuigen dat hij geen reden had om het verlies eener geliefde te zuchten en te weeklagen. Niettegenstaande al zijn inspanning en moed kon hij

niet herstellen en dikwijls placht hij te roepen : „O, mijn vrienden, bevond zij zich in overzeesche steden, of was zij voor mij versloten in vestingen van de grootste sterkte, onthielden betooveringen of monsters haar mij, ik zou alle gevaren wagen te bestaan om haar te bevrijden ; maar hier, in de armen van een ouden, zwakken man, helpen mijn jeugd, mijn felle liefde, mijn bedrevenheid met de wapens, en heel mijn onmetelijke dorst naar roem mij niets. Imoinda is voor mij onherroepelijk verloren, alsof zij was weggerukt door de koude armen van den dood. O, nooit zal ik haar meer herwinnen. Al wilde ik vele afschuwelijke jaren wachten, tot het noodlot den ouden koning ten grave zou doen dalen, zelfs dit zou mij Imoinda niet vrijlaten, maar toch zou die zede, die het tot zoo afzichtelijk een misdaad maakt om zijns vaders vrouw of geliefde te huwen, mijn geluk in den weg staan ; tenzij ik smadelijk aan mijn opvolgers een slecht voorbeeld zou willen stellen, of mijn land verlaten en met haar vluchten naar een onbekende wereld, die nooit van onze geschiedenis vernomen heeft.

Maar men voerde hem tegen, dat dit geval niet hetzelfde was ; want daar Imoinda bij plechtige overeenkomst zijn wettige vrouw was, was hij de beleedigde, kon hij, als hij wilde, aangezien de wetsbreuk aan den kant van zijn grootvader lag, Imoinda terugnemen ; en dat, als hij hem om den tuin kon leiden en haar uit den Otan , dat is het paleis van 's konings vrouwen, een soort harem, verlossen kon, het voor hem zoowel rechtmatig als wettig was zulks te doen.

Deze redeneering had eenige macht over hem, en hij zou geheel getroost zijn, had hij de gedachte niet gehad, dat zij het bezit van zijn grootvader was. Evenwel, hij hield zooveel van haar, dat hij vastbesloten was om te gelooven wat zijn hoop het meest streelde, en om te trachten uit Imoinda's mond dat eenige te vernemen, waarmede zij hem kon geruststellen, of zij van dien zegen beroofd was, die alleen aan zijn trouw en liefde toekwam. Maar daar het zeer moeilijk was om de vrouwen te zien te krijgen (want geen man betrad ooit den Otan, behalve wanneer de koning zich met een zijner vrouwen of geliefden ging onderhouden en dood beteekende het, op iederen anderen tijd, voor ieder ander om daar binnen te gaan) zoo wist hij niet, hoe er in te slagen om haar te zien te krijgen.

Terwijl Oroonoko al de doodsangst der liefde voelde, en onder

de smartelijkste kwelling der wereld leed, was ook de koning niet vrij van zijn aandeel in droefenis. Het benauwde hem, dat hij door een onweerstaanbaren hartstocht gedwongen was om zijn zoon van een schat te berooven, die hem, dat wist hij, uiterst dierbaar moest zijn ; daar zij de schoonste was, die men ooit gezien had en bovendien de lieftalligheid en onschuld der jeugd en der zedigheid bezat, met een bekoorlijken geest die alles overtrof. Hij bevond, dat zij, hoewel zij genoodzaakt was haar beminnelijke verschijning aan zijn verdorde armen over te geven, daar enkel kon zuchten en weenen en aan Oroonoko denken, en dikwijls kon zij zich niet weerhouden om over hem te spreken, ofschoon zij haar leven, volgens de zeden, door de bekentenis van haar liefde verbeurde. Maar zij sprak niet slechts van een beminde, maar van een Prins, dierbaar aan hem tot wien zij sprak ; en van de verdiensten van een man, die, tot dan, het gemoed van den ouden man met vreugde vervulde bij iedere vermelding van zijn dapperheid, of zelfs van zijn naam. En het was dat zwak voor onzen jongen held, dat Imoinda duizend voorrechten gaf om zonder aanstoot van hem te spreken en het was deze genegenheid van den ouden koning, die haar de voldoening verschafte om zoo heel dikwijls over hem te spreken.

Bovendien liet hij menigmaal navraag doen, hoe de Prins zich hield : en daar zij, die hij dit vroeg, geheel en al vervuld waren van de verdiensten en deugden van den Prins, antwoordden zij steeds wat zij meenden, dat het meest in zijn voordeel was ; hetgeen was, dat zij den ouden koning lieten denken, dat de Prins in Imoinda geen belang meer stelde en vrijwillig ten behoeve van 's konings behagen afstand van haar gedaan had, dat hij zich afleiding verschafte bij zijn wiskundigen, versterkingen, officieren en de jacht.

Dit behaagde den ouden minnaar, die niet naliet deze dingen aan Imoinda over te brengen, opdat zij, door het voorbeeld van haar jongen geliefde, haar hart van hem mocht aftrekken en tevreden in zijn armen zou rusten. Maar, hoewel zij genoodzaakt was dit onwelkom nieuws, naar allen schijn, onbekommerd en kalm te ontvangen, brak haar hart in haar boezem en zij was blij toen zij eindelijk alleen was om haar leed en haar weeklacht door zuchten en tranen lucht te geven.

De verslagen van 's Prinsens gedrag, die den koning afgelegd werden, meende hij zooveel hij kon door zijn gedrag te moeten

rechtvaardigen, en wanneer hij in de tegenwoordigheid van den ouden koning verscheen, toonde hij een gelaat, dat zijn hart in het geheel niet verraadde, zoodat binnen korten tijd de oude man, geheel overtuigd, dat hij niet langer een minnaar van Imoinda was, hem met zich meenam, in zijn gevolg, naar den Otan, om dikwijls met zijn geliefde aan den maaltijd aan te zitten. Maar zoodra hij eens in het vertrek van Imoinda met den koning binnentrok, dreigde hij, op den eersten vluchtigen blik uit haar oogen, niettegenstaande al zijn vaste beslotenheid, op de plaats waar hij stond, neer te zinken, en zou dat ook werkelijk gedaan hebben, wanneer Aboan hem niet gesteund had, een jong man, die naast hem stond ; hetgeen hem, door de verandering van zijn gelaat, zou verraden hebben, zoo de koning bij toeval dien kant uitgezien had. En ik heb opgemerkt dat het een zeer groote dwaling is in hen, die lachen, wanneer men zegt : een neger kan van kleur veranderen, want ik heb hen even dikwijls zien blozen en bleek worden, en zulks even duidelijk, als ik het ooit bij de mooiste blanken zag. En het is zeker dat beide deze veranderingen dezen dag in beide geliefden zonneklaar waren. En Imoinda, die met eenige vreugde de verandering van 's prinsens aangezicht zag, en die ook in de hare vond, poogde den koning er van te weerhouden om hen beiden aan te zien, door een gedwongen liefkozing; die een nieuwe wond was in het hart van den armen, bezwijkenden Prins. Maar zoo haast de koning bezig was met naar een mooi handwerk van Imoinda te kijken, had zij den tijd den Prins door haar toornige, maar liefdeschietende oogen te zeggen, dat zij hem zijn koelheid euvel duidde en haar eigen ellendige gevangenschap betreurde. Evenmin zwegen zíjn oogen, maar beantwoordden de hare weer, zooveel het oogen vermochten, die door het teederste en hartstochtelijkste hart, dat ooit bemind heeft, onderricht werden ; en zij spraken zoo goed en zoo overtuigend, dat Imoinda niet langer betwijfelde, of zij de eenige vreugde en lieveling was van die ziel, welke zij in die oogen haar liefderechten bepleiten zag, die niemand gewilliger was haar toe te staan dan zij. En het was alleen deze machtige taal, die in een oogenblik al de gedachten hunner zielen tot elkaar bracht ; zoodat zij beiden bevonden, dat er slechts eene gelegenheid ontbrak, om hen beiden heelemaal gelukkig te maken. Maar toen hij Onahal (een vroegere, oude vrouw van den koning,

die nu met den dienst van Imoinda belast was) een andere deur zag openen en den aanblik had van een statiebed, met versnaperingen en bloemen, gereed gemaakt voor de lust des Konings, die onmiddellijk het levende slachtoffer uit zijn gezicht naar die wachtende rustplaats leidde, welk een woede! hoe waanzinnige driften grepen zijn hart aan, welke hij niet kon pogen te bedwingen om in stilte te lijden, zonder dat het nog onverdragelijker werd en zijn ziel door ontelbare pijnen uiteenscheurde. Hij moest zich terugtrekken, om aan zijn gekreun een uitweg te geven; waar hij neerviel op een kleed en gedurende langen tijd lag te worstelen en nu en dan slechts, o, Imoinda fluisterde. Toen Onahal haar noodzakelijken plicht vervuld en de deur gesloten had, kwam zij weer te voorschijn om te wachten tot de Koning riep; en daar zij iemand in de andere kamer hoorde zuchten, trad zij daarbinnen en vond den Prins in dien beklagenswaardigen toestand die, naar zij dacht, haar hulp behoefde. Zij gaf hem opwekkende middelen, maar alles tevergeefs tot zij hem, door zijn zuchten en „Imoinda" roepen bemerkend, wat de aard van zijn ongesteldheid was, vertelde, dat hij niet zooveel reden had als hij dacht om zoo bedroefd te zijn, want als hij den Koning zoo goed kende als zij, zou hij geen oogenblik door jalouzie verliezen; en dat zij overtuigd was, dat Imoinda op dat oogenblik, hetzelfde leed droeg. Aboan was van dezelfde meening en beiden te zamen haalden zij hem over zijn moed te hervatten, en terwijl zij samen op het kleed zaten, zeide de Prins zoo veel voorkomende dingen tot Onahal dat hij haar half overreedde om op zijn hand te zijn, en zij beloofde hem, dat zij in zooverre zou meegaan met zijn rechtvaardige verlangens, dat zij Imoinda zou laten weten hoe trouw hij was, hoe hij leed, en wat hij zeide.

Dit gesprek duurde, tot de Koning riep, hetgeen Oroonoko een zekere voldoening gaf; en met de hoop, die Onahal hem had ingeboezemd, nam hij een zoo opgewekt voorkomen aan, als het een man in zijn omstandigheid mogelijk was, en onmiddellijk daarna werd hij met de overigen, die buiten wachtten, binnen geroepen. De Koning bestelde muziek en verscheiden zijner jonge vrouwen en geliefden kwamen op zijn bevel bijeen, om voor hem te dansen; waarbij Imoinda haar rol vervulde op een manier en met een bevalligheid, die de rest zóó zeer overtrof als haar schoonheid de hunne overtrof, en het geschenk ont-

ving, dat voor prijs bestemd was. De Prins werd van oogenblik tot oogenblik meer bekoord door de nieuwe schoonheden en bevalligheden, die hij in dit mooie schepseltje aanschouwde, en terwijl hij staarde en zij danste, had Onahal zich met Aboan bij een venster teruggetrokken.

Deze Onahal, gelijk ik zeide, was een der afgedankte geliefden van den ouden Koning, en dezen (nu hunne schoonheid voorbij was) waren het, die tot opzienaressen of gouvernantes voor de nieuwe en jonge geliefden aangesteld werden en wier werk het was hen al die verfijnde kunstgrepen der liefde te leeren, waarmede zij te voren op hun beurt overwonnen en bekoord hadden ; en die nu de triumpheerende gelukkigen met al de gestrengheid die mogelijk was, in haar vrijheid belemmerden, als wraak voor het eerbetoon, waarvan zij door hen beroofd worden, hen om deze voldoeningen, die oplettendheden en geschenken benijdend, die eens hunzelven geschonken werden, toen zij nog jong en schoon waren en die zij zich nu als het ware onverschillig zagen voorbijgaan en die enkel voor de bloeienden betoond worden. En inderdaad, niets is bedroevender voor een vervallen schoonheid, dan aan zich zelf die bekoorlijkheden te zien afnemen, die vroeger aanbeden werden ; aan nieuwe schoonheden die liefkoozingen geschonken te zien, waar eenmaal zij zelven aanspraak op maakten, hen te hooren fluisteren als zíj voorbijgaat, die eens een schoone vrouw was. Daarom trachten die verlaten vrouwen al de spijtigheden en dat verval der jaren op die bloeiende, gelukkige vrouwen te wreken. En die gestrengheid was het, die Oroonoko duizend angsten inboezemde, dat hij Onahal nooit zou overhalen, om hem in staat te stellen Imoinda te zien, Maar, zooals ik zeide, zij had zich met Aboan bij het venster teruggetrokken.

Deze jonge man was niet alleen iemand van den besten stand, maar een uiterst welgemaakt en schoon man ; en dikwijls naar den Otan komend om den Koning te dienen, had hij het hart van de verwelkte Onahal overmeesterd, die niet vergeten had, hoe aangenaam het was om verliefd te zijn. En hoewel zij teekenen van verval op haar gelaat droeg, had zij die niet in haar gevoel en haar verstand ; dáár was zij nog steeds aantrekkelijk, zelfs voor Aboan's jeugd ; zoodat hij er behagen in schepte haar met liefdebetoogen te onderhouden. Hij wist ook, dat dezen vrouwelijke gunstelingen het hof te maken, de weg was om groot